

delfin

JEAN AMILA

LUNA LA OMAHA

JEAN AMILA

LUNA LA OMAHA

În românește de VIRGIL MAZILESCU

EDITURA MERIDIANE

București, 1970

Coperta de *Eugen Pallade*

JEAN AMILA
La lune d'Omaha
© Editions Gallimard, 1961

I

Nu se vedea nimic altceva decât cerul jos, și numai în momentele când șalandul venea în bot puteai distinge plaja depărtată, ca o perdea cenușie. Franța!

Se auzea şuieratul hulei și loviturile de tobă ale valurilor înalte, după care urma de fiecare dată un potop de stropi. Fundul ambarcațiunii se umpluse de un strat cam de douăzeci-treizeci de centimetri de apă în continuă mișcare, de la babord la tribord, dinainte înapoi, gâlgâind sinistru pe podeaua mobilă.

Pompele şuierau scuipând des și fără putere, oamenii își scosese răștile și aruncau apa peste bord. Aveai din când în când impresia că L.C.A. se va duce la fund înainte de a atinge plaja. Material conceput să reziste de-a lungul a trei mii de metri. Dar poate că inginerii se înșelaseră cu mai bine de un kilometru?

Primul val pornise de treizeci de minute. Se auzea zgomotul din cazemate și din cele câteva tancuri deja debarcate.

Scurtele învolburări de vânt aduceau din când în când pocnetele armelor de infanterie, însă totul apărea derizoriu în comparație cu bombardamentul intens care precedase ora H.

Hutchins ținuse piept până acum răului de marc, dar greața se dovedi mai puternică decât el. Își scoase punga de hârtie cafenie. Alături de el, verzi la față și tremurând de frig, Brown și Bancroft se ridicară în picioare, în timp ce sergentul Reilly privea înapoi.

Erau mai împovărați decât măgărușii tunisieni pe care veteranii companiei îi întâlniseră în campania din Africa. Uniforma cu buzunare largi, masca de gaze, grenadele, cele șase rații K în bandulieră, muniții pentru mitralieră, rachete cu T.N.T. pentru aruncarea în aer a sârmei ghimpate; erau paralizați de frig și de spaimă.

Brown privea spre Franța, și Franța fumega. Largile rotocoale roșcate de fum ale obiectivelor distruse, firișoarele negre care se cățărau drept în sus și își schimbau direcția, toate la aceeași înălțime, indicau probabil tancurile avariate ale primului val.

În această atmosferă cenușie se desfășura cât vedeai cu ochii asaltul flotei cotropitoare; dar la suprafața apei perspectiva își pierde orice măreție. Fiecare pentru sine, într-o resemnare mută de turmă mânată spre abator.

Prăvălit pe o banchetă, Hutchins încercă să se ridice ca să-și arunce punga cafenie în mare. Dădu greș, și punga se strivi de

tolă, împrăștiind mucozități care picurau grețos. Ca la o comandă, Brown și Bancroft se aplecară peste bord, vărsându-și și mâțele din ei.

Sergentul Reilly își strânse ochii porcini cu gene decolorate și se apropie de Hutchins, vociferând ca în curtea unei cazărmi:

— Ticălosule! Nu puteai să fii mai atent?

— Da, domnule sergent, spuse ascultător Hutchins.

Nu mai avea decât o singură dorință: să ajungă pe plajă, chiar și sub focul inamicului, chiar și în bătaia armelor unei cazemate va fi mai în siguranță decât în prăpădita asta de barcă ce se scufunda încet dar sigur în apa înghețată și scârboasă.

O grupă de „Mosquito” trecu la suprafața apei cu un huruit mânios. Hutchins le urmări o clipă cu privirea, spre țărm. Apoi simți explozia pe dedesubt, în vibrațiile armăturii metalice a întregii ambarcațiuni.

Aproape imediat, chemările și țipetele băieților aflați la tribord îl făcură să se ridice în picioare.

Tot valul al doilea de infanterie se apropia de țărm, pe sute de șalanduri. Cel mai apropiat fusese tocmai atunci ținut în plin, dacă nu cumva se ciocnise de o mină. În locul lui nu mai existau decât un nor de apă și felurite sfărâmături care cădeau la zeci de metri, formând un fel de cerc ciudat, de un alb argintiu, în mijlocul mării cenușii. Cât despre L.C.A. 510, din ea nu mai rămăsese nimic... Compania C. Secțiunea a treia!

Locotenentul Cairn își privea întruna ceasul. Avea același echipament ca și ceilalți. Era palid și nu vorbea cu nimeni; proaspăt ofițer, care nu-și întâlnise compania decât în tabăra de la Dartmoor.

Hutchins constată că vomitatul îi făcuse bine. Ar fi vrut să le dea și camarazilor soluția asta bună; dar Brown și Bancroft erau acum cu desăvârșire sleiți de puteri.

Motorul Diesel bătea inegal, ambalându-se uneori în adâncitura valurilor. Fără voia sa, Hutchins se gândi la Gela.

Gela nu era o fată, ci locul primei lui debarcări, în Sicilia.

Fuseseră aruncați în focul luptei cei din „Marele Unu Roșu”. Ca la Salerne. Ca și aici. Divizia invincibililor, a neînduplecaților, a veteranilor care atacau chiuind... Într-adevăr, nimeni, nicăieri, n-ar putea să câștige vreuna din luptele socotite ca și pierdute fără „Marele Unu Roșu”. Protestează, dar mori!

Infanteria! Regina bătațiilor! Divizia întâi de infanterie a S.U.A.! Privilegiul de a avea un „Unu” roșu pe umăr și cea mai impresionantă listă de morți.

Din cei cincisprezece camarazi care luptaseră la Pieve și la cota 609, în Tunisia, a căror gură era îmbibată cu gustul morții și care-i despuiaseră la Oran pe băieții de la Intendență nu mai trăiau decât patru veterani, printre care sergentul Reilly, nemaipomenit de rezistent, și George Hutchins, cu fața și cu nervii unui bătrân boxer obosit. La douăzeci și trei de ani!

Buzele le erau umezite de apa sărată, tot corpul ud, însă frigul venea mai ales de la picioare.

Ambarcațiunea părea din ce în ce mai grea pe valuri. Fără îndoială, se scufundau. De data asta ordinul veni de la locotenentul Cairn. Mișcându-se greu din cauza echipamentului și a centurii de salvare, toți își scoaseră căștile, ca să ia cu ele apa și să o arunce peste bord.

Munca asta idioată le făcea bine și-i împiedica să gândească. Apoi, răsunară dintr-o dată în tolele ambarcațiunii o serie de lovituri rapide ca de ciocan și ei înțeleseseră că dincolo de valurile mării și de perspectiva de a se îneca mai exista și dușmanul care trebuia să fie înfruntat pe plajă. O mitralieră grea trăgea asupra lor.

La antrenamentul din Anglia învățase fiecare ce avea de făcut. Grupul de asalt Cairn debarca un mortier, șase geniști încărcăți cu torpile „Bengalore” și plutonul de doisprezece pușcași ai sergentului Reilly.

În principiu, focul de pe plajă trebuia să fi fost anihilat până atunci de tancurile amfibie și de primul val de infanterie. Dar cu cât se apropiau, cu atât devenea mai sigur faptul că, pe plajă, situația era din ce în ce mai disperată.

Unul după altul își aranjaseră casca de oțel peste boneta de plastic și își pregăteau carabinele unsuroase, cu țeava astupată, pentru clipa când vor trebui să ia poziție de luptă în apă.

Micul vas de asalt râcăi fundul nisipos, apoi, după ce un val îl repuse pe linia de plutire, zgâlțâindu-l, înaintă vreme de aproape încă un minut spre țărm.

Din nou atinse ușor fundul, gemând din toate încheieturile. Spatele își schimbă direcția, L.C.A. se puse ușor în curmeziș și se opri. Acum se vedea limpede plaja care părea să fie încă foarte departe; o întindere considerabilă de mare înainte de a se ajunge pe uscat.

Și toată porțiunea asta de mare era acoperită de sfărâməturi și de trupuri care pluteau. Se distingeau foarte clar focul cazematelor și al mitralierelor inamice. Totul mirosea a înfrângere, a lovitură ratată în chip îngrozitor.

Puțin spre stânga, la vreo zece metri, se putea vedea turela unui „Sherman”-amfibie, scufundat înainte de a fi atins pământul.

Pasarela fu coborâtă, dar nimeni nu se clintea.

Atunci sergentul Reilly făcu cu ochiul spre Hutchins și Bancroft.

— Hai!

Exemplu, veteranii trebuiau să-l dea. Nu mai încăpea nici o discuție. Reilly intră primul în apă și, sufocându-se, pierzând fundul de sub tălpi, Hutchins îl urmă.

Era cu totul altfel decât la celelalte debarcări sau decât la exercițiile din Anglia. Rataseră de asemenea și atingerea uscatului! Apa nu le ajungea până la pulpe, așa cum fusese prevăzut, ci până la subsuoară. Trebuia să te lași purtat de centura de salvare, ținând carabina cu brațele ridicate.

Cuprins de răceala apei, sufocat, Hutchins se agita ca un om care se îneacă. Știa să înoate foarte bine, dar echipamentul și centura parcă fuseseră concepute exact ca să zădărnicească orice mișcare utilă. Fusese echipat pentru mers, nu pentru înot.

Între valurile înalte de mai bine de un metru se pomeni pe neașteptate singur. Apoi, cocoțat, ridicat ca de un ascensor, fu expus focului inamic ca o minge de celuloid într-un jet de apă, cu totul neputincios.

N-avea nici un chef să înauteze, dar știa încă de la pornire, ca și toți ceilalți, că există o singură direcție. După câțeva vreme își dădu seama că apa nu-i mai ajungea decât până la jumătatea coapsei și că mergea acum conform planului și regulamentului. Se afla deci chiar pe plajă, în timpul fluxului. Pământul Franței! Spuse deodată cu voce tare, într-un fel de râs:

— Eu vorbește franceză!

Se adresa pământului, nisipului, o poruncă prin care parcă pretindea să fie protejat în mod special, el, care vorbește franțuzește. Mari bucăți de fier în formă de piramidă țuguată ieșeau din apă la intervale neregulate. Hutchins simți o durere în glezna dreaptă. Crezu la început că fusese atins de un glonte. Se trânti imediat în apă, și atunci simți sfărâmurile epavei care tocmai îi zgâriaseră pielea. Nu era nimic, abia o julitură. Dar culcat în cei cincizeci de centimetri de apă se simți mai în siguranță. Carabina, grenadele, întreg echipamentul probabil că erau acum complet îmbibate cu apă, inutilizabile.

Un tanc aflat încă în apă trăgea de la mai puțin de cincizeci de metri și de fiecare dată unda de șoc a tunului său de 75 zebra suprafața mării în forma unui evantai.

Hutchins văzu atunci vreo zece băieți care se adăposteau în spatele tancului, lipiți cu totul de el. Așteptau în apa până la fese și fiecare val clătina micul lor grup într-o mișcare de hulă.

Chiar în spatele său îl văzu pe locotenentul Cairn care se împleticea târându-și picioarele ca și când ar ieși dintr-un butoi cu melasă. Era palid, casca lui părea prea mare, căzută mult pe ochi, curelușa prea strânsă îi ascundea maxilarul, nelăsând descoperită decât o fâșie îngustă de obraz care exprima groaza.

Era totuși lucid și îi aruncă în trecere un cuvânt.

— Regruparea!

Hutchins se pomeni pe nisipul uscat și, instinctiv, alergă spre digul de pietre, unde alții se opriseră mai dinainte.

Era ud learcă; din cap până-n picioare, și avea impresia că atârna o jumătate de tonă... Ploc, ploc, ploc!... Ocoli mai multe cadavre și se poticni ceva mai încolo, ca retezat de un picior întins ce ieșea din nisip.

Rămase acolo, trântit cu voluptate pe burtă, hotărât să nu mai facă nici măcar un pas.

După douăzeci și patru de ore pe mare regăsea mirosul nisipului, al nisipului adevărat care părea călduț, chiar sub nasul lui, al nisipului francez, care, dintr-o clipă în alta, ar putea deveni mormântul lui.

Pământul părea că trepidează fără încetare: zgomotul fluxului amestecat cu exploziile neîntrerupte ce brăzdau plaja.

Abator, nu altceva!

În Sicilia, cel puțin, debarcarea se făcuse în plină noapte. Așteptaseră chiar să apună luna. Părăsiseră imediat plaja și se înfundaseră în câmpie. „Panzer”-ele au contraatacat abia după șase sau opt ore, și fusese cât pe ce să-i arunce înapoi în apă.

Aici planul era de-a dreptul genial, pur și simplu strălucitor!... Atac până-n pânzele albe! Armele inamice descoperite în sectorul Fox puteau să răpună cincizeci de oameni pe minut? Ei bine, erau debarcați o sută. Absolut de necombătut! Era de ajuns să aduci la Omaha Beach mai mulți oameni decât putea împușca inamicul. Plan măreț în simplitatea lui! E strașnic să-ți cunoști meseria!

Hutchins rămânea culcat pe burtă. Avea impresia că astfel, fără să se clinească, putea să-și înăbușe mai bine dărdăitul de frig și de frică.

Pe de altă parte, nu mai avea putere, era paralizat trupește, lipit de pământ din cauza greutateii apei și a echipamentului. Vedea formându-se în nisip șanțulețe, umflându-se, transformându-se în mici băltoace și dispărând.

Nisipul nu era uscat, ci spălat de ploaie. Totuși, râcâind puțin, dădu de stratul uscat, la un lat de palmă. Atunci își aminti de lopata pe care o purta la centură.

„Trebuie să sap o groapă.”

Dar pentru asta era necesar să se miște, și n-avea chef.

Foarte aproape de el se prăvăli cineva, zvârlindu-i nisip în obraz.

— Idiotule!

— Hei, compania a patra, spuse o voce fără inflexiuni.

Văzu la treizeci de centimetri mutra unui băiat din pluton. Un brunet înalt din Tennessee, pe care-l chema Harry. Flăcăul părea foarte îngrijorat:

— Ți-ai luat tichetul?

Și cum Hutchins nu răspundea, celălalt insistă:

— Ești rănit?

Nu primise până atunci botezul focului, băiețandrul. Venea direct din tabăra americană de la Claiborne. Frumos botez! Poate se trântea la pământ lângă un veteran numai ca să se liniștească?

— Trebuie să-ți faci o groapă! spuse Hutchins.

Însă celălalt nici nu sc clintea.

— Nu l-ai văzut pe sergentul Reilly?

În liniștea care urmă, adăugă ca pe o descoperire senzațională:

— Poate n-am rămas decât noi doi.

Hutchins își trase genunchii sub el, își îndreptă în cele din urmă bustul și își desfăcu curelele echipamentului. O povară i se prăvăli de pe spinare. Simți o mare ușurare.

Jerbe de foc izbucneau pretutindeni pe plaja îngustă. Nici nu știa de unde provin.

Spre mare era o harababură colosală. În față se aflau niște pietre de care se lipiseră băieții, făcându-se una cu pământul.

Pentru asta nici nu era nevoie să chibzuiești. Comanda trupul: expune o suprafață cât mai mică. Hutchins se întinse din nou pe burtă.

După nisipul care zbura, înțelese că și Harry se dezechipa la rândul lui.

— Am să sap o groapă, zise tânărul.

Răsunară trei explozii foarte apropiate, aruncând nisipul ca un excavator. Hutchins se lipi de pământ dorind să dispară la patru metri adâncime, înconjurându-și cu brațele îndoite obrazul înfundat în nisip.

După mai multă vreme simți în coapsa stângă o durere care îi ajunsese încet până-n creier.

— Am fost lovit!

Dar nu schița, nici un gest. Până când mirosul dezgustător îl făcu brusc să tresalte.

— Rănit în burtă! Sunt pe cale să mă curăț.

Dar nu el se curăța, ci Harry. Sfârtecat, cu abdomenul deschis, mirosind îngrozitor, fusese proiectat pe picioarele lui. Durerea din coapsă nu se datora decât greutateii mortului.

Hutchins se eliberă, reproșându-i camaradului:

— Vezi-ți de treaba ta, ce-i asta?

Nu putea rămâne în mirosul ăsta oribil. Se ghemui, își luă carabina încleiată de nisip umed și țâșni spre pietre, aplecat și împleticindu-se.

Văzu nisipul sărind în dreapta lui și auzi șuieratul gloanțelor. Se aruncă atunci cât era de lung aproape de marile pietre rotunde pe care era imposibil să alergi. Târându-se, ajunsese la digul nu mai înalt de un metru, care marca fără îndoială limita mareelor din timpul echinocțiului.

Aici erau doi băieți din 116, așezați turcește, cu spatele la zid. Nu rosteau nici un cuvânt. Se sprijini și Hutchins la rândul său, privind spre mare.

Mai întâi se simți ușor îmbărbătat la vederea întregii flote. Apoi înțelese pe dată că puterea de foc a acestei „armada” practic era nulă.

Tancul pe care-l depășise părea acum departe în apă și nu mai trăgea. Ambarcațiunile păreau date peste cap în toate direcțiile. Un fum înțepător se lăsa uneori în jos, acoperind o bună parte din plajă.

Se auzeau loviturile biciuitoare ale unui tun foarte apropiat, deasupra digului, și răpăitul mitralierelor care măturau plaja.

Marea aducea cu sine cadavre care soseau cu fluxul și se aliniau în tăvălugurile de spumă ce se apropiau încet. Mai toate aveau fesele în sus, paiațe grotești și dezarticulate, bătute de flux și reflux.

În zgomotul făcut de vânt, de violența valurilor și de explozii trebuia să urli:

— Unde-i cazemata?

Soldatul din 116 ridică degetul mare și arată în spate, fără să se miște:

— N-ai decât să te uiți!

Hutchins n-avea nici un chef să se uite. Cei doi băieți din primul val aleseseră soluția cea mai bună. Să se pună la adăpost și să aștepte să se sfârșească toată harababura asta. N-avea decât să facă și el la fel.

Uneori, focul se întetea, jos, spre stânga. Dar Hutchins nu și-ar fi înălțat capul nici cu doi centimetri, ca să vadă mai mult.

Nimeni nu dormise în timpul transportului. Se simți deodată epuizat. Se gândi la șocolata vitaminizată pe care o avea în buzunar, dar numai ideea de a face un efort și îi producea greață. Avea mâinile și picioarele înghețate, simțea apa care i se scurgea de peste tot, hainele care i se lipeau de corp din ce în ce mai reci. Îi clănțăneau dinții.

— O să crăpăm cu toții.

De cât timp se afla acolo? De cinci minute? De o oră? Imposibil să știe.

Se descălță involuntar, golind pe pietre mai bine de o jumătate de litru de apă. O explozie apropiată îl făcu să se întindă pe jos, cu un picior gol și cu celălalt încălțat încă.

Mișcarea din ce în ce mai apropiată a mării producea un efect legănător. Se simți cuprins de un fel de somnolență neplăcută.

Debreiaj! Cunoștea asta... La Troina, în Sicilia, în timpul unui atac nereușit rămăsese izolat împreună cu doisprezece camarazi timp de șase ore în niște ruine. Același lucru. Trebuie să aștepti să se limpezească lucrurile. Dincolo de teamă urmează deconectarea, un trup de „veteran”.

Un om încovoiat mergea de-a lungul digului, venind spre ei.

— A douăsprezecea! Băieții dintr-a douăsprezecea!

Cei doi de lângă Hutchins rămaseră nemișcați. Dar celălalt îi recunoscuse și îi strigă pe nume.

— Hai, băieți, adunarea!

— Cară-te! spuse unul din soldați fără să se clinească. N-ai văzut pe nimeni!

Celălalt o porni din nou, fără să insiste. Îl auziră trei metri mai încolo:

— Hei, a douăsprezecea! Adunarea!

După un timp, cei doi se ridicară și plecară după el.

Hutchins rămase singur, frecându-și piciorul gol cu șoseta udă și aspră din cauza nisipului.

Chiar în fața lui ieșeau din mare soldați, împingând o plută pneumatică încărcată cu explozibil. Băieți de la geniu. Hutchins își aminti brusc că era la război și că trebuia să execute ordine precise. Uitase de carabină. Trebuia să se asigure că arma e în stare de funcționare. Pentru moment ea nu era decât un bloc lipicios de unsoare și de nisip înmuiat.

Deschise chiulasa ca s-o examineze. Pe urmă, răzgândindu-se, aruncă ciorapul care nu-i mai folosea și-și vârî piciorul gol în bocancul înghețat.

Luă nisip dintre pietre și-l strecură dintr-o mână într-alta. Brusc departe de realitatea războiului, se gândi la colinele de nisip acoperite cu pini din Delaware, la uriașa fabrică de sticlă Gladel, unde lucra la cuptoarele chimice pentru coloranți. Nisip! Era hărăzit nisipului.

Doar un fulger. Se regăsi pe plaja bătută de apă și de foc, o vită oarecare pentru abator.

Îl auzi în apropiere pe sergentul Reilly, strigând în gura mare:

— A patra! Adunarea, a patra!

Se părea că în jur cazematele se mai liniștiseră și că lupta se mutase spre vest.

— Hai, Hutchins, adunarea! Nu l-ai văzut pe locotenent?

— Nu, spuse Hutchins.

Se ridică cu părere de rău și îl urmă pe sergent. Mergeau aplecați, împleticindu-se pe pietre, ocolind uneori câte un grup de soldați strânși în formație.

— A patra! Sunt aci băieți de la a patra?

Nimeni nu răspundea. Așa că sergentul Reilly își întindea mutra grosolană cu sprâncene spălăcite, examinând oamenii unul câte unul.

Din când în când, băieții scoteau câte un camarad muribund, care urma să-și găsească sfârșitul acolo, de-a lungul digului. Toate fețele erau crispate, de nepătruns.

— Am pierdut mortierul, îi informă Reilly.

Hutchins îl privi, nevenindu-i să creadă. Ce importanță putea să aibă un mortier mai mult sau mai puțin în masacrul ăsta cu o singura direcție?

Nimeni nu trăgea. Toți aveau aerul că vor să fie uitați.

Reilly se întoarse brusc, trăgându-l după sine pe Hutchins.

— Cairn trebuie să se fi răătăcit.

Din pricina mersului, apa curgea în șanțulețe reci pe spinare și de-a lungul picioarelor.

După o grămadă de grinzi subțiri ciopârțite, galbene din cauza explozibilelor, Hutchins recunoscuse câteva fețe. Era o încercare de a reface plutonul.

Nimeni nu-l mai văzuse pe locotenent pe plajă. Nu era nici o grabă. Atâta vreme cât el nu se afla acolo, n-aveau decât să aștepte, adăpostindu-se cât mai bine.

Trei tineri încercau să ia poziția de tragere, sprijinindu-și arma între tufele de scaieți. Ca să tragă asupra cui, Dumnezeuule mare?...

— Hei, Hutchins!

Îl striga Brown, înghesuit în zid alături de Bancroft. „Bătrânii” din Africa se adunau la un loc, întorcând spatele inamicului.

Bancroft, un lungan osos cu ochii adânciți în orbite și cu un nas coroiat, îl cercetă pe noul venit, se mișcă încet ca să facă un loc și întrebă:

— Tu ai văzut artileria?

O întrebare care nu cerea răspuns. Dar însemna mai mult decât atât, era ca o complicitate între cei trei „veterani”.

— S-a zis cu noi! spuse Brown.

De la ora H, nici un tanc, nici un om nu fusese în stare să depășească, pe cinci kilometri de plajă, linia pietrelor până la care ajungea fluxul. Și marea venea peste ei, val după val, înghesuind pe o fâșie din ce în ce mai îngustă morții, viii și material pe trei sferturi inutilizabil.

Puteai prevedea cu ușurință fie masacrul total, fie o încercuire, care ar permite inamicului să curețe dintr-o dată toți supraviețuitorii „Marelui Unu Roșu”, căci încă de pe acum aceștia erau, practic, încercuiți ca niște prizonieri.

Valurile care se rostogoleau și se spărgeau erau irizate din cauza păcurii... Țopăiți, țopăiți, paiețe îi fundul în sus!... Se aflau acum la mai puțin de douăzeci de metri. Marca le aducea cu sine ca un animal bine dresat.

Sosea un alt val de șalanduri. Și dintr-o dată începu măcelul. Tunurile cazematelor se concentrău asupra noii linii de asalt. În mai puțin de un minut, licărirea roșiatică a exploziilor marcase numeroase lovituri în plin.

Supraviețuitorii înotau. Se vedeau răsărind la suprafață căștile, ca niște mingi plutitoare pe care le căuta neîncetat tirul furios al mitralierelor.

— Asasini! murmură Brown.

Și nu se gândea la inamic!

Unde erau marionetele supragalonate care întocmiseră frumosul ăsta de plan de atac? Pe vreunul din cuirasatele care patrulau în larg, gata oricând să se cărăbănească spre o altă plajă dacă lucrurile ar lua într-adevăr o întorsătură urâtă? Sau poate încă la Londra, ca să nu-și expună prea mult „creierul” focului inamic?...

Cineva spuse că locotenentul Cairn ar fi murit. Apoi vestea se confirmă. Fuseseră descoperite cadavrele locotenentului și a trei băieți din secția lor.

Unghiul mort al digului nu-i mai apăra acum destul. Era peste tot o viermuială, ca în metrou. Din mare se iveau fără întrerupere soldați și se grămădeau acolo, într-un spațiu din ce în ce mai restrâns.

Era mai puțin frig ca în zori, însă mirosul de fum și de păcură devenea insuportabil.

— A venit căpitanul Corbett!

Îl văzură într-adevăr, câteva minute mai târziu, atingând în treacăt pietrele, impersonal. Dar fără îndoială că și dăduse ordine sergentului Reilly. Acesta se întoarse spre oameni, cu falca lui pătrată, cu buzele strânse și cu privirea limpede a unui militar zelos care-și ia toate măsurile de precauție.

— Îi dăm drumul imediat, băieți. Trebuie să pornim la atac! Și asta chiar acum.

Super-planul părea să nu fie altul decât: zvârliți oameni într-o hazna, că reușesc ei într-un fel să iasă!

De o oră de când se uitau la mare, cei trei veterani nici măcar nu încercaseră să arunce vreo privire spre uscat.

Traversând plaja, avuseseră timp să vadă totul: coline, cazemate, sârmă ghimpată, tunuri și mitraliere care pocneau pretutindeni. Căpătaseră de mult obișnuința băătăiei, exact ca un taur cu care nu te poți lupta mai mult de douăzeci de minute... În zadar le agitai acum în fața ochilor muleta, ca să-i faci să se năpustească, ei știau că adevăratul dușman e șeful!... El trebuia să fie luat în coarne, și nu steagul-momeală care-i ascundea pe dușman.

— Dă-i înainte!

Toți trei ca unul. Scopul lor: să trăiască!

II

Își îndreptă cravata, își încheie bluza din pânză grosolană și își puse chipiul pe cap.

Ceafă viguroasă, umeri puternici; avea peste patruzeci de ani.

Luă de pe măsută flamura împăturită și ieși.

Era în ziua pe care localnicii o numesc Sf. Ioan de vară. Solstițiu. Soarele răsare și apune tot pe mare.

Sergentul Steve Reilly ieși din casă. Spre vâlceaua din Colleville se auzea mugetul vacilor, dar aci domneau calmul și seninătatea.

Trecu pe lângă locuința căpitanului-director care nu dădea încă nici un semn de viață și îndată ce depăși gardul de trandafiri i se desfășură înaintea imensitatea șirurilor de cruci din marmoră albă.

Era cu clesăvârșire singur, dar se purta țeapăn, militărește, ca și când s-ar fi aflat în fruntea unui detașament. Ducea flamura împăturită pe brațele întinse înaintea, în felul cerut de regulament, cu mâna dreaptă puțin mai sus închisă peste ochiurile metalice. Îl însoțea doar zgomotul ritmat, făcut de pașii lui sacadați pe nisip... Stâng, drept, stâng, drept!

În fața porticului uriaș al Memorialului coti în unghi drept, străbătu apoi cei patruzeci de metri de-a lungul bazinului în care apa se încrețea ușor sub briza mării și se îndreptă spre catarg.

Cu ușurința pe care ți-o dă o deprindere agăță ochiurile metalice, ridică încet cei doisprezece metri de cablu, asigură. Se dădu trei pași înapoi, luă poziția de drepti și înălță privirile... Peste cimitirul militar american de la Omaha Beach flutura drapelul înstelat.

În cursul anului existau prilejuri mult mai solemne de înălțare a drapelului. La aniversarea zilei de 6 iunie, de exemplu, când se ardea gazul până la ora 11 așteptându-se autoritățile, detașamentul militar în mare ținută și echipa trimisă din Shape care cânta *Star Spangled Banner*.

Peste două săptămâni, de Ziua Independenței, vor avea reprezentații teatrale. Dar în cea mai mare parte a timpului, fie ploaie, fie vânt, Reilly era singur.

Din cimitir, priveliștea era minunată.

Jos, marea era în perioada refluxului. Foarte departe spre est se puteau distinge chesoanele portului de la Arromanches, luminate de răsăritul soarelui. În cealaltă parte, chiar la vest, se zărea creasta Cotentin, până spre Saint-Vasst și Barfleur.

Dar ca să vezi Omaha Beach, de sus în jos, trebuia să înaintezi până la marginea platoului orientându-te după planul cimitirului. Acolo aveai întreaga priveliște a plajei pe care se făcuse debarcarea.

Profitând de reflux, marile mașini amfibii pentru recuperarea fierului ieșiseră în larg și, cu ajutorul flăcării oxidrice tăiau în bucăți, după aproape douăzeci de ani, epavele marii debarcări.

De doisprezece ani de când se afla aici, Reilly cunoștea fiecare palmă de loc. Aproape dedesubt era monumentul eroilor celei de a 6-a „Engineer Brigade” și mai departe, spre răsărit, obeliscul de marmoră neagră al primei divizii de infanterie.

O zi obișnuită; Reilly nu-și pusese decorațiile, însă pe reverul bluzonului se înșirau cele trei panglici: „Silver Star”, „Purple Heart” și „D.S. Cross”. Mai mult decât un paznic de cimitir: un erou!

Reilly regreta un singur lucru: că locul în care căzuse el grav rănit era pe pământ francez și nu pe mica porțiune de teritoriu american, la vreo douăzeci de metri alături, chiar de cealaltă parte a pârâiașului ăstuia plin de raci, lat de un pas, sărind din piatră în piatră, ca să se piardă în nisipul plajei.

În curând se vor împlini douăzeci de ani, chiar așa. Totul se pierdea în timp, intra în istorie. Anim, turiști în șort, îngrămădiți în șiruri de autocare, plăteau ca să facă înconjurul plajei de debarcare. Portul artificial de la Arromanches, monumentul eroilor din Sainte-Marie-du-Mont, resturile cazematei de pe istmul Hoc, cu patruzeci de minute de oprire prevăzute pentru cele șaisprezece hectare cu morminte de la Omaha Beach.

Cam peste o oră și jumătate se deschideau porțile pentru vizitatori. Începură să sosească, în pâraiture de motoretă, zilierii însărcinați cu întreținerea necropolei.

Numai mâna de lucru era franceză. Restul: personalul conducător, crucile, monumentele, chiar și stratul simbolic de humus, toate erau aduse din Statele Unite. Incluzând, bineînțeles, cele aproape șase mii de trupuri, identificate sau nu, ale tinerilor care traversaseră Atlanticul cu douăzeci de ani în urmă, ca să vină să-și verse sângele pe o plajă normandă.

Mormintele erau rânduite în ordine alfabetică, cu numele scrise pe partea dinspre apus, către America. Reilly putea pretinde că, de doisprezece ani de când era aici, le cunoștea pe toate. De fapt, nu era vorba decât de un singur mormânt uriaș, acoperit de iarbă, cu o mulțime de cruci albe, drepte, impecabil aliniate atât în adâncime cât și în diagonală.

Dar printre aceste cruci existau douăsprezece de care Reilly era atașat în mod deosebit.

Cam o dată pe săptămână făcea în zig-zag ceea ce numea el apelul grupului. Se plimba de la un capăt la celălalt al marelui cimitir, urmând o linie frântă însă totdeauna aceeași.

Mai întâi pe coasta de nord, unde se aflau Wilson, Randolph și Pritchard; cei care aveau în fond cele mai bune locuri, aproape la marginea platoului.

Apoi urca spre mijloc, în jurul capelei rotunde și atingea în treacăt, aproape cu dragoste, crucile lui Harry, Gordon, Hann și a „veteranului” Hutchins, care venise să moară acolo, după ce supraviețuise Tunisiei, Siciliei și Italiei.

Lângă bazin era Martin, trăgător de elită, a cărui înfățișare nu și-o mai amintea. Dekan, alt trăgător de elită, se afla pe coasta de sud, aproape de locuințele personalului.

Cel de-al treilea trăgător de elită, „veteranul” Brown, avea mormântul în capătul unui rând de cruci, nu departe de mitraliorul Bowser.

Reilly se oprea mai îndelung în fața crucii lui James R. Bancroft, nemulțumitul, un alt camarad de pe vremea luptelor de la Gela, Troina și Anzio.

Dincolo de marele „Agenor” din bronz al Memorialului vizita zidul dispăruților, unde numele lui Cornell, ultimul om al grupului, era trecut printre numele altor o mie prefăcuți în pulbere și care nu mai fuseseră niciodată regăsiți.

Întreg plutonul!

Ei da, întreg plutonul Reilly din secția a patra a companiei C fusese nimicit. Și singurul supraviețuitor, sergentul Reilly însuși, fusese transportat în stare de totală inconștiență și încă neacoperit de glorie, la nava-spital, în dimineața zilei de 7 iunie.

Gloria venise mai târziu, răsunătoare ca o lovitură de cimbale. Era în septembrie, în momentul când frontul se oprise la granița germană. Reilly fusese trimis în țară cu spitalul de campanie Johnson... „Psychological Warfare” din armata întâi îi comunicase informațiile lui Ernie Pyle, și celebrul corespondent de război relatase totul într-un stil bombastic... Verificând mărturiile, devenea aproape sigur faptul că prima infiltrare americană din dimineața zilei de 6 iunie fusese isprava grupului Reilly, ai cărui ultimi luptători muriseră pe la zece și un sfert, pe platoul din Saint-Laurent.

Soarele dimineții lungea umbrele în locurile acelea unde roua se mai păstra încă. Reilly se îndreptă spre o magazie în fața căreia, sub un acoperiș de tablă, muncitorii își puneau bicicletele. Pentru întreținerea cimitirului erau folosiți cinci

grădinari permanenți și oamenii cu ziua din Colleville și Saint-Laurent, care curățau dimineața aleile și tundeau iarba.

Reilly îi strânse mâna lui Tronelle și spuse un „bună ziua domnilor” pentru toată lumea.

— Bună, domnule sergent!

Pentru toți el era domnul sergent. Cei mai mulți nici nu știau cum îl cheamă. Ca un adevărat comandant, Reilly instituisese o ierarhie foarte precisă și nu-i dădea ordine decât lui Tronelle. Dar cunoștea numele tuturor și dintr-o singură aruncătură de ochi circulară făcea în gând apelul de dimineață.

— Domnule Tronelle, fii bun... Dl. Delouis tot bolnav?

— Din ce în ce mai rău, spuse Tronelle.

Câțiva clătinară din cap, gravi de parcă li s-ar fi anunțat un doliu:

— Nu e bine de loc!

Sergentul chibzuia încet. Serioasă problemă! Dacă moș Delouis nu se întoarce, trebuia să-i găsească un înlocuitor. Dar era oare momentul potrivit să vorbească despre asta?

Spuse, în franceza lui elementară, cu puternic accent american din regiunea colinelor din Kansas:

— Sper el mai sănătos mâine.

— Nu trebuie să contăm prea mult pe asta, spuse Tronelle.

— Mare păcat, spuse Reilly cu gravitate. Poate moment să înlocuim?

— Ar fi înțelept, aprobă Tronelle.

Oamenii intrau în magazie. De-ai casei, unii chiar de multă vreme, avea fiecare câte o mașină de tuns iarba; o duzină de mașini aliniate sub geamurile de protecție, pe care ei, unul după altul, aveau să le umple la pompa de benzină. Totul căpătă un aspect de ceremonial.

După ce ieșiră cu toții, își scoase și Tronelle mașina. Se opri lângă Reilly.

Delouis vrea să vă vadă, domnule sergent. Zice c-ar vrea să vă vorbească.

— Vreau să vorbesc, consimți Reilly cu indiferență. El trece la mine la birou.

— E pe moarte, îi aminti Tronelle. Nu știu ce vrea să vă spună, dar a insistat foarte mult și aseară, și azi-dimineață.

— Pe moarte, repetă Reilly.

Vroia să dea dovadă de tact. În definitiv era șeful acestui moș Delouis. Poate așa era obiceiul, în țara asta, ca șeful să asiste la ultimele clipe ale unui salariat?

— Mult muncă, se scuză el.
— Oh! spuse Tronelle. Cu mașina puteți ajunge imediat. Nu stă nici la zece minute de aici. Eu unul v-am anunțat.
— Nu știu casa, se eschivă Reilly.
— La Saint-Laurent. Oricine vă poate spune. Faceți cum doriți, domnule sergent, dar am impresia că e ceva serios.
— Vom vedea, spuse Reilly, retezând discuția.

Era nemulțumit. Nu-i plăcea, nu-i plăcea de loc moș Amédée Delouis, normandul ăsta bătrân, șiret și împrășcând cu scuipat care, de doisprezece ani, părăsise întotdeauna că-și bate joc de el.

Pe cale să crape? Ce ușurare! Gogorița asta mârșavă pe care încercase de mai multe ori să o dea afară și care îi tot fusese azvârlită la loc în brațe, sub pretextul că bunele raporturi cu populația sunt indispensabile.

Amédée Delouis era unul dintre puținii grădinari francezi angajați cu anul, beneficiind de asigurări sociale, concedii plătite și toată tărășenia.

Un individ într-adevăr grozav! Cu vacanța, concediile de boală și absențele motivate, el smulgea în fiecare an trei sau patru luni de odihnă pe socoteala contribuabililor americani.

Puterea lui se datora faptului că era „serviabilul” proprietar al bălegarului și îngrășământului. Căci vai, copăceilor, florilor, tufișurilor de trandafiri galici și puieților nu le ajungea humusul simbolic adus din America; era nevoie de bălegar francez!

Șantajul cu bălegarul! De fiecare dată când încercase să-l „ardă” pe moș Amédée, se ajunsese la cele mai rele și plictisitoare situații: bălegar plin de rădăcini putrezite sau amestecat cu tone de viermi albi care puneau în pericol vegetația.

Să fi reclamat? Asta ar fi avut destule consecințe și l-ar fi expus glumelor făcute de simpaticii localnici. Căpitanul contabil preferase să cadă la învoială cu Amédée. Învoiala prin care se obținea un bălegar sănătos (punctul de onoare al lui moș Delouis!) și un muncitor care, dacă nu lucra, făcea cel puțin act de prezență timp de opt luni.

Cămila asta bătrână e pe patul morții! Și vroia să-i vorbească!... Reilly se îndoia că ar vrea să-și ceară scuze, căci îl cunoștea bine pe bătrânul găinar. Ce mai clocise scârbosul frigelinte, care-și petrecea cea mai mare parte a timpului împrășcând crucile de marmoră cu zeama tutunului de mestecat... „Asta omoară insectele, domnule sergent!...” Ce mai putea să vrea, chiar pe patul morții? Funeralii pe cheltuiala armatei americane?

— Nu mă duc! hotărî Reilly.

Avea alte griji pe cap, mult mai mari.

Se întoarse în casă. Acum o să supravegheze lucrul timp de o oră sau două, și pentru asta își scoase bluza din pânză groasă, ca să îmbrace un bluzon.

Desigur, nu punea niciodată mâna pe vreo unealtă. Nu degeaba era sergent!

În vestibul își scoase chipiul, descoperindu-și chelia... Jumătatea unei bile de biliard: a celei roșii!

Intră în bucătărie. Farfuriile din ajun zăceau încă în chiuvetă. Totul în jur părea lăsat în părăsire. Trecându-și un deget peste frigider, lăsa o dără în stratul de praf... Claudine continua să se încăpățâneze.

Își aminti de cearta din ajun. Claudine ar fi vrut să meargă la Caen, la cinema. El prefera să rămână acasă, tolănit... Avusese loc un schimb de cuvinte! Ea își exprimase violent regretul de a se fi măritat cu un „bătrân”. Plecase la culcare plângând. El se urcase în mașină și făcuse un tur pe plaja de la Vierville. Băuse bere la un hotel și cumpănisese câțiva creveți... Când se întorsese, Claudine încuiase ușa camerei.

Creveții se aflau tot în frigider. O clipă avu intenția să-și prepare singur micul dejun.

Așa ceva nu se mai întâmplase niciodată, nici când Claudine era bolnavă. Era enervat să nu aibă ce mânca, dar își spuse cu toată sinceritatea că pregătirea mesei era o treabă nepotrivită pentru un sergent erou național, de trei ori decorat.

Ușa dormitorului era deschisă, și patul gol.

Locuințele personalului american dispuneau de tot confortul. Reilly auzi curgând apa la baie. Se așeză pe pat, simțind un gol în burtă...

N-avusese noroc cu femeile pe care le întâlnise, într-adevăr. Se întrebă o clipă dacă n-ar prefera-o pe Molly din Kansas, nesuferita aia obscenă și vânjoasă care mirosea urât și-i întorcea întotdeauna loviturile... Claudine, franțuzoaică mică, bijuteria mea, te iubesc scumpo... La dracu!... Cu douăzeci de ani mai tânără decât el. Fiica unui horticultor din Bayeux. Fată tânără și pură sau, în sfârșit, aproape... Căsătoriți de cinci ani. Concertul de orgă în catedrala din Bayeux. Discursul ajutorului de primar... „...și dintre toți acești viteji care și-au dat viața pentru eliberarea pământului nostru, dumneavoastră, domnule sergent Reilly, sunteți ca un portdrapel al energiei de neînfrânt a curajoșilor

noștri aliați de dincolo de Atlantic, cărora n-o să le uităm niciodată sacrificiul”. Rahat și iar rahat!

Claudine ieși din baie; în chiloți și sutien, cu coapse nervoase și cu privirea agasată.

— Ia uite, aci erai...

O ușoară strâmbătură de dezgust. Proastă treabă.

Avea sâni de fetiță, pântec neted, fese mici și durdulii... Douăzeci și doi de ani! Dintr-o dată, Reilly se simți foarte mândru... E a mea! Are jumătate din vârsta mea.

— „Bătrânul” spune bună ziua, făcu el ca să liniștească lucrurile.

— Poți să ți-o păstrezi.

Era ironică și n-avea aerul că ar vrea să cedeze. El turnă gaz peste foc.

— Nu-i drăguț... Cumpăr aseară creveții de mâncat.

— Mănâncă-i, aruncă ea.

El râse, și când ea trecu îi prinse șoldurile ca s-o atragă spre el. Claudine se eliberă cu mișcări sălbatice, ca o fecioară care se apără de viol.

— Ah! s-a sfârșit cu asta! S-a sfârșit, omule! Finish! sunt sătulă până peste cap!

— Ce înseamnă „până peste cap”? Întrebă el. Ea își puse o fustă la repezeală.

— N-am chef să mă țicnesc, nu! Morți și iar morți; mă întorc printre cei vii. Mi-am pierdut patru ani din viață. M-am săturat.

Țipa cu adevărat; era neplăcut. Ferestrele deschise. Scenă conjugală în auzul superiorilor...

— Nu urla așa! porunci el cu voce gravă. Explici. Nu-i nevoie urla.

Vocea ei deveni și mai stridentă:

— Ah, acum urlu! În orice caz, mai bine urla decât să ai o gură de cioclu!

Striga dinadins, cu siguranță, ca să-l facă de râs. Chiar lângă fereastră. Ca să audă nevasta căpitanului... Nărilor lui fremătară.

— Nu ronțai¹ morții! Respectăm morții!

Închise fereastra, congestionat. Era mai degrabă plictisit. O dorea pe Claudine și vroia să-ncheie pace cu ea. Dar nu trebuia să se atingă de morți. Ar fi ceva scârbos și indecent, ca o lovitură în boase.

¹ Joc de cuvinte intraductibil: *croquemor*: cioclu, și *croquer*: a ronțai; deci, *croquemor*, literar: ronțăie-mort. (N.T.).

În cei patru ani, nu se luau acum pentru prima oară la harță. Puștoaică țăfnoasă, ea se bosumfla adesea... Dar de câteva săptămâni îi sărea țăndăra din nimic. Și exista și ceva nou în certurile lor: „Mi-e lehamite să trăiesc alături de un cioclu”...

În sinea lui, Reilly era nedumerit. Își îndeplinea îndatorirea conjugală de trei sau patru ori pe săptămână, uneori de câte două ori, pentru amuzament... Bineînțeles, lucrurile nu se mai petreceau ca în luna de miere, dar, pentru un bărbat de patruzeci și cinci de ani, era foarte viguros. Un sfert de tură! Fără greș! Adevărat V 8, model american!

Era neplăcut să caute cuvintele. Ar fi vrut s-o apuce strâns, s-o alinte puțin, să-i ridice poalele fustei, sărutându-i zgomotos fesele, cum li se face pruncilor... Vână la față, îi veni o idee. Ridică degetul mare.

— Cer a'mistițiu.

Ea își încheia fusta. Îl privi drept în ochi, aruncându-i disprețuitor:

— Prăpăditule!

Nu mai avea importanță cuvântul acum, ci mimica! Foarte clar! Mai rău decât dacă ar fi fost scuipat! Reilly se comporta ca și când n-ar fi văzut nimic, n-ar fi auzit nimic. Sângele-i fierbea. Dumnezeuul tău de curvuliță necuviincioasă, așteaptă și-ai să vezi!... Îl trecură nădușelile... Îi trebuia timp... Nu, un bărbat nu suportă... Capul i se înfierbânta, sângele îi clocotea... Își scoase cu mișcări mecanice bluza și o agăță de umeras.

Făcu brusc trei pași și pif! paf! cu fața și cu dosul palmei! O pereche de palme. Doamne, cum te mai ușurează asta!

Văzu tresărind fața neîncrezătoare și sânii mici ca două mandarine sub rochia lucioasă. Ochii negri îl înfruntau.

— Mă bate, ticălosul bătrân!

Se albise dintr-o dată, însă nu se lăsa.

— Știi foarte bine că nu mi-e frică de tine! Ajutor de băgător de seamă! Paznic de grădină publică! Dărămătură!

Reilly era sufocat de uimire. Pe limbă i se precipitau cuvinte americane triviale, pe care buzele sale tremurânde le abăteau din drum.

O mișcare neplăcută ca rumegatul. De când era la cimitir se purta ca un adevărat domn, ca un om care a reușit în viață: situație, respect, soție tânără și strălucitoare, care-l făcea să crape de invidie pe căpitan cu gloaba lui adusă din Middle-west...

Dumnezeii ei de porcărie! Din nou o discuție plină de brutalitate care să-i amintească de încăierările abjecte cu Molly

Adams ale cărei brațe erau mai voluminoase decât coapsele lui Claudine... Prima lui soție în fața lui Dumnezeu! O lovea, o maltrata, se îmbăta, o lua de la capăt, o lovea, maltratându-i coapsele groase de scroafă niciodată sătulă!... Și acum din nou cu astalaltă?... Nu!

— Ne piurtăm caraghios, încercă el cu demnitate. Nu voie glumești de maorți și zici eu prăpădit! Nu peurmis!

— Ah, da? Și să mă lovești e voie? Să mă închizi într-un cimitir? Mă și simt pe jumătate roasă de viermi!

— Nu voie viermi! se enervă ei. Tu mic femeie, mic cap. Nimic în cap.

— Și tu, ce-ți închipui că ai în pătlăgica aia a ta?

— Nu voie pătlăgică! Tacă-ți gura!

Neputându-i face față cu vorba, ridică palma grosolană, însă fără intenția de a lovi, doar să o sperie. Ea se chirci. Apoi, văzând că lovitura nu venea, își strânse buzele disprețuitor, femeie. Pe neașteptate, alergă spre fereastră și o ridică:

— Ajutor!... Help! Help!

Ce cumplită porcărie premeditată! Țâșni în urma ei, o dădu la o parte și coborî geamul, mai mult scandalizat decât furios.

— Oh! nebună... Nebună ce ești, nebună!

Însă ea îl înfrunta drăgălașă, cu urechile roșii și cu mâinile în șolduri.

— Nu nebună de iubire, în orice caz! Încearcă să mă mai atingi cit de cât, că țiș după paznic!

— Ho, repeta el buimăcit... Ho! Foarte urât! E foarte urât!

Furia îi era risipită de ceva și mai violent, ca o ruptură de stăvilă... Îl găsiseră dracii. Conștiința unei întorsături în viața lor rău alcătuită... Simțea o mare tristețe. Spuse cu o voce blândă și caraghios de îngrijorată:

— Oh, Claudine... Pierdem controlul... Regret palma dar nu voie insulta la mine.

Cu buzele subțiri și ochii negri, cu mâinile în șolduri, cu coatele depărtate care-i dădeau înfățișarea fascinantă a unei cobre, ea rămânea nemișcată. Exprima disprețul viu al femeiuștii care a încetat de a mai iubi, care și-a găsit un „altul”... Totul era foarte evident, nu mai încăpea nici o discuție. Reilly se simți nefericit, cu inima sfâșiată...

— Claudine... Fetiță mic, eu om care face războiul și purtat bine la război. Nu posibil să las zice amărât și cioaclu și derâmătură...

Vorbea încet, ca și când ar fi vrut să convingă un copil răzvrătit. Nu mai credea că-l poate convinge. Ardea de dorință să o ia în brațe, ca pe o ființă dragă care va muri curând... Și ștreașărița care știa prea bine asta, care-și colora zâmbetul cu promisiuni și cu o crudă ironie...

— Oh! Claudine mic... Ce are micul meu domnișoară?

Întinse cu timiditate brațele dar ea se dădu înapoi, tot cobră, de neatins.

Rușinat și amărât, el nu mai insistă, încercând să râdă, din pudoare.

— Puiul răcăie, răcăie... La noi, în Kansas, ziceam: pe vreme rea puicuța dorește pene de cocoș bătrân.

Toc, toc! la ușa cu geamuri. Reilly își trecu mâna peste frunte; era learcă de sudoare. N-avea nici un chef să meargă să deschidă, dar celălalt insista. Toc, toc, toc!

Alunecă spre intrare și deschise ușa. Era căpitanul Mason... N-avea un aer oficial, ci mai degrabă blând ironic; în pantaloni de tergal și bluză pestriță, fantezi.

— Salutare, Steve!

— Salutare! spuse mașinal Reilly.

Tremura.

— Grădinarii sunt la lucru?

— Yee... Da, desigur.

Toate astea păreau foarte firești, aproape familiare... În afară de faptul că NICIODATĂ căpitanul nu venea în locuința lui Reilly.

— Dacă doriți să intrați, domnule căpitan...

— Oh, nu vreau să vă deranjez.

Era evident răutăcios. Mason era tipul de om înalt și uscățiv, cu ochi galbeni, arborând mereu un surâs dezamăgit, incurabil superior funcției sale. Era cu zece ani mai tânăr decât Reilly, dar simula o atitudine părintească înțelegătoare și plictisită.

— Merge treaba, Reilly?

Sergentul era vânat, cu cămașa lipită de corp.

— Merge, domnule căpitan.

Și cum celălalt nu se clintea din loc și cerceta interiorul casei...

— Un păianjen! găsi Reilly. Soția mea s-a speriat de un păianjen..

— Ah, da? spuse Mason. Un păianjen?

Își bătea joc de el, zâmbind pe furis; dar nu se clintea din loc, ca și când ar fi ținut să se convingă personal că sergentul Reilly nu-și sugrumase soția puțin mai înainte.

Claudine, care-și pusese un corsaj, traversă în acel moment prin fundul culoarului ca să meargă la bucătărie.

— Omagiile mele, doamnă, începu căpitanul, foarte monden.

Dar Claudine nici nu se întoarse, ignorându-l cu desăvârșire, pocnind sec și mărunț cu tocurele pe dale.

— Hm! făcu Mason... Vezi, Reilly, eu și doamna Mason ne ferim să avem păianjeni.

— Îi atrage vița sălbatică, zise Reilly.

— Avem otravă la magazie. Ar fi bine să presari pe tocurele ferestrelor, Reilly. N-ar trebui ca tânăra și încântătoarea dumitale soție să se mai sperie.

— Așa voi face. Scuzați-mă, domnule căpitan.

— Nu-i nimic, spuse Mason. Un simplu sfat de natură domestică. Vezi, bătrâne, trebuie să fim fără cusur.

Spusese desigur ce avea de spus și, pentru a arăta că incidentul e închis, scoase un pachet de țigări de foi franțuzești, oferindu-i una și lui Reilly, care o puse în gură cu mișcări automate.

Mason făcu un pas în vestibul, ca să-și aprindă țigara la adăpost de briză.

— Frumoasă zi.

— Va fi cald, spuse Reilly. Pun furtunurile în funcțiune.

Mason își relua înfățișarea de intelectual plictisit. Pe deasupra gardului de trandafiri, se zărea partea de sus a porticului Memorialului și marea statuie de bronz înfățișând un om gol care părea că sare de la trambulină ca să încerce figura numită „picior spre lună”. Era fără îndoială menită să reprezinte sufletul Luptătorului luându-și zborul spre ceruri.

Mason puse bricheta la loc în buzunar și scoase ca din întâmplare o scrisoare desfăcută, împăturită în patru.

— De fapt, am găsit-o azi dimineață în cutia mea. Citești franțuzește, Steve?

— Puțin.

— Aruncă-ți atunci o privire peste ea.

Era o scrisoare adresată căpitanului „șef” al cimitirului american, netimbrată și strecurată probabil în cutie de unul dintre grădinari.

Un scris grosolan și aplecat: *Domnule căpitan șef Mason, sunt bolnav, vă rog să veniți să mă vedeți, am lucruri importante pe care nu pot să le spun într-o scrisoare. Lucrurile nu merg bine. Vreau să-mi ușurez conștiința mai devreme. Salutări distinse respectuoase. Amédée Delouis.*

— Ce crezi despre asta, Steve? Îl cunoști mai bine decât mine...

Reilly oftă. Îl ușura o discuție despre serviciu.

— L-am bănuیت întotdeauna că pune larve de cărbuși...

— Știu. Îl bănuiesc de asemenea că a falsificat și certificate medicale, ca să tragă chiulul. Ciudat lucru mai e conștiința asta, care se trezește exact înaintea morții. L-ai citit pe Balzac, Steve?

— Hm...

— Și Maupassant, vezi dumneata? Autorii francezi l-au descris foarte bine pe țăranul normand... Dar trebuie să-ți mărturisesc că felul ăsta de confesiune directă nu mă pasionează. La urma urmei dumneata îl cunoști bine... Te-aș putea ruga să te duci într-o recunoaștere pașnică? Sau s-o lăsăm de-a dreptul baltă? Ce crezi?

— Voi face o plimbare, spuse Reilly.

Mason suflă fumul țigării cu dezinvoltură.

— Contez pe dumneata... Ah, uitasem, plantele mele au păduchi de frunză. Trimite-mi-l, te rog, pe Tronelle.

— Vi-l trimit.

— După terminarea lucrului, firește! După terminarea lucrului!

Mason se depărta, relaxat. În dreptul gardului, se întoarse:

— Ferestrele, Reilly. Nu uita, fără păianjeni.

— Înțeles! făcu Reilly sumbru.

Închise încet ușa. Era roșu de rușine. Simți că se înfurie din nou împotriva femeii ăsteia inconștiente. Să n-o vadă acum, fiindcă asta ar turna gaz peste foc.

Își luă bluza de pe umeraș și ieși, îndreptându-se spre imensa esplanadă de morminte.

Grădinarii își alimentaseră mașinile cu benzină și, câte doi sau câte trei, se ocupau de sectoarele lor. Mașini aduse din America, funcționând ușor, dacă nu cu totul fără zgomot, cel puțin potrivit cu mărimea locului. Înainte de a veni la cimitirul de la Omaha Beach, sergentul Reilly avusese onoarea să facă un stagiu la Arlington. Aici căpătase înalta conștiință a gazonului ireproșabil. Război feroce mârșavei păpădii, susaiului perfid, ierburilor vulgare! Metru cu metru, de la începutul până la sfârșitul anului, gazonul era examinat, tuns, udat, nivelat, plivit... Nici urmă de mușchi în locurile umbrite! Nici cea mai mică rărire a ierbii în părțile arse de soarele de iulie și de august! Bordurile distincte, tunsoarea la nivelul crucilor!

În tăcănitul regulat al mașinilor care se încrucișau pe diagonală ca un carusel savant, toți erau convinși că un lucrător priceput la tunsul ierbii nu poate fi improvizat.

Reilly se apropie, învăluit de zgomotele mângâietoare. În fiecare dimineață asista la lucru, fără să spună nimic. Avea o mentalitate de șef, mai sensibil la reacțiile inamicului (gazonul) decât la munca lucrătorilor săi.

Din când în când își ațintea privirea spre o mlădiță aproape neobservată, puțin mai galbenă sau puțin mai roșie decât trebuia.

— Tronelle, mică iarbă rea aici, nu no'mal!

Și Tronelle venea cu cuțitul și extirpa rădăcina de volbură, măghiran sau mac, lungă nici cât o unghie.

— Afurisită măgărie, domnule sergent!

Dar în dimineața asta sergentul Reilly nu vedea nimic. În fața ochilor îi juca un fel de perdeă care-și schimba culoarea, de la roșu la mov; de la furia arzătoare la tristețea melancolică. Brusc i se luminează totul în minte. Mii de semne pe care nu le observase... Și avea îndoieli, și încă ce îndoieli! Era un soț încornorat!

— O femeie care, în câteva săptămâni, își reînnoiește complet lenjeria, care-și descoperă dintr-o dată o serie de „veri” de la care primește telefoane la orice oră din zi și, aproape, din noapte. „Dauphine”-ul hoinărind mereu, la Bayeux, la Caen sau aiurea, pe când înainte vreme ea simțea o sfântă aversiune pentru mersul cu mașina...

— Domnule sergent?

Reilly se smulse din gândurile pe care le rumega. Era Tronelle.

— Aș vrea să știu dacă vă duceți la moș Delouis.

Era poate cel mai bun lucru pe care-l avea de făcut, îi va abate gândurile.

— Mă duc chiar acum, spuse el.

Tronelle era un omuleț de vreo cincizeci de ani, cu mustață galică și privirea vie, cu respirația puternică a băutorului de rachiu dimineața, care știa să tragă totdeauna cele mai mari foloase dar care avea meritul că muncea cu adevărat.

— Povestea cu bălegarul, spuse el. Nu vreau să vă neliniștiți din cauza asta. Vreau să vă spun că pot să vă procur bălegar tot așa de bun.

— Vedem noi.

— Trebuie să ne grăbim, spuse Tronelle. Dacă vă duceți la moș Amédée poate că-l veți întâlni pe fiu-său Fernand care vine

de la Isigny... Păi cum, o fi venit la căpătâiul lui, ca să nu piardă nimic. Și încă nu e el cel mai rău. Cea mai rea e Antoinette, nora! Poate ei vor promisiuni, ca să continue cu bălegarul, că asta, ia te uită, ar fi pentru ei o afacere afurisit de bună! Așa că, vreau numai să vă spun, domnule sergent, că n-ar trebui să vă lăsați înșelat de indivizii din Isigny. Eu acum sunt, cum s-ar zice, de-al casei. Știu cu precizie ce bălegar trebuie aici, nici prea uscat, nici prea gras. Nu veți avea niciodată încurcături cu mine. Mă cunoașteți, domnule sergent. În timp ce Fernand Delouis și nevastă-sa, care e încă și mai a dracului, o să vrea numai să tragă foloase. N-au de loc respect, ca noi, pentru sărmanii băieți care dorm aici și pentru ultimul lor somn.

— Mulțumesc, spuse Reilly liniștit. Cu bălegar, căpitanul se ocupă.

Desigur, domnule sergent, se încapătănă omul. Dar poate că dacă îi spuneți o vorbă domnului căpitan, asta ar putea să-mi ușureze afacerea.

Și adăugă repede:

— Nu voi fi nerecunoscător, domnule sergent. N-am putut niciodată să știu cum s-aranjau astea între dumneavoastră și moș Delouis, dar cum îl cunosc, trebuie că nu era prea darnic! În vreme ce cu mine... n-aveți decât să-mi spuneți procentul pe care-l vreți, e ca și cum ar fi în buzunarul dumneavoastră. Oamenii care cunosc viața se pot înțelege.

O clipă, Reilly simți dorința să-l strivească pe micul normand puturos sub laba sa uriașă, apoi mânia îi trecu repede. Era un subiect fără importanță.

— Mă plictisești. Mici combinații franceze pentru a încasa banul am'rican. Poate nu știu viața, dar eu nu luat o centimă pe bălegar. Și eu niciodată lucrat cu socru-meu horticultor la Bayeux, pen'că nu-mi place combinație. Soldați am'ricani au murit aici pentru a lib'ra Franța și nu pentru combinație bălegar!

— Ei da, așa trebuie să vorbiți, domnule sergent, spuse Tronelle, ducându-și mâna la inimă. Eu, dacă aș putea să vă dau gratis bălegarul, oh! la, la! Nu se va face niciodată destul pentru toți flăcăii ăștia.

Să fie din cauză că i se dezvăluise brusc purtarea lui Claudine! Căci pentru întâia oară poate, de când se afla aici, Reilly avu impresia foarte clară că toată lumea își bate joc de el. Toți. Toți îl luau drept ceea ce îi spusese ea că ar fi; un prăpădit.

Da, nimic altceva decât un nătărău care descoperă dintr-o dată că era obiectul unei iubiri prefăcute, al unui respect prefăcut, al unei considerațiuni prefăcute.

Acest adevăr făcuse de curând explozie în mintea lui... Subalternii, nevasta, șeful... Toți râdeau de el.

Era insuportabil!

— Poți înto’ci munca dumitale, spuse el.

Hotărâse că lucrătorii se vor putea lipsi de prezența lui.

III

La Saint-Laurent, Reilly pătrunse cu „Dauphine”-ul său gri pe drumul neasfaltat despre care i se vorbise.

Și aproape de îndată îi zări venind printre aluni pe abatele Le Barbenchou și pe cei doi băieți din cor.

Nu se ducea niciodată la biserică, dar îl cunoștea pe preotul din Saint-Laurent-sur-Mer care îi alcătuisese un catehism-fulger, cu patru ani în urmă, în momentul „convertirii” lui la catolicism, ca

să o ia în căsătorie pe domnișoara Claudine Deshaies, la catedrala din Bayeux.

Opri mașina din politete. Abatele îl recunoscuse și înțelese și motivul prezenței lui pe drumul către ferma singuratică.

— Prietenul nostru „s-a dus” chiar acum, îl informă el. E acolo toată familia. Țineți neapărat să-l vedeți?

Prin modul cum punea întrebarea părea să-l sfătuiască să nu se ducă.

— Nu credeți inutil?

— Avem de mers aproape zece minute pe jos până acasă, spuse preotul cu oarecare ranchiună. Dumnealor au venit după mine, însă li se pare foarte firesc să mă întorc pe jos.

— Vă rog, urcați! hotărî Reilly. Vă duc eu înapoi.

Întrucât Amédée Delouis murise, nu mai avea ce căuta la fermă.

Preotul se așeză lângă el, copiii în spate. Ca să poată întoarce, Reilly mai merse puțin până la o margine de câmp noroios, mustind de apă.

Îi era familiar acest peisaj specific pășunilor - livezi înconjurată de garduri vii, cu silueta dramatică a plopilor mari din Bessin, ale căror trunchiuri păreau tot atâtea eroice drapele din niște forturi legendare distruse de inamic.

Într-un loc deschis privirilor se zăreau acoperișuri de paie, de țiglă și de tablă ruginită.

— Acolo, îl lămurii preotul. Probabil că moștenitorii vor vinde imediat. Și nu numai astăa. După cât se spune, moș Amédée a strâns ceva avere pe lumea asta!

Reilly nu dorea să cumpere nimic. Porni spre sat, opri în fața casei parohiale, iar abatele și băiețașii coborâră.

Nu știa ce să-i spună preotului. Un om cu părul alb, bondoc și nu prea curat, însă cu o privire pură și de-a dreptul bună, dar în fața căruia simțise totdeauna ușoara repulsie pe care o ai pentru broaștele râioase... Sau poate e de vină sutana, soiul ăsta de mascaradă folclorică?

Era pe punctul de a porni din nou, când abatele îl opri.

— Foarte grăbit, domnule sergent? Luați un păhărel?

De ce nu?... Poate preotul îl spovedise pe moș Amédée. Cine știe dacă, pocăindu-se, ticălosul bătrân nu-și manifestase dorința de a înapoia banii furați din visteria americană?

O parte a casei parohiale fusese reclădită în piatră albă, bine fasonată. Reilly cunoștea curtea și biroul patinat de vreme, mirosind a pipă învechită și a urină de motan.

Abatele Le Barbenchou scoase carafa cu băutură și două pahare cu marginea îndoielnică.

— Ce face tânără doamnă Reilly?

— Foarte bine, mulțumesc.

Sergentul privea cu neliniște lichidul cafeniu care i se turna în pahar. Cunoscător, știa că țuica nu suferă mediocritatea. Când era bună (și el avea din cea bună de la socru-său), n-avea într-adevăr asemănare. Însă din momentul când înceta să mai fie de calitate superioară, puteai s-o arunci, n-aveai ce face cu ea.

Înainte de a bea, adulmecă. Abatele clipi din ochi, răutăcios.

— Fără grijă, e bună.

Era într-adevăr o autentică băutură preotească, selecționată, limpezită, rafinată, cu puternică aromă ale fructe, caldă și ușoară. Reilly plescăi și-și manifestă prin mimică prețuirea.

— Ei? insistă Le Barbenchou. N-are gust de poșircă! Pentru că e făcută „pen' domni”, cum se spune pe aici... Ei bine, vă voi mărturisi, domnule sergent: e un dar de la moș Amédée. Vedeți că, dacă stai să cercetezi, orice om își are partea lui bună.

Reilly își aminti că în fiecare an, făcând o mutră de conspirator, moș Amédée îi vindea un litru de țuică. Aproape la fel de scumpă ca în comerț, dar de cea mai ordinară calitate. O poșircă tocmai bună să desfunzi chiuveta cu ea.

Se simți, retrospectiv, desconsiderat și înșelat în chip josnic.

— Reuspect maorții, nu zice rău de ei! spuse el cu o anumită rezervă. Poate știți, domnule eubate, de ce moș Delouis a zis la mine să vin?

— Oh! spuse Le Barbenchou cu un soi de uimire plină de naivitate... Oh, oh, domnule sergent, dar ați făcut progrese imense. Se vede că v-ați căsătorit cu o franțuzoaică! Vă exprimați aproape fără accent.

— Poticnesc puțin, conveni Reilly cu modestie.

În ceea ce-l privea, el întrebase. Dacă abatele nu vroia să-i răspundă, cu atât mai rău.

De pe fața lui Le Barbenchou, care își apropiase sprâncenele stufoase și își subțiasse privirea, albeața ridurilor părea că a dispărut...

— Nu l-am spovedit pe moș Delouis, spuse el. Dar sigur că în clipa când se va înfățișa înaintea Domnului, se va simți neliniștit.

Reilly vru să spună că el nu fusese tras pe sfoară. La urma urmei nu-i mai putea face rău unui mort.

— Cred el piune intenționat cărăbiuși în bălegar.

— Poate, admise La Barbenchou, îndepărtând cu un gest al mâinii acest păcat mărunț. Vedeți, domnule sergent, el nu m-a chemat. M-am dus eu să-l văd în primele zile ale bolii, dar cu totul întâmplător... Și când oamenii sunt împietriți ca el, n-am decât un singur lucru de făcut: să-i înfricoșez! Ei bine, l-am prevenit să bage de seamă și să-și mute gândul de a intra în rai. Pentru că la intrarea în rai va întâlni vaci... Nu prea înțelegeți ce vreau să spun, domnule sergent?

— Nu, spuse Reilly.

Cântărindu-și omul din priviri, preotul părea puțin stânjenit. Încercă, prudent:

— După cât mi s-a spus ieri după-amiază, i-ar fi scris căpitanului.

— Da, zise Reilly.

— Dar dumneavoastră... dumneavoastră nu știți ce i-a scris?

— Căpitanul dat mie scrisoarea. Cere domnului căpitan să vină să-l vadă. Domnul căpitan spune la mine să merg.

— Asta-i tot? Ați citit scrisoarea?

— Citit scrisoarea. Asta-i tot.

Le Barbenchou păru că se liniștește și oftă.

— Vedeți dumneavoastră, nu știți niciodată ce se petrece în mintea omului... Domnule sergent, dacă-mi pot permite să întreb, la ce dată, exact, ați fost evacuat?

— 7 iunie, dupeu-amiază, recită Reilly ca dintr-o fișă clinică. Nava-spital, Portsmouth două luni, apoi Centru Réédiukeișan Johnson.

— V-ați comportat admirabil, aprobă abatele cam oficial. Și acum ați făcut, dumneavoastră și colegii dumneavoastră, un lucru minunat din acest cimitir de la Omaha Beach, cu flori, păsări, statui, piscină, cruci aliniate impecabil... să nu uităm nici capela... Dar vedeți, domnule sergent, la 7 iunie 1944, când au fost evacuați răniții, nimeni nu s-a atins de fapt de morți. Nici a doua și nici chiar a treia zi. Am tot respectul pentru morți, domnule sergent, credeți-mă! Numai că simt și acum în nări mirosul plajei la patru zile după debarcare...

Se ridicase. N-avea chef de glumă.

— Existau morții dumneavoastră, ai noștri, existau și nemții, existau apoi vitele. Lume multă, domnule sergent! Situația trebuie privită așa cum era la vremea aceea, nu cum e acum.

Își goli paharul, ca pentru a-și da singur curaj. Aruncă o privire rapidă spre carafă și spre paharul abia început al lui Reilly.

— Am văzut lucruri despre care nu se vorbește, domnule sergent. Chiar armata voastră, pot să afirm, se sinchisea prea puțin de morți. I-am văzut urcând prin Moulins, cu un buldozer, răscolind și curățind pământul, cu morți cu tot... Știu bine că oamenii nu pot fi omorâți de două ori, dar asta a însemnat totuși ceva. Existau locuri de care nici măcar nu mai puteai să te apropii, chiar cu o batistă impregnată cu chimicale la nas. Iată, așa trebuie privite lucrurile, ca să înțelegi ceea ce vreau să vă spun.

Părintele Le Barbenchou căpătă deodată autoritate, vocea lui deveni sinceră și directă. Reilly înțelese că din acest moment va vorbi însăși întruparea meseriei de preot.

— Taina spovedaniei, domnule sergent, n-o divulg niciodată, chiar dacă e vorba de hulă și profanare. Toți cei care au venit să se spovedească au căpătat, prin mine, iertarea lui Dumnezeu. Dar moș Amédée n-a venit, așa că bunul Dumnezeu n-a putut să-l ierte pentru mârșăviile ordinare pe care le-a săvârșit. Sunteți catolic, nu-i așa? Domnule sergent Reilly, vreți să mă ajutați să salvez sufletul acestui amărât?

— Eu? se miră Reilly.

— Sigur. Iertarea dumneavoastră o jinduia. Dacă-l iertați va fi bine pentru el.

— Oh, făcu Reilly ușor enervat. Cu plăcere iert. Mici caominații cu larve nu mult importanță.

— Nu-i vorba de larvele puse în bălegar, ci de altceva, spuse grav preotul. Amédée Delouis era un om cu inima împietrită. Însă faptul că v-a chemat la căpătâiul lui îmi dovedește că trebuie întotdeauna să sperăm până la sfârșit.

Reilly n-avea spiritul atât de religios. Asculta obosit, zicându-și că în felul acesta își plătește băutura. Pentru că tot era obligat să asculte, goli paharul dintr-o înghițitură. Dar Le Barbenchou, care vorbea din ce în ce mai aprins, de parcă ar fi fost în amvon, nu observă paharul gol.

— A trebuit să curățim locul de cadavre, domnule sergent. La treaba asta armata voastră ne-a obligat, pe noi oamenii din parohie, și pe prizonierii nemți. Voi, americanii, n-ați prea pus mâna, dar, firește, nu vă reproșez: destul că ați furnizat carnea de tun. Însă noi am găsit un mijloc de a ne înțelege cu boșii să ducem toate astea cât mai departe de locurile noastre... Și s-a procedat astfel, domnule sergent. Trebuia să ne găsim morții și vitele ucise. Bine, pentru morți mai mergea; dar pentru hoiturile

animalelor... mulți s-au înțeles cu prizonierii să le ridice înfășurate în păturile americane.

Făcu o pauză. Îl privi pe sergent drept în ochi.

— Ei bine, vacile lui moș Delouis au fost îngropate în cimitirul vostru! Un picior în pătura unuia, o căpățână într-a altuia; nici nu știu sub numele și cu oasele cui sunt amestecate. Dar știu sigur că sub cruci creștinești zac vite.

Era emoționat.

— Iată, domnule sergent. Hulă și profanare. Mă rog Domnului, la slujba din fiecare dimineață, să-i ierte. Deși nu sunteți Dumnezeu, domnule sergent, îmi îngădui să vă rog și pe dumneavoastră să-i iertați.

Reilly însuși nu-și făcea nici o iluzie despre felul în care Armata tratase morții. Și prea trăia în mijlocul acestei realități, ca să nu știe că gazonul fără cusur, crucile aliniate, drapelul înstelat, cuvintele IDEAL, VALOARE și PATRIE gravate pe memorial și marele Agenor cu un picior spre lună acopereau doar o imensă groapă comună... Scorneli pentru familiile celor morți!

Dar combinația cu vacile n-o bănuise niciodată. Și pentru că în dimineața asta avea pică pe Claudine, fapta i se păru tot atât de normandă, de franțuzească, de dezgustătoare, ca un corn muiat în cafeaua cu lapte. Simți iritare în gâtlesul scârbit și făcu cu mâna un gest de respingere.

— Puah!

— Îl iertați, nu-i așa? Domnule sergent, rugați-vă cu mine pentru un suflet care se zbate la porțile iadului.

— Nu pofta rugăciune, pofta dau picior în fund mârlan, cu atât mai bine că e maort.

Preotul ridică degetul:

— ...Precum și noi iertăm greșiților noștri... Nu uita, fiul meu. Legea lui Dumnezeu! Nu stă în puterea noastră să-i judecăm pe oameni.

— Nu jiudec, nu ieht! țipă Reilly învinețindu-se. Decât soldați americani amestecați cu vaci, mai bine indivizi scârboși amestecați!

Se ridică furios și își aminti brusc de felul ciudat în care oamenii de pe aci pronunțau „Omaha”, trăgându-l cu cuvântul, muindu-l până făceau din el un muget: Omeuheuuu!...

Pe față! Toată lumea își bătea joc de el pe față.

— Scârbos! repetă el.

Abatele luă o expresie de apostol, plină de bunătate.

— Domnule sergent, toate astea au trecut. Se împlinesc în curând douăzeci de ani. E momentul să iertăm.

— Iert dacă pocnesc întâi cu mâna mea în miutră! Nu pot pocnesc cu mâna mea miutra la un maort. Dar vreau numele ceilalți derbedei care bătut joc de armata am'ricană achiu' douăzeci de ani!

— E imposibil, spuse Le Barbenchou, foarte demn. Taina spovedaniei.

Scos din sărite, Reilly îl apucă de sutană, aproape ridicându-l de la pământ.

— Vreau numele mârłani!

— Puteți să mă omorâți și tot nu spun nimic, zise abatele cu o mare seninătate. Veniți-vă-n fire, domnule sergent!

Reilly îi dădu drumul, și preotul trecu în spatele biroului, netezindu-și ușor îmbrăcămintea.

— Vă înțeleg reacția, domnule sergent, e aceea a unui om de onoare. Tot ceea ce vă pot spune e că nu-i nevoie nici măcar de degetele de la o singură mână ca să-i numeri pe vinovații care mai trăiesc încă. Și vă dau cuvântul meu de preot că, după câte știu, nici unul dintre oamenii pe care-i folosiți la cimitir...

Nu mai îndrăzni să pomenească de faptul în sine. Accentuă numai, cu tărie:

— Dar toți știu și toți își bat joc de mine, bombăni sergentul.

— Sunt neîndemânatic, spuse preotul. Poate n-ar fi trebuit să pomenesc nimic.

— Mai bine pomenit când făcut la mine catehismul, spuse Reilly. Atunci dat moș Delouis afa'ă. Acum nu mai pot da el afa'ă. Domnule eubate, onoarea de a vă saluta!

Și ieși plin de demnitate.

Îl se părea că era purtătorul unei vești teribile care urma să producă o explozie în relațiile internaționale.

Sare la volan, demarează, schimbă vitezele! Șoseaua de la Saint-Laurent la Colleville e plină de curbe oarbe. Le ia cu nouăzeci la oră! Furios! Chestia va face vâlvă. Să-i raporteze superiorului! Imediat! Nu poate fi trecută cu vederea!

Drumul care ducea la cimitir era pe partea stângă, la intrarea în sat. Și imediat te găseai pe teritoriul american, o altă lume, dacă nu chiar „Cea de dincolo de ocean”. Borduri tunse și greblate, asfalt de calitate excelentă și loc de parcare cu semnalizare.

Porțile erau deschise, dar nu sosiseră încă vizitatori. Reilly se năpusti înăuntru. Lăsă mașina în fața biroului lui Power, portarul.

— Căpitanul e acasă?

— Cred că da.

Păși țeapăn pe pietrișul aleii, ca și când ar fi purtat drapelul. Tropăind, ciocăni la ușă... VA CERE destituirea imediată a tuturor acestor derbedei, care pronunțau intenționat „Omeuheuuu”!

Va merge să caute lucrători cu mașina la Bayeux, la Caen, la Paris.

Auzi muzica atenuată de flaut și pian, acoperită de zgomotul aspiratorului pe care menajera îl plimba prin salon. Intră. Nu era nevoie să spună vreun cuvânt. Doamna Couliboef îi arătă în jos cu degetul, spre subsol.

În locuința familiei Mason nu era permis să intri cu nici un fel de motiv de serviciu. Dar, mânat de indignare, Reilly nu șovăi. Cobori treptele, ciocăni de formă și deschise ușa.

Valurile de armonie izbucniră ca praful dintr-un aspirator pe care-l desfunzi. Apoi, ca retezată, muzica încetă, mai întâi pianul, după aceea flautul.

La flaut cânta Norah Mason. O lungană de femeie, cu ochelari, bătând măsura cu piciorul. Avea, se pare, renume: era neîntrecută ca solistă la flajeolet. Își dădea concursul cu ocazia sărbătorilor oficiale, de cele mai multe ori acompaniată de soțul ei, care era un pianist bun. Familie de artiști!

— Ei bine, spuse Mason, dojenindu-l amuzat.

Norah dădu confuz din mână.

— Aș putea să vă văd o clipă, domnule căpitan?

Mason ieși la iveală, sticlindu-și ochii galbeni și arborând un surâs ironic și foarte dezamăgit, care-l dezavantaja.

— Să vedem despre ce e vorba!

Dar nu se clinti, obligându-l pe sergent să vorbească în fața lui Norah.

— Aș prefera, domnule căpitan...

Mason oftă, scoțind un acord la pian.

— Desigur, Steve... Dă-i drumul, bătrâne, poți vorbi de față cu doamna Mason.

— Este... Este extrem de grav, domnule căpitan.

— Evident, spuse Mason, plictisit.

Trecând pe lângă nevastă-sa, îi mângâie o fesă, dezinvolt, ca și când ar fi vrut astfel să-i spună că se întoarce imediat.

— Hai, bătrâne!

Îl împinse pe sergent înainte și ajunseră pe nisipul aleii, la soare.

— Moș Delouis a murit, îl anunță Reilly. Dar l-am întâlnit pe preotul din Saint-Laurent. Am aflat că acum nouăsprezece ani, ridicarea cadavrelor și înmormântarea provizorie au fost făcute cu o neîndoielnică lipsă de respect, domnule căpitan. De pildă, moș Delouis și-a permis să introducă printre cei care aveau dreptul elemente ce n-aveau ce căuta acolo.

— Ce spui? Și ce elemente?

— Elemente de rasă bovină, domnule căpitan. Ticăloșii ăștia au zvârlit hoiturile în gropile morților noștri.

— Ia te uită, ia te uită! repetă Mason, ai cărui ochi galbeni străluceau aproape ca niște faruri și al cărui surâs se accentua. Vrei să spui că noi dăm onorul vacilor lui moș Delouis?

— Întocmai, domnule căpitan. Și am motive să cred că oamenii din Colleville și Saint-Laurent sunt la curent. Trebuie să aplicăm sancțiuni! Propun concedierea imediată.

— Da? spuse Mason, care avea aerul că se bucură grozav. Soluție radicală, însă puțin cam tardivă și cu totul nepotrivită.

El se delecta, aproape înăbușindu-se de râs.

— Oh, vacile! Dar, drace, o vacă e totuși foarte mare! Cu o căpățână caracteristică! Ce-mi tot îndrugi acolo, sergent Reilly?

— Adevărul, domnule căpitan.

— Adevărul? Vrei să spui că ai văzut vacile astea?

— Nu, domnule căpitan, dar preotul...

— Preotul e un neserios, sergent.

— Nu cred, domnule căpitan.

— Dacă nu el, atunci desigur că moș Delouis a ținut să facă pe interesantul.

— Vă asigur, domnule căpitan...

— Incidentul e închis, sergent. Presupun că-i citești pe romancierii francezi...

— Hm... destul de rar...

— Alexandre Dumas, mi se pare. Autor fecund, care scria romane-fluviu și care, de câte ori era criticat cu violență, obișnuia să spună: poți urina într-un fluviu, n-are nici o importanță!... Nu are mai multă importanță, sergent, decât dacă ți-ar curge sânge din nas într-un abator. Răul a trecut, sergent, trebuie să fim înțelepți. Sau dacă nu, să cerem părerea celor doisprezece băieți din grupa voastră care și-au lăsat pielea pe aici. Dar morții nu vorbesc niciodată, mai ales în cimitirele militare.

Sergentul păli ușor.

— Domnule căpitan, cred că datoria noastră e să respectăm memoria aceluia care a căzut pentru ca...

Devenind brusc glacial, Mason i-o reteză scurt:

— Dacă dumneata, sergent, crezi că e necesar să alegi douăsprezece mii de tibii și tot atâtea femure, ca să respecti memoria morților noștri, întocmește-mi un raport în consecință și un deviz de plată a lucrărilor!

Reilly luă poziția de drepti, furios.

— Înțeles! Nu va mai fi vorba de asta, domnule căpitan.

Salută și se întoarce. Mason îl rechemă:

— Sergent!

— Domnule căpitan?

Mason se împlânzise dintr-o dată, cu ochii săi galbeni bătând în bronzul nasturilor de la vesta de vânătoare, aproape un camarad.

— Steve, bătrâne, mă așteptam la altceva. N-ai întâlnit-o în drum pe Claudine?

— Claudine?

— A trecut să-și ia rămas bun, spuse Reilly cu o simpatie adevărată, nu lipsită de luciditate. Se pare că nu-i pria atmosfera de aici și că n-o s-o mai revedem. Sunt sincer dezolat, Steve.

Reilly primi lovitura în plin.

— ...N-o s-o mai revedem... Cum așa? A plecat?

— Mi s-a părut că o aștepta cineva în mașină. Probabil un văr. N-am întrebat.

— Desigur, bâigui Reilly... Claudine trebuie să-și petreacă o parte din timp cu părinții ei, la Bayeux...

— Desigur, spuse Mason cu afecțiune. E tânără, Steve. Foarte tânără. Nu te neliniști. Norah ți-o va trimite din când în când pe doamna Couliboeuf pentru treburile casei.

— Mulțumesc, spuse Reilly mașinal.

Ajunse la locuința sa dintr-un salt. Claudine nu era acolo...

Pe masă, un plic închis, fără adresă, fără nimic. Îl deschise. Scrisul lui Claudine. *Bietul meu bătrân, trebuia să se sfârșească într-o bună zi, nu tu ești vinovatul, dar noi doi nu ne mai înțelegem...*

Steve Reilly nu citi mai departe. Luă un pahar, îl așază sub cepul butoiașului cu țuică, din lemn de stejar ceruit, cu cercuri de aramă... Ca la Oran! Ca în tabăra de la Dartmoor, când era prost dispus! Ca la Johnson (Kansas), când se simțea dezgustat de animalitatea greoaie a lui Molly! Ca de fiecare dată când se

trezea la ananghie, se năpusti orbește spre singurul leac posibil: beția de moarte!

IV

La poarta cimitirului din Saint-Laurent, mult mai puțin impunător decât necropola militară, membrii din Isigny ai familiei Delouis primeau condoleanțele.

Erau singurii care purtau doliu după moș Amédée, dar toți sătenii urmaseră cortegiul și treceau acum pe rând să strângă mâinile.

Absența celor din administrația cimitirului american fusese observată. Însă, contribuind la o colectă, rotunjită de căpitanul

Mason, grădinarii trimiseseră o coroană decentă, cu banderolă roșie pe care scria cu litere aurite: *Colegului nostru de la C.M.A.*

Membrii familiei Delouis nu erau voinici, aveau în schimb energie. Fiul, Fernand, era copia lui moș Amédée, cu aproape douăzeci de ani în urmă. Aceleași coapse scurte, pieptul bombat, pielea obrazului negricioasă și privirea sfredelitoare, dar în general cu o înfățișare mai îngrijită. Fernand era omul epocii sale, se vântura într-un „403” negru, o mașină de negustor de păsări, cu ușoară aparență de dric, plimbându-și nevasta și copiii gălăgioși și bine hrăniți.

Antoinette se îmbrăcase în doliu după socru-său: taior negru, puțin cambrat, care-i scotea în evidență fesele, și pălărie cu voaletă pentru mai multă solemnitate.

Una din fete avea un ușor aer Fenouillard; cealaltă, care mergea pe cincisprezece ani, avea nasul plin de coșuri, care-i dădeau înfățișarea leonină a myxomatozei.

Condoleanțe succinte ale sătenilor:

— Ei, atunci, cu bine!

— Mulțumesc.

— Ei bine, așa a fost să fie!

— Mulțumesc.

Fernand Delouis era distrat. Din timp în timp arunca priviri scurte spre Antoinette, întâlnindu-i-le pe ale ei. Urmăreau perechea care tocmai intrase în cimitir, persoane la patruzeci de ani, care se îndreptaseră discret spre mormânt și depuseseră un mic buchet.

— Crezi că ăștia sunt?

— S-ar putea... Dar nici nu poartă doliu! spuse indignată Antoinette.

O împinse cu cotul pe fiică-sa din dreapta.

— Du-te fără să atragi atenția și vezi ce scrie pe buchet.

Josette se depărtase și se învârtise puțin prin preajma mormântului deschis, în vreme ce prezentarea condoleanțelor se desfășura în continuare cu încetineală. Se întoarse apoi lângă maică-sa să-și primească partea de pupături și de „Ei bine, sărmană fată!”

— Nu e scris nimic!

Țăranii aruncau și ei priviri piezișe spre străini. Îi văzuseră coborând dintr-o mașină cu seria 77 care nu era de prin partea locului.

Cei doi se simțeau spionați. Femeia purta un soi de haină cu guleraș de blană sintetică. Puțin înfrigurată, ca orice om care călătorea încă din zorii zilei, ținea mâinile în buzunar.

Alături de ea, bărbatul părea înalt. Bărbierit, cu umeri largi și pântec suplu, într-un costum de culoarea frunzei veștede puțin mototolit de drum.

Ca și când n-ar fi vrut să rămână prea fățiș în urmă, bărbatul propuse în șoaptă:

— Hai!

Defilarea celor care strângeau mâinile sau împărțeau pupături se apropia de sfârșit. Bărbatul merse drept spre Fernand, întinzându-i mâna.

— Îți mulțumesc că m-ai anunțat. Eu sunt Georges.

— Eu, Fernand, spuse Fernand.

— Soția mea, o prezentă Georgcs.

— Nevastă-mea, spuse Fernand.

— Doamnă!

— Doamnă!

La adăpostul surâsurilor triste de circumstanță, se examinau reciproc.

— Va să zică ați primit anunțul, spuse Fernand.

Celălalt era cu un cap mai înalt, însă Fernand nu-și ridica ochii spre el, ci privea drept înainte, fixându-i cravata, ca un om cu personalitate care nu ia în seamă ceea ce-l depășește.

— Am plecat dis-de-dimineață, spuse Georges.

Antoinette surprinse ceva deosebit în felul lui de a vorbi. Poate accentul din Seine-et-Marne?

Cele două fete, care nu fuseseră prezentate, priveau îndeosebi spre bărbatul înalt și foarte bine făcut, cu tâmplele ușor argintate, în vreme ce Antoinette judeca amănunțit îmbrăcămintea femeii: haina trei-sferturi cu gulă vizibil adăugat, dar țesătura părea de bună calitate...

— Ei bine, spuse Fernand parcă reproșându-le, o fi trebuit asta ca să ne cunoaștem!

— Să nu rămânem aici în fața oamenilor ca niște santinele, propuse Antoinette. Poate că Georges ar vrea să vină puțin să discutăm acasă?

Georges zâmbi și își desfăcu brațele, părând să spună că pentru asta se și afla acolo.

Fernand se hotărî. Ieșiră împreună din cimitir demni ca niște „membri ai familiei” ce erau. Maica Josse o agăță în trecere pe Josette:

— Cine-s oamenii ăștia?

— Nu știu, spuse Josette. Rude. Nu i-am văzut niciodată.

— Nevasta n-o fi din partea bunică-ti Lehoussain?

— Așa trebuie să fie, conveni Josette, neștiutoare și indiferentă.

Fernand aruncă în trecere o privire spre automobilul aproape nou.

— O s-o iau înainte ca să vă arăt drumul.

— De acord, spuse Georges.

Se așază la volan, cu nevastă-sa alături, așteptând ca familia Delouis să se instaleze în „403”-ul ei.

— Îmi bate inima, șopti femeia. Recunoști ceva?

— Nimic.

Ștregarii din sat veneau să-i privească prin parbriz cu obrăznicie, discutând între ei pe seama mașinii cu numărul 77... „403”-ul demară și Georges îl urmă, părăsind imediat șoseaua și înfundându-se în crâng, pe drumul abrupt pe care crengile alunilor șfichiuiiau capota. Miros de balegă amestecat cu gazele mașinii din față.

Ajunseră în curtea fermei. O vizuină de om bătrân, cu cotețe de păsări, coteț pentru iepuri de casă, stivă de lemne, băltoacă pentru rațe. În grădina pentru varză, cartofi și praz creșteau într-un colț niște trandafiri splendizi și o magnolie mare, înflorită. Dar casa propriu-zis era urâtă și tristă, o construcție veche și crăpată, întărită de locatar cu chirpici și cu streșini peticite.

Interiorul era lugubru și mirosea a praf și a hârtie arsă. Coborâseră din mașină și își aranjau ținuta.

— Ei bine, aici e, spuse Fernand. N-ați mai fost niciodată?

— Niciodată, spuse Georges.

— Poate ar trebui să ne tutuim, propuse Fernand.

— Cu plăcere.

Antoinette își întrerupse soțul, ca și când acesta ar urma să vorbească prea curând; ținea să le îndepărteze pe cele două fiice.

— Ascultați, fetelor, duceți-vă să vă plimbați la soare.

Fetițele atât așteptau și cele două perechi rămaseră față în față... vădit stingherite. Nevasta lui Georges întrebă cuviincios din ce cauză murise bătrânul.

— Un atac! spuse vag Antoinette, al cărei taior cambrat îi scotea în evidență oasele bazinului.

— Ah, sfinte dumnezeule, spuse deodată Fernand, sfinte dumnezeule, încă nu-mi vine să cred! Dumnezeule! Da' tu nu știi

să scrii? Trebuia să aștept să împlinesc patruzeci și cinci de ani, ca să aflu și asta! Ah, păi să fiu sincer. Dacă n-ar fi intervenit notarul, ei bine, nici nu te anunțam. Și recunoaște că nu meriți altceva!

Georges își schimbă expresia, dar nu răspunse, de parcă ar fi avut gâtletul contractat. Nevastă-sa păru că-i zboară în ajutor.

— Georges credea că tata murise de multă, vreme.

— Exact! confirmă scurt Georges.

— Cum se face că avea adresa ta? întrebă Fernand. Vă scriați?

— Când ne-am instalat, acum vreo zece ani, am trimis tuturor scrisori, reluă femeia.

— Mie nu! tună Fernand. În orice caz, când am găsit actul de familie al bătrânului și m-am trezit cu un frate mai mic pe care nu-l văzusem niciodată, treaba asta mi-a făcut mai rău decât moartea tatei și a mamei.

— Nu semeni cu cei din ramura Delouis, nici cu cei din ramura Lehoussain, atacă Antoinette. Frate... E ușor de zis așa, când e vorba de o moștenire, numai că trebuie s-o dovedești.

Georges ridică din umeri și suspină, ca un om obosit.

— Să dovedesc ce? Vreți... să-mi vedeți... actele?

Avea o voce joasă și vorbea rar, ca un om care se supraveghează. Scoase din buzunar un toc de piele și din el un buletin de identitate și un act de naștere, pe care le azvârli cu neglijență pe masă.

— Priviți! spuse el rar. Nu sunteți obligați să mă credeți... pe cuvânt.

— Iar te dor dinții? se neliniști nevastă-sa.

El se mulțumi să dea din cap afirmativ. Fără pic de rușine Fernand și Antoinette verificau cu atenție legitimația și extractul de naștere ștampilat de primăria din Saint-Lô (Marche)... Georges, Gaston, Amédée-Delouis, născut la 12 ianuarie 1921, din părinții Amédée Pierre, Octave Delouis și Marie, Valentine, Justine Lehoussain, căsătoriți...

Desigur, în Manche și Calvados puteai găsi și alți oameni cu numele de Delouis și de Lehoussain, însă rafala de prenume nu lăsa loc nici unei îndoieli; era clar că e vorba de aceiași părinți.

— Ah, mă miră! repetă Fernand, Mă miră! În primul rând ce-au căutat la Saint-Lô? Însă, nu-i vorba, după lege ai fi fratele meu.

Dădu la o parte hârtiile și ridică un deget, șiret:

— După lege. Pentru că, deschis vorbind, într-adevăr nu știu cu cine semeni!

Își lovi palmele, furios.

Biata mamă, iată că ne bagă în bucluc după patruzeci de ani.

Georges Delouis își strânse actele. Privi în jur cu o expresie ușor dezgustată și se adresă Antoinettei:

— În privința moștenirii, doamnă... îmi e... cu totul indiferent!

Își pipăi din nou falca. Îl dureau dinții. Poate din cauza asta nu pronunțase bine cuvintele? Образul Antoinettei se înăspri. Chibzuia cu repeziciune.

— Oricine zice așa, spuse ea foarte isteată. Mi se pare că așa e drept. Însă poate că, fiindcă ești de acord, ai putea să lași o „renunțare” la moștenire scrisă, pe care să o dăm notarului. Poate nici n-ar mai fi necesar să rămâneți... Doar să lași o hârtie netimbrată...

Privi la rândul ei prin casă cu un aer scârbit.

— Fără îndoială, cocioaba asta ne va costa mai mult decât face!

Totuși se cam pripise și chiar Fernand se simți stingherit.

— Așteaptă puțin! Lasă să mai discutăm! N-am luat niciodată dreptul nimănui, și n-o să m-apuc azi să fac asta!

— Frate-tău zice! observă Antoinette caustică. Nu s-a prea interesat de taică-su când trăia, nu-i așa?

— E averea familiei Delouis! i-o reteză Fernand, roșu de mânie. Nu-ți băga nasul!

Fire calmă, Georges părea depășit de situație, nu se simțea în largul său în mijlocul urlitelor. Avea fruntea umedă și se muta de pe un picior pe altul. Își întoarse privirea disperată spre nevastă-sa, pipăindu-și din nou falca.

— Janine... vrei să le spui...?

— Toate astea-i fac rău, observă Janine. Pot să vă asigur că soțul meu este cu totul dezinteresat. Dacă ceea ce propune doamna e realizabil, el o va face cu siguranță. Considerați că ne aflăm aici ca să cunoaștem o familie care... ne pică din cer. N-am făcut patru sute de kilometri pentru a ne bate ca niște câini pe un ciolan.

Era drăgălașă Janine, dar i se simțeau ghearele, și Antoinette nu se înșela. Încercă, suavă, s-o neutralizeze.

— Cu asta, sunt de acord, draga mea. E averea familiei Delouis, nu ne privește! Nici pe una, nici pe cealaltă! Nu-i adevărat? Numai că dumneata ești îndemnată să vorbești, și mie mi se spune să tac!

— Pe Georges îl dor dinții, se scuză Janine.

— Da? făcu Antoinette întoarsă spre bărbatu-său. Nu te doare și pe tine ceva ca să pot vorbi și eu un pic?

Dar Fernand se mulțumea să-și privească fratele mai mic, de jos în sus, studiindu-l amănunțit cu ochii lui mici și vioi.

— Nu înțeleg! M-am născut în '18 și taică-meu trebuie că m-a făcut în timpul unei permisiuni pentru strânsul fânului. Nu-ncape îndoială, sunt leit el! Dar în ce te privește, tata era totuși demobilizat în '20! Nu-l văd pe ticălosul care ar fi venit să-și lase sămânța!... Știi tu ceva? Poate alde Cliquetot din Noron, căruia nu-i prea plăcea să vorbească?

— Nu știu, spuse Georges.

— Dar în fine, ai fost crescut undeva, nu?

— Da, spuse Georges, care arăta suferind.

Încăperea era pardosită cu piatră, iar locul din fața chiuvetei era acoperit cu o bucată de linoleum putred. În vatra mare, tipic normandă, ruginea o veche mașină de gătit. O masă altădată vopsită în alb, un scaun de pai... În afară de o albie de stejar cernit, toate puteau fi evaluate la prețul lemnului de foc. Mizerie meschină, sinistră.

Fernand urmărea privirea fratelui său, care făcea încet înconjurul camerei.

— Nu-i prea atrăgător, ai?

Și cum Georges avea un aer absent, se întoarse spre Janine.

— Poate că n-ar trebui să vă încredințez secretul. Totuși e mai bine să vi-l spun chiar acum, pentru că tot îl veți afla la notar: bătrânul era bogat! Ce e aici e mai nimic. Dar trebuie să știi că de când a început să lucreze la cimitir, tata a făcut afaceri afurisit de frumoase! Asta trebuie s-o știi! După cât se spune, ar avea mai multe pășuni, o casă la mare și una în oraș. Fernand Delouis e om cinstit! Te-am prevenit!... Acum semnează declarația de renunțare dacă mai vrei!

— Ia te uită, sigur că și-a schimbat părerea! Iansă Antoinette provocarea.

Georges se mulțumi să o privească fix, dar Antoinette se cutremură, ca și cum în momentul când s-ar fi pregătit să ia regina cineva ar fi trântit un picior în tabla de șah. Oricine ar fi fratele ăsta, Georges, poate că nu trebuie să ai prea multă încredere în înfățișarea lui de om timid și tăcut. Și să nu ți-l faci dușman!

Când era vorba să obțină ceva, Antoinette știa la fel de bine să zâmbească sau să scuie. Deveni dulce ca mierea.

— Hai, am zis asta ca să spun și eu ceva! Am putea să ne gândim să luăm masa împreună, nu?

— Sunteți invitații mei, hotărî Fernand. Vom vedea lucrurile mai limpede în fața farfuriilor pline, nu-i așa?

Georges ridică mâna și arată spre falcă.

— Da, spuse Janine. Georges se teme că nu va fi un partener foarte agreabil. Îl dor într-adevăr grozav de tare dinții.

— Sunt trei farmaciști la Isigny, spuse Fernand, și mi se pare că am acasă cuișoare. Nu există ceva mai bun pentru durerea de dinți!

Janine avea înfățișarea unui șoarece studios: nasul subțiat la rădăcină și buza de jos, suptă, semănând cu o tocilă pentru incisivi; genul de femeie ștearsă care știe însă întotdeauna perfect ce vrea.

— Vom bea cafeaua împreună cu plăcere, spuse ea, însă masa o luăm cu niște prieteni la Bayeux.

— Hm! Bine! se prefăcu Fernand că e jignit. Eu care și vedeam scris la ziar: „Doi frați se regăsesc după patruzeci și cinci de ani!” Cu o fotografie în care toată lumea râde! Pentru numele lui Dumnezeu, nu-ți regăsești totuși în fiecare zi un frate!

— Deci veniți adesea pe aici, dacă aveți prieteni la Bayeux? întrebă Antoinette.

O înfricoșă puțin fratele ăsta taciturn. Semăna cu un animal straniu cu labe mari, care poate face rău dacă se înfurie. Însă asta n-o împiedica s-o înțepe cu vorbe pe Janine! Așadar, care dintre ele va triumfa?

Janine părea că acceptă lupta, făcând față la fel de surâzătoare.

— Lucrez în învățământ. Am prieteni care au fost numiți aproape peste tot.

Învățătoare, femeie cu carte... Trebuia să fie prudentă.

— Ia te uită, deci! Ești profesoară... Și soțul dumitale... cu ce ne-a spus că se ocupă?

— N-a apucat încă să vă spună, făcu Janine. Soțul meu e sticlar.

Ca s-arate că înțelesese, Fernand își umflă obrazii:

— Sufli în sticle?

— Amestec... coloranții, spuse Georges rar.

— În definitiv, poate semeni cu Cliquetot, spuse Fernand după un moment de gândire. El făcea oale. Sticlăria se aseamănă cu olăritul.

— Poate, spuse Georges, nu știu.

În pronunția lui exista ceva nedefinit, un anume fel de a se descotorosi de „r”-uri și de a modula pe tonurile grave, aproape ca un actor. Lăsa o vagă impresie de accent străin, abia perceptibil. Din cauza durerii de dinți, fără îndoială. Străinii ar fi deci niște oameni pe care-i dor dinții.

Antoinette pândeă. Ea i se adresa direct cumnatului, vorbindu-i însă la persoana a treia, cum făcea în piață cu clientela bărbătească.

— Deci așa, unde ne-a spus că a fost crescut?

Răspunse tot Janine:

— Mai întâi la Vire, spuse ea. Dar era foarte mic, nu-și mai aduce aminte. De altfel, localitatea a fost distrusă în timpul războiului.

— Dar există ceva de care să-și amintească?

— Ei bine, a stat după aceea la Saint-Pierre-des-Corps, lângă Tours. Acolo a făcut școala.

— Tours, spuse Antoinette. Nu-i prin părțile noastre! Ce urma să facă acolo? Și cum mi-ai spus că-i cheamă pe oamenii la care stătea?

Antoinette ancheta fățiș, fără rușine, dar era greu să nu-i răspunzi:

— Hamel! spuse Georges simplu.

— Hamel, repetă Antoinette. Tu, Fernand, ai auzit vorbindu-se de ei?

— De-alde Hamel... cunosc, dar nu la Tours.

Antoinette insista. Își desfăcuse poșeta, scoțând o mică agendă cu creion minuscul în care își nota prețurile untului pe piață și datele ciclului menstrual.

— Și care ai zis că e adresa acestor Hamel? Pentru că, nu-i așa, dacă fac parte din familia noastră vom fi foarte bucuroși să le scriem câteva rânduri!

— Au murit... bombardament 44, spuse Georges rar.

— N-avem noroc, spuse Antoinette, punând carnețelul înapoi. Fernand medita, aprins la față.

— Hamel... nu-i văd în nici un fel de familie, nici mai apropiați, nici mai depărtați. Dar, dumnezeule, dacă nu ești de-un sânge cu noi, mă întreb de ce te-a recunoscut tata!

Fetele bătură în geam.

— Putem intra?

Sigur că nu le atrăgea casa, dar erau curioase.

— Priviți, spuse Antoinette, mor de dorința să știe cine sunteți!

— Hai, le invită Fernand, veniți și îmbrățișați pe unchiul și pe mătușa voastră!

Se sărutară. Antoinette părea că se îmblânzise.

— Aveți copii?

— Trei, spuse Janine zâmbind.

Cele două fete se mirau și ele de unchiul ăsta care nu semăna nici cu tata, nici cu bunicul. În acest moment își făcu apariția și o vecină care, sub pretext că făcuse menajul bătrânului, venea să-i privească pe „străini”... Era prea de tot!

Georges își privi ceasul de la mână și-i făcu un semn nevastă-si.

— Da, spuse ea, o să întârziem la Bayeux...

— Ah, păi sigur, n-o să-i faceți pe domnii profesori să aștepte! spuse Antoinette înțepată. Familia, după aceea... Dar va trebui totuși să mai stăm puțin de vorbă înainte de a merge la notar.

— Oh, notarul... făcu Georges un gest cu mâna. Sunt cu totul... dezinteresat.

Leșiră din casă, ca să se îndepărteze puțin de vecina prea curioasă. Fernand și nevastă-sa îi însoțiră până la mașină.

— N-are rost să-mi faci un cadou, spuse Fernand... Dar, din moment ce tu însuți vezi lucrurile așa... Eu, înțelegi, nu sunt singur. Uite va trebui să le mărit curând pe fete! Și asta costă!

— Înțeleg, spuse Georges, plictisit și cu gândul departe.

— Trebuie să fie un mijloc să stabilim partea fiecăruia, ca să nu pleci cu mâna goală, nu-i așa?

Georges dădea din cap cu îndărătnicie ca și când ar fi respins cu scârbă orice ofertă. Janine înțelese fără îndoială că atâta dezinteresare părea puțin firească. Strecură, ușurel:

— Ascultă, Georges, ai putea să ții totuși seama de ce-ți propune fratele tău.

— Așteptați, propuse dintr-o dată Antoinette, cu obrazii roșii. Putem scăpa de tușa Saunier... Ai, oricum trei minute ca să scrii o hârtie... Subsemnatul Georges Delouis declar că dau depline puteri fratelui meu Fernand în problema moștenirii tatălui nostru... sau ceva asemănător.

Și cum pe fața palidă a lui Janine observa un surâs ironic, adăugă repede:

— Eu... numai ca să fac un servici. Am arăta-o notarului, să vedem dacă ajunge. Ca să evitați alergătura. E departe de la voi până aici. Dacă rămâneți, asta v-ar aduce mai multă cheltuială decât merită.

Georges tocmai vroia să răspundă, însă nevastă-sa îi puse mâna pe braț, autoritară. Îi zâmbi Antoinettei cu același zâmbet puțin înțepat, de provincială:

— Avem tot timpul să vorbim despre asta după-amiază.

V

Georges conducea cu mâinile așezate fără energie pe volan, cu maxilarul crispat. Sudoarea i se scurgea de pe frunte, înțepându-i ochii. Janine observă indicatorul spre plajă.

— Pe acolo!

Începu să coboare. Nu mai văzuseră marea de la plecarea din Souppes (Seine-et-Marne), în zorii zilei.

— Am făcut bine că am venit, spuse Janine.

Însă el era prost dispus.

— Mai bine să fi semnat hârtia imediat.

— Nu, spuse ea, n-ai fi avut un aer firesc. Chiar și pentru un frate!

Încercarea ei de a-l destinde eșuă.

— Să ne ferim de femeie, spuse el cu voce gravă. Josnică femeie!

Janine se strânse lângă el și îi luă brațul, ca pentru a-l îmbărbăta. Coborâra șoseaua în tăcere și trecură prin fața unei mici florării. Și apoi, brusc, perspectiva mării.

Plaja de la Manche, marea cenușie, un colț foarte modest cu vile triste, abia scăpate întregi, pe cale să se prăbușească, părăsite și câteva construcții noi de-a lungul plajei.

Un monument de granit trandafiriu părea că țâșnește din mare, ca un val care se înalță. La stânga, bulevardul pentru promenadă duce spre Vierville. La dreapta, drumul de pe dig devenea un simplu drumeag prost pietruit, deserving câteva barăci de plajă și un teren de camping unde puținele corturi erau așezate cu spatele spre mare, dincotro bătea vântul.

— Recunoști ceva?

— Nu.

Niște șuri rotunde, prăpădite, cu acoperiș negru de tablă gudronată, barau drumul la intrarea într-o mică vale.

Lângă colină era o cazemată distrusă, cu blindajul ciopârțit și țevile ruginite îndreptate spre pământ. Păstrată ca trofeu, avea o largă scară impunătoare de ciment. Dar după douăzeci de ani iarba spărsese cimentul, totul era lăsat din nou în părăsire și indiferență; îți venea să crezi că soldații din regimentul de infanterie 116, care cuceriseră reduta asta în dimineața de 6 iunie, nu-și sacrificaseră viața decât ca să ofere vilegiaturiștilor din generațiile viitoare locuri respingătoare și împruțite de odihnă.

Georges opri mașina.

Sub acoperișul șurilor se zăreau monștrii-amfibie cu care se recuperau fiarele vechi, precum și stocurile de butelii cu acetilenă și oxigen pentru puternicele „arzătoare” care tăiau tabla de oțel scufundată în larg.

Janine nu întreba nimic. Era emoționată. Venea prima oară aici...

Tăcea și Georges. Se îndreptase direct spre mare, mergând vreo sută de metri pe plajă.

Întâlni mai întâi pietre mari, apoi nisip fin, puțin mâlos pe alocuri. La stânga și la dreapta se întindea imensa plajă pe care se făcuse debarcarea, de la limba de pământ de la Percéé, până la faleza din Bessin.

Janine își scoase ciorapii și pantofii și începu să pășească repede după bărbatu-său. Ocoliră o carcasă mâncată de rugină, aproape de linia unde se spărgeau valurile.

Marea liniștită vuia încet, vâlvurind peste nisipul uscat: fluxul.

Georges se întoarse, își încreți ochii, ca să privească linia colinelor; era cu fața la soare. Janine îl ajunsese și se ținea aproape de el, puțin în urmă. El simți cum îl lua de mână...

— Aici, spuse el. La vreo cincizeci de metri, în apropiere. Aici trebuie să fie. Dar nu recunosc nimic în jur.

Mână în mână, înaintară spre pietre, și el repeta ca într-o litanie:

— Da, aici e, aici e... Dar valurile erau mai înalte. Și existau fiarele acelea mari și sârma ghimpată.

Începu să respire adânc și observă;

— Câtă liniște!

Ca principal reper, își aducea aminte mai ales de focul cazematei care trăgea în dreapta... Ceva mai aproape? Ceva mai departe?... Și apoi adâncitura văii, înaintea sa. Foarte vag... Și ca să fie sincer, își amintea doar detalii, ansamblul de loc.

— Pe aici mi-am făcut groapa în nisip... Un camarad ucis alături de mine. Nu-i mai știu numele.

Își amintea de un dig de pietre și, într-adevăr, exista și acum unul; dar nu era același lucru. N-ar fi știut să spună ce anume lipsește. Păstra doar amintirea faptului că rămăsese sprijinit de pietre multă vreme, cu fața la mare.

Trecuseră de linia algelor și Janine mergea mai greu pe pietre, printre bucăți de lemn aduse de valuri și sticle sparte.

Ora prânzului, fără îndoială, făcea ca imensa plajă să rămână pustie. Pescăruși zgomotoși zburătăceau în grup și se așezau mai încolo pe valuri.

Peste tot în jur doar vântul, țipătul strident al pescărușilor și respirația profundă a mării care creștea. Nici un vapor, nici o bărcuță măcar, în larg; totul părea ca la începutul timpurilor.

Georges se așeză lângă dig, pe nisipul împestrițat de plante cu rădăcini agățătoare... Acolo? sau cincizeci de metri la dreapta, ori douăzeci de metri la stânga? N-avea nici o importanță,

I se părea că, după nouăsprezece ani, se afla din nou pe plaja asta în mijlocul unei lupte oarbe în care ar trebui să-și pună în joc viața.

Janine îl văzu epuizat, cu ochii adânciți în orbite, el, pe care-l știa atât de plin de viață și de puternic. Îl îmbrățișă, se ghemui la pieptul lui, pentru că erau acum doi care să susțină lupta.

— Șase ore la volan și apoi oamenii ăștia, spuse ea. Trebuie să fii sleit de puteri.

— O femeie josnică, spuse el. Bănuiește ceva.

— Nu cred. Interesul meschin e și punctul ei tare, și punctul ei slab. N-o cred prea inteligentă. E mai proastă ca el.

— Meschin, repeta el ca un copil care descoperă un cuvânt nou. Meschin.

Franceza lui era corectă, dar păstra, incontestabil, un rest de accent tulbure care răzbatea uneori la suprafață ca o piatră pe un pământ neroditor.

N-aveau de văzut pe nimeni la Bayeux; hotărâseră doar dinainte să evite orice contact mai îndelungat cu familia și se gândiseră că ar fi o destindere să dejuneze pe plajă. Trecând prin Caen, Janine cumpărase pateu, pâine, fructe, bere...

— Vrei să mâncăm aici?

— Nu mi-e foame.

— Trebuie să ne ținem tare. Vrei să mergem la restaurant?

— Oh, nu!

— Așteaptă, zise ea, mă duc să caut sacoșa.

El o lăasă să se ridice, apoi, în momentul când ea se depărta, o chemă, pierdut dintr-o dată, ca un copil fără mamă.

— Janine!

Îi cuprinse picioarele, își lipi fruntea de coapsele ei. Ea îi mângâie părul.

— Treaba merge foarte bine, dragul meu. O să vezi în curând. Coșmarul se sfârșește. E limpede că ei nu știu nimic.

El nu răspunse. Ea simți cum mâinile lui îi strâng coapsele, calde sub rochie... După mai mult de optsprezece ani, își cunoștea bine bărbatul... Să facă dragoste aici, pe bucata asta de nisip, unde mii de oameni muriseră? Dar ce amintire mai rămăsese de șters?

Degetele pipăiau bareta port-jartierelor, urcau spre pântec... Ea rezistă ameteții, eliberându-se. Nu era momentul să cedeze slăbiciunii.

Râse:

— Mă gândesc la fratele tău și la Antoinette. Strașnic trebuie să mai discute despre lovitura primită!

El se posomorî, ca și când ea i-ar refuza relaxarea; apoi înțelese foarte repede:

— E adevărat, susținem un examen.

Ea clipi din ochi.

— Îl avem în buzunar! Vei vedea!

O urmări cu privirea cum se împleticește cu picioarele goale pe pietre. Își scosese pantofii și ciorapii. Luă un ciorap de-al ei, îi inspiră mireasma, își mângâie cu el obrazul. Dar de gândit, se gândea la copii... Alain și Jacqueline, la cantina liceului.... micuța Tienette mânca la familia Bouillot...

Privi din nou plaja, fără să-i vină să creadă. Se întâmpla ceva nefiresc. De obicei, revenind într-un loc, ai impresia că

dimensiunile lui sunt mai mici decât le păstrai în amintire. Aici, dimpotrivă, parcă ar fi fost doborâte toate îngrăditurile, aruncate în aer toate liniile despărțitoare, negate toate subdiviziunile militare, regimente, batalioane, companii, grupe în care până la urmă fiecare făcea războiul pe cont propriu, în adăpostul individual. Păstrase despre această plajă o imagine îngustă de animal. O privea acum ca un om... Un om liber! Liber! Libertate! Chiar cuvântul pentru care fuseseră ei debarcați în condiții înspăimântătoare, ca niște obiecte fără valoare, putând fi oricând înlocuite, hărăzite să înece apărarea inamică prin numărul lor uriaș. Învingeți sau crăpați! Crăpați și... învingeți!

Se ridică. Dincolo de cele câteva bărci goale și de un povârniș mlăștinos se înălța colina împădurită. Iar la marginea platoului, la vreo patruzeci sau cincizeci de metri înălțime, zări grilajul marelui cimitir, acoperișul rotund al unei capele și catargul pe care flutura drapelul înstelat.

Și brusc, un gând i se înfipse în creier, ca o banderilă: să-și vadă mormântul.

Cu buzele întredeschise, fără să scoată vrun sunet, pronunță numele unui mort: George Hutchins din New Jersey. Dar acest om apărea ca o rudă foarte îndepărtată, ca un străin pe care-l cunoscuse bine, însă de mult în trecut. Nu, într-adevăr, între „Djodj Hătcins din Niu Giăsi” și Georges Delouis nu mai exista nimic comun... Morții cu morții!

O zări pe Janine, care se întorcea. Luase sacoșa cu provizii și ducea sub brațul drept, deșelată de greutatea lui, unul dintre scaunele mașinii.

Îi ieși în întâmpinare, luându-i scaunul metalic. Merseră un timp de-a lungul varecului¹ cu miros de iod, împrăștiind cu piciorul movilițe de pureci de mare.

Observă și Janine cimitirul care se întindea pe toată culmea platoului, dar nu zise nimic. Se zăreau și alte monumente, mai ales un obelisc impunător de marmură neagră, la jumătatea înălțimii platoului, pe o pajiște înclinată pe care pășteau vaci. Și morții din cimitir, și toate vacile astea păreau să conviețuiască în chip pașnic: exemplu perfect de lumi paralele.

Georges se simțea mai bine, sângele îi circula mai repede.

— Facem o baie?

— Eu una, nu, spuse Janine. Dar tu du-te, o să te destindă.

¹ Varec – iarbă de mare.

Nu era nimeni pe plajă. Fluxul creștea, apa nu se afla acum la mai mult de patruzeci de metri. Se dezbracă, păstrându-și doar slipul și alergă în apa rece.

Bun înotător, iubea apa. Înotând craul pe spate, aluneca repede, depărtându-se spre larg.

Cu cât se distanța mai mult, cu atât perspectiva cimitirului ele pe platou căpăta amploare, se descoperea privirilor încetul cu încetul. Distingea acum Memorialul și ghicea o parte din imensitatea aliniată a crucilor albe.

Ce se întâmplase oare cu camarazii din grupă? Cu cei pe care îi văzuse căzând și cu cei care dispăruseră... Numele lor îi fluturau în memorie: Cornell, Wilson, Bancroft. Și zealousul sergent cu fața de irlandez, care-i fusese camarad în al doilea contingent, în Tunisia și Sicilia: Steve Reilly... Țăsta, cel puțin, trebuie să fi murit, după felul cum, fulgerat brusc, se prăbușise în fața lui într-o pădurice de ferigi calcinate, plină de resturi aprinse care se lipeau de tălpi și sfârâiau când călcai în vreun pârâiaș.

I se părea că nu-și mai amintise niciodată până acum de clipele acelea. Câte ore o fi rămas așezat cu fundul de-a dreptul în apa înaltă de un deget, urmărind racii, având impresia stranie că e singurul care depășise liniile nemțești, în vreme ce camarazii erau exterminați pe plajă... Se gândi la moș Delouis... și acest gând îl readuse în prezent.

Simți că îi e foame și sprintă spre mal.

Curentul îl purtase spre răsărit și trebui să alerge mai multe sute de metri ca să ajungă la Janine, care între timp se dusesse și luase un prosop din valiză. I-l aruncă:

— Ține! Nu fă mutra asta de câine plouat!

Pregătise totul, pusese fața de masă și farfuriile de plastic chiar pe nisip. Se simți cuprins de înduioșare. Își aminti de o tânără fată din Tourenne, la marginea unei păduri, pe drumul spre Château-la-Vallière, pe bicicletă, singură, cu o pieptănătură foarte înaltă și încălțăminte cu talpă de lemn... El țâșnise din pădure și o oprise, sălbatec:

— Dă-mi bicicleta la mine.

Ea nu se înspăimântase, ci îl privise amabil:

— Sărmane domn, ce ți s-a întâmplat?

Atunci el începuse să plângă.

Dârdâind, se îmbracă în bătaia vântului tăios. Marea ajunsese aproape la linia algelor. Mâncară în liniște, la câțiva metri de apă; apoi Janine își ridică puțin rochia, ca să meargă să

spele farfuriile în valurile care clipeau. Avea coapse slabe, cu urme de varice, însă era un soi rezistent, se mulțumea cu șase ore de somn; o femeie foarte harnică, îngrijindu-se de toate.

În aproape nouăsprezece ani de conviețuire trecuseră prin câteva crize. El fusese mistuit de pofte violente, fusese tulburat truște de alte femei... Janine era o fată sănătoasă, dar nu prea drăguță: un trup mic, uscat și nervos, cu pântecul striat de urmele nașterilor, cu sânii triști și umerii osoși. Nici pasiune, nici indiferență; un punct de plecare normal care permite o înțelegere fizică normală. Dar atașamentul pe care-l nutrea pentru ea era mult mai profund, ca al unei plante care și-a găsit pământul potrivit. Știa că fără ea nu înseamnă nimic. Nimic!

Numai ea, ca o furnică îndârjită, făcuse din dezertorul hăituit, descurajat și periculos, un om folositor, un soț și un părinte bun, fericit că trăiește.

Janine se întoarse lângă el, împături fața de masă și puse în ordine lucrurile în sacoșă.

Se făcuse de-abia ora unu. Nu era cuviincios să se prezinte la Fernand înainte de ora trei după-amiază și Isigny era la mai puțin de o jumătate de oră de drum.

Janine privi spre cimitir, și Georges înțelese că dorea același lucru ca și el: să aibă certitudinea morții unui oarecare Hutchins.

Dar ea n-ar pomeni despre așa ceva; și nici el.

Zâmbi:

— Vrei să-ți povestesc cum am făcut războiul?

— Vreau.

Însă, desigur, n-avea nimic de povestit și, la drept vorbind, nici măcar nu-și mai amintea.

Depășise digul de pietre și se îndrepta spre colină, ținându-și nevasta de mână, dar nu recunoștea absolut nimic în jur.

Nu mai exista sârma ghimpată, nu mai exista nici focul mitralierelor fără îndoială; dar, mai ales, el se afla acum într-o lume a omului înălțat pe cele două picioare ale sale, în timp ce dimineața bătăliei se scursese într-o lume a șerpilor, a animalelor târându-se înfricoșate, lipite de pământul plin de pietre, de urme de mașini și de gropi care erau mult mai importante decât soarta întregii lumi.

Își amintea nu prea clar că rămăsese mult timp lângă o mică mlaștină cu stuf, într-o îngrămădeală de cai de friză de sârma ghimpată. Nici o posibilitate să înaintezi sau să te retragi... Avea impresia că acolo va muri... Crezuse că a fost prins sub focul unui mortar, dar își dăduse seama după o clipă că alți băieți de-

ai lor, ceva mai în spate, la fel de înfricoșăți, aruncau în ei cu grenada.

Era cu Bancroft și Brown. Răcniseră, apoi Bancroft aruncase în spate două grenade... Adevărat haos. Măcel mârșav. Fiecare pentru sine. De nepovestit.

Cei mai mulți dintre băieți fuseseră împușcați de armele propriilor camarazi. S-ar fi zis că se prevăzuse și asta. Să fugi tot înainte. Nici o porțiță de scăpare.

Drumul urca încet. Ajunseră pe pajiștile împrejmuite, chiar la picioarele colinei. Toate îngrăditurile erau făcute din tablă găurită, semănând cu piesele mecanice recuperate de pe plajă. Vacile pășteau liniștite iarba grasă, împestrătată cu margarete.

Georges nu putea spune nimic. Acolo? În altă parte?... Nici un reper precis.

Janine crezu că vede o viperă, și fiecare luă câte o scurtătură de lemn, ca să pipăie terenul și să culce la pământ mărăcinii și ferigile.

Vegetație mărunță de pădure virgină, cu liane și cu rădăcini uriașe de fereguță crescute dintr-un pământ noroios.

Acoperit de plante, cade în cascadă printre rădăcinile groase un pâraiaș lat de un pas. Desigur de nepătruns, colonii de țânțari. Hainele se agățau, încălțăminte plescăia în mocirla gălbuie.

Și chiar în albia pâraului, în cel mai adânc hățiș, Georges descoperi o mică bornă scrisă simplu cu un lemn în cimentul proaspăt: U.S. 15-10-51.

Ce însemna asta? Un bătrân luptător venise să-și încrusteze amintirea? Sau, probabil, era borna cadastrală care delimita teritoriul american de pe pământul Franței.

Pădurea deasă se cățara abrupt spre stânga, și sus, pe platou, se afla cimitirul.

Fără să se înțeleagă unul cu altul, urcară gâfâind panta și, la marginea platoului, trecură printr-o pădure de mari arbuști spinoși, care te înțepau și te agasau și mai mult decât țânțarii.

Nu pronunțaseră nici trei fraze de când plecaseră de pe plajă. Ieșiră brusc lângă gardul cimitirului.

În spatele gardului viu de rododendroni, aucuba japonica și trandafiri galici se întindeau cât vezi cu ochii crucile albe.

Se agățară cu mâinile de grilaj... Georges spuse doar atât:

— Ei bine, iată!

Nu era nevoie de alte cuvinte, știau și unul și celălalt că se aflau în pragul unei lumi interzise, unde n-ar îndrăzni niciodată să intre.

Zăreau construcția cu acoperiș rotund, cilindrică, fără semne distinctive, capela ad-hoc ce era folosită pentru toate cultele. Mai departe, în celălalt capăt, se înălțau porticul de marmoră trandafirie al Memorialului și uriașa statuie de bronz, desprinsă de pământ și cu brațele îndreptate spre cer, implorând.

Lumina ușor lăptoasă dădea ierbii o nuanță supranaturală, apropiată de verdele veronez. Și deasupra ierbii, cruci, cruci, cruci, cu sutele, cu miile... Toți cei care muriseră în zilele asaltului și toți cei care, neputând fi transportați, agonizaseră în ambulanțe și în spitalul de campanie instalat în grabă.

Înăuntru, pe aleile cu pietriș alb, turiști în șort făceau fotografii. Imagine îndulcită, aproape încântătoare și înălțătoare în cel mai înalt grad a ceea ce fusese un abator sinistru și mârșav.

Pământul fusese despădurit, curățat de rădăcini, iar iarba cosită chiar și în afara cimitirului, pentru a-l desprinde de natura sălbatică.

Merseră de-a lungul grilajului care nu se mai termina. În locuri împrejmuite, unde plutea mireasma trandafirilor și a ierbii proaspăt tunse, fuseseră construite câteva locuințe în stilul „Noua Anglie”.

Se luaseră de braț și mergeau mai departe ca doi îndrăgostiți, fără să scoată o vorbă, cu privirile întoarse spre interiorul cimitirului.

Trecură prin fața intrării monumentale cu steaguri fluturând. Georges întrebă de formă, ca și când avea intenția să intre:

— Ce părere ai?

Ea știa însă că el nu mai dorește așa ceva. Și nici ea, de altfel.

— O să-l vizităm la întoarcere. Nu trebuie să întârziem.

Ca să ajungă din nou pe plajă, continuară să facă înconjurul mării incinte. Observară marele obelisc negru, pe pantă, în mijlocul pășunilor.

O tăbliță indica direcția spre monumentul primei divizii de infanterie. Aveai impresia că acolo ajungeai mult mai ușor, în mijlocul turmei de vaci. De fapt, ajungeai la un drum strâmt înghesuit între garduri de sârmă ghimpată. Puteai zări dedesubt plaja, apoi falezele de la Bessin și foarte îndepărtatul port artificial din Arromanches, pierdut în pâcla căldurii.

În jurul obeliscului era un rond mic de pietriș, înconjurat de bănci semicirculare din marmoră neagră presărată cu auriu. Obeliscul măsoara vreo zece metri în înălțime și pe toate părțile lui erau gravate numele morților din prima divizie, în ordine ierarhică: ofițerii superiori, cei inferiori, subofițerii și soldații.

Litera „H” era la înălțimea ochilor, și amândoi descoperiră numele imediat: George R. Hutchins, N. J., înghesuit între un oarecare Huli din Wisconsin și un Hutlon din Ohio.

Da, Hutchins murise! Eroic!

Rămaseră tăcuți câteva secunde și auziră atunci un fel de chemare, chiar în spatele obeliscului:

— Hei, hei!

Deplasându-se puțin, văzură un om așezat pe o bancă, însă întors cu spatele spre monument. Făcea semne spre un grup de vaci care-l priveau timp.

— Ce are? Ai zice că strigă vacile.

Omul, de vreo patruzeci de ani, pe jumătate chel și foarte congestionat, într-un bluzon de culoare deschisă, nu-i auzise venind. Nu părea în toate mințile și ofta, clătinând din cap. Scotea un fel de geamăt:

— Oh! Claudine, Claudine..

Era penibil. Un american care venise după nouăsprezece ani să-și jelească vreo rudă? De necrezut!

— Vino, spuse Janine, trăgându-și soțul de mână.

Dar acesta vru să-l vadă pe om, cel puțin din profil. Înainta încetișor, făcând să scârțâie pietrișul.

Omul se întoarse. Nu plângea, dar avea o privire pierdută, o expresie răvășită.

Îl privi țintă pe intrus, aproape fără să-l vadă, și lăsă să-i scape printre sughituri:

— Vizita sfârșită!

Făcu un gest cu mâna, ca și cum ar fi vânat o muscă.

— Vino, repetă Janine.

Însă Georges stătea pe loc fascinat, paralizat... În ciuda răstimpului de douăzeci de ani, a grăsimii, cheliei și ridurilor din jurul ochilor, îl recunoscuse pe sergentul Reilly.

Avusese și celălalt o străfulgerare inconștientă. Se întoarse din nou, ca surprins, îl fixă mai atent pe Georges, închise ochii și spuse în franțuzește:

— Oh! la, la, rău mai merge treaba!

Cuvinte lipsite, chiar și pentru un om beat, de orice logică; se adresă din nou vacilor, în americană, cu aerul că le face un dulce reproș:

— Vacile în morminte, și fantoma camarazilor rătăcind pe pajiște!

— Vino! spuse din nou Janine.

Îl trase din toate puterile. Georges se smulse din starea de vrajă și o urmă cu pași repezi.

Era livid și tremura pe picioare. N-avea nici un motiv să creadă că Reilly ar face parte din personalul cimitirului. După aproape douăzeci de ani, el îl socotea în rândul morților... Că acest om trăia, nu era, desigur, un miracol; dar să traverseze din nou Atlanticul și să stea acolo pe o bancă exact în clipa când trece un dezertor din grupa sa era într-adevăr mâna destinului!

Georges trebuia să se stăpânească, să n-o rupă la fugă pe cărarea care cobora spre plajă.

Alarmată, Janine i se agățase cu putere de braț, își împletise degetele cu ale lui:

— Dragul meu, dragul meu... Ce e? Îl cunoști?

— M-a recunoscut! spuse el.

— Un fost camarad?

— Da.

Ea judeca întâmplarea cu sânge rece.

— N-are nici o importanță, e beat turtă!

— Dar ce face acolo, chiar în clipa când...

— Dacă a făcut războiul, îl liniști ea, e normal să vină în vizită.

— E sergentul meu, spuse Georges. L-ai auzit? Fantoma camarazilor rătăcește pe pajiște!... M-a recunoscut cu siguranță.

— N-are importanță, se îndârji Janine, frământându-i mâna.

Recunoștea brusc chinurile omului hăituit. Când trebuia să lupte cu spaimele bărbatului care nu mai avea nume, căruia se străduia cu toată ființa ei să-i făurească o limbă, o voință, un suflet, înteinerea cu nouăsprezece ani,

Redeveni învățătoarea cu inima largă, surâzătoare, liniștitoare:

— ...Din nenorocire, îmi întâlnesc sergentul! Din fericire era beat ca un porc!... Asta-i tot, dragul meu. O poveste cu nebuni.

El nu dorea decât să se lase convins, dar, din cauza emoției, franceza lui era incorectă.

— Am scăpat... Cum? Scăpat ca prin urechile acului!

— S-a sfârșit, îl liniști ea.

Priviră înapoi. Sus, omul dădea mereu impresia că vorbește cu vacile.

— Complet beat! spuse Janine. Ce-i istoria asta cu vacile în morminte? Parcă așa a zis?

VI

Isigny fusese distrus în întregime, ceea ce oferea uriașul avantaj că puteai locui, nouăsprezece ani mai târziu, într-un orașel cu case noi și confortabile. În definitiv, pentru cei din Normandia războiul va însemna mai puțin amintirea unui măcel și mai mult introducerea bidé-ului, a apei calde și a chiuvetei cu apă curgătoare.

Casa lui Fernand avea și o sufragerie unde fuseseră închise cele două fete care-și făceau lecțiile, pentru că Antoinette ținuse să-l primească pe frate în bucătărie.

Scosese ceștile desperecheate, de toate zilele. În mod vizibil nu-și da silința să-și onoreze musafirii. Lui Georges nu-i păsa, dar Janine observase. Și, dincolo de zâmbetele mieroase, ghicea lupta care urma să se dea.

Fernand era mai sociabil. Scosese chiar niște țigări de foi. Vorbea despre mort cu un amestec de admirație și dispreț...

— Pot zice că nu-l vedeam de loc! La cincisprezece kilometri numai și nu ne întâlneam de două ori pe an.

Mult mai puțin calmă, Antoinette pândeă și-și lansa atacurile:

— Ei bine, spune că „ei” îl vizitau și mai rar decât noi. Nu-i așa?... Desigur, stăteam puțin, dar de fiecare dată ne spunea că vom avea totul. Nu-i așa, Fernand?... Și niciodată n-a pomenit de vreun frate... Oh! nu că vreau să vă fac șicane, dar nu cred de loc că tata Amédée avea intenția să vă lase ceva. Într-un cuvânt, n-ați fost niciodată pe la el! Nu-i așa?

Georges luase hotărârea să se izoleze în durerea lui imaginară de dinți, să se depărteze puțin de ceilalți printr-o suferință mută. Dar nu-i plăcea întrebarea. Și nici lui Janine.

Se sfătuiscră îndelung înainte de a face călătoria. Găsiseră că e preferabil să apuce taurul de coarne, deși știau că există câteva puncte foarte sensibile... Soții Fernand fuseseră la fața locului încă de la moartea lui moș Amédée și nu se putea ști ce fel de hârtii lăsase bătrânul... Că le-au găsit adresa era deja un fapt neliniștitor. Dar să fi găsit faimosul livret despre care bătrânul susținea morțiș că îl făcuse să dispară, ar fi fost de-a dreptul periculos.

— Tata a trecut totuși o dată sau de două ori pe la noi, în Seine-et-Marne, spuse Janine. Mă mir că nu v-a pomenit de asta.

— Aflăm pentru prima oară! spuse Fernand.

Plictisitor în discuția cu un normand e că nu știi niciodată dacă el știe. Și trebuie să-ți iei întotdeauna un aer complice care să lase impresia că știi că el știe că știi; ceea ce duce câteodată foarte departe și atunci rămâi complet dezorientat.

Georges nu era croit pentru așa ceva și dădea înapoi, aproape de la început. Însă Janine, născută în Sarthe, era capabilă să țină piept normanzilor.

— Și ea de ce spune asta? atacă Antoinette. Poate bătrânul a promis să le lase lor totul? Asta vrea să spună?

— „Ea” n-a spus de loc așa ceva, făcu Janine surâzând.

— Așteaptă și ai să vezi, se aruncă Fernand la rândul său în luptă. E ceva care nu se potrivește! La Saint-Laurent, așa ați spus, dacă am înțeles bine, că tata avea adresa voastră... Dar n-ați spus că a fost pe la voi!

— Nu le poți spune pe toate o dată.

— Să admitem, zise Fernand. Dar faceți bine că mi-o spuneți, pentru că știam. Chiar că trecea în fiecare an. Asta e, nu?

Își oferea satisfacția unei lovituri de teatru; cu un aer de mulțumire ușor stăpânită, în maniera la modă.

— Dar acum, spuse Janine, ai zis: „aflăm pentru prima oară”!

— Nu le poți spune pe toate o dată, zise cu șiretenie Fernand. Bătrânul n-a lăsat prea multe hârtii, totuși am găsit printre ele câteva foarte interesante.

— Ah, da?

Georges și Janine deveniră întruchiparea nepăsării plictisite. Apoi, cum tăcerea se prelungea, Georges începu să tragă puțin cam prea cu sete din țigară, făcând mult fum, ca un vapor care se camuflează.

Janine atacă, dar prea devreme.

— Dacă ne-ați spune ce urmăriți...

— Ah, e bună gluma, contracară Antoinette. Iată acum că noi suntem cei care urmărim ceva! Dar nu noi ne ascundem de patruzeci de ani. Fernand, toată lumea a știut dintotdeauna al cui fiu e!

— Lasă, spuse Fernand. Să bem cafeaua, să discutăm... Un frate care-ți pică în felul ăsta pe cap... Păi, să ne lămurim! Dacă am afla cumva că tata a lăsat un testament sau vreun act de recunoaștere a unor datorii pe undeva prin Seine-et-Marne...

Poate e mai bine să discutăm în familie decât să recurgem la avocat! Nu-i așa, Georges?

— Desigur, spuse Georges. Sunt gata să semnez... Repet... Afacerea asta nu mă interesează. De loc!

— În măsura în care interesele noastre nu vor fi prea vizibil lezate, rectifică Janine, pentru mai multă verosimilitate.

Georges tuși, de parcă ar fi înghițit greșit fumul. Fernand îi umplu o ceașcă.

— Bea! O să-ți faci bine, e o băutură făcută de mine.

Trase el însuși o dușcă, plescăind din limbă.

— Păi, dacă n-ar fi afurisitul ăsta de livret de familie al tatii... cine ar putea spune că ești frate-meu? Nu-i adevărat?

— Soțul meu are acte care-i probează identitatea, spuse Janine înfierbântându-se. Am venit aici cu intenții bune, dar n-ar trebui...

— Așteaptă, dragă, îi retează vorba Fernand Delouis. Nu trebuie să te superi căci, oricum, vei fi obligată și dumneata să-i arăți notarului actul ele identitate. Prin urmare, de ce să nu ni le arătăm între noi?

— Dar Georges v-a arătat actele sale!

— Dar dumneata! atacă Antoinette. Cine ne dovedește că nu ești nelegitimă?

— Nelegitimă?...

Janine înțelese că nevasta lui Fernand îi acuza că ar trăi în concubinaj. O cuprinse un sentiment de ușurare, zâmbi:

— Georges, vrei să-i arăți cumnatei tale actul nostru de familie?

— Desigur, spuse Georges.

Actul, eliberat cu șaisprezece ani în urmă, la primăria din Cotrelles, o vâgăună pierdută în Indre-et-Loire, se păstra încă foarte curat sub învelitoarea de celofan. El confirma că un domn Georges, Gaston, Amédée Delouis, născut la Saint-Lô (Manche), se căsătorise cu domnișoara Janine, Françoise Letilleux, născut la Lude (Sarthe). Era datat din 12 octombrie 1947. Ea era învățătoare, el lucrător la terasamente... Pe paginile următoare erau înscrise: Alain, născut șase luni mai înainte și recunoscut, apoi o fiică și încă una... O familie sută-n sută franceză!

Antoinette, răutăcioasă, își manifestă mirarea asupra datei de naștere a primului...

— Ah, v-ați cam grăbit.

Însă Fernand, eare-și pusese ochelarii, privea mai ales data căsătoriei.

— În 47... interesant... într-un cuvânt, în acel timp l-ai revăzut pe tata?

— Nu știu, mormăi Georges învăluit în fum. Nu-mi mai amintesc.

Fixa cu privirea un calendar al pompierilor, atârnat de ușa unui dulap, în fața Turnului Eiffel un pompier-scafandru se pregătea să facă un plonjon.

Sosise momentul adevărului! Georges putuse să trăiască șaisprezece ani fără să fie serios controlat, putuse să obțină carnet de identitate, permis de conducere, putuse să se căsătorească, să dea o stare civilă copiilor, să cotizeze la „Asigurările sociale” și să devindă cadru de conducere într-o mare sticlărie din Loing, practic fără nici o dificultate. Dar azi examenul era capital și el își dădea seama dintr-o dată că tot trecutul pe care și-l inventase nu depășea nivelul hârțogaelor... Fernand nu era un idiot și puneu degetul pe rană de la început.

— L-ai văzut prin forța împrejurărilor în acea perioadă. Ca să te căsătorești aveai nevoie de un extract de naștere.

— Eliberat la primăria din Saint-Lô.

— Desigur, spuse Fernand. Dar, în sfârșit, am fost la Saint-Lô în 47. Nu mai exista primărie, nici grefă de tribunal. Și, ca să spunem adevărul, nu mai exista nimic. Doar la gară barăcile

celor care înlăturau dărmăturile, cu niște cuvinte scrise pe pânză: „Saint-Lô, capitala Ruinelor”!

Georges fu de acord, văzuse și el toate astea și făcuse o călătorie până la Coutances, o localitate mai puțin distrusă, unde se retrăsese prefectura.

— E adevărat!... Dosarul meu de... ..Oh, cum mă mai dor dinții!

— Dosarul de reconstituire a stării civile, spuse Janine. Într-adevăr, Georges și-a văzut tatăl în acea perioadă. Trebuia întocmit un certificat de... cum se spune la asta?

— Un act de notorietate, zise Fernand. Să mă iertați, dar știu câte ceva în ceea ce privește reconstituirea actelor de stare civilă. Am văzut de destul de aproape cum se procedează, în ținutul nostru. Și pot să vă spun că și tata era la curent cu ce trebuia și cu ce nu trebuia să facă! Sigur că, de când a început să se ocupe de ea, afacerea a trebuit să meargă ca pe roate.

Fernand avea privirea sfredelitoare, șireată. Discuția o conducea el, în mod vizibil, jucându-se ca pisica cu șoarecele.

Într-o carafă cu apă era pusă o creangă cu boboci de trandafir, culeasă probabil la Saint-Laurent.

— Ia te uită, spuse Janine, avem și noi acasă una la fel.

Nu era adevărat, dar trebuia să vorbească foarte repede și despre orice, numai să nu rămână pe terenul ăsta alunecos.

— Să vedem, continuă Fernand, neînduplecat. Ai avut deci în mână livretul de familie al tatii. Și atunci ai văzut că aveai un frate mai mare. N-ai încercat să mă cunoști?

— Am fost între două trenuri, spuse Georges. N-am avut timp!

— Pentru un Delouis, nu ești prea curios! Dacă aș fi știut înainte de moartea lui taică-meu că am un frate, aș fi străbătut jumătate din țară, să merg să-l văd cum arată!

— Știi cum e viața, spuse Janine. Iei întotdeauna o hotărâre și apoi...

Fernand nu-i dădea atenție. Îl privea fix pe Georges:

— Înțelege, totuși nu eu sunt ultimul născut. Presupune că cineva ar fi vrut pe atunci să-și întocmească o identitate, era ușor. Adăugai un copil pe livretul de familie... O ștampilă de primărie, îți fac și eu în zece minute, dintr-un nimic! Cum Georges rămânea fără să reacționeze, Janine încercă să facă pe înțepata.

— Ce vrei să insinuezi?

— Nu insinuez nimic, draga mea, spuse Fernand. Înainte de a se însura, Georges și-a făcut armata? Ai livretul militar?

— Sunt din contingentele care au întrerupt recrutarea, spuse Georges.

— Și atunci, vreo atestare? Există vreo urmă de-a ta pe undeva?

— Mi-am pierdut toate actele în bombardament.

— Așa e, spuse Fernand, fără să râdă. N-ai avut noroc. Te-ai născut într-un cătun care a fost complet distrus. Oamenii de care ai fost crescut, la Vire, au fost uciși. Apoi, la Tours, același lucru. Nu mai e nici o urmă.

— Saint-Pierre-des-Corps, spuse Janine. Au fost patru sute cincizeci de morți! Nu e totuși vina lui Georges dacă nu se află printre ei. N-o să-i reproșezi că trăiește!

— Sigur că nu, spuse Fernand. Atunci poate la școala din Saint-Pierre-Machin să existe în registre vreo urmă a unui mic Delouis? Dumneata care ești învățătoare trebuie să știi asta! Afară de cazul când școala, de asemenea...?

— E adevărat, spuse Janine nervoasă, a fost distrusă în întregime. Trebuie, fără îndoială, să ne cerem scuze, nu?

— Oh, nu, spuse Fernand cu bonomie. Nu, nu, nu...

Strivi țigara pe care o lăsase să se stingă și se întoarse spre Antoinette.

— Tu ai înțeles?

Urmă o tăcere adâncă. S-ar fi convenit să-l ia de sus, să se înfurie? N-o putea face multă vreme.

Fernand n-avea aerul celui care dorește pierderea păcătosului. Continua să fie bonom, strâmbându-se ca o maimuță care-și curăță dinții dezgoliți.

— Să bem cafea, să stăm de vorbă; ca să spunem și noi ceva. Au existat cu siguranță oameni care au simțit nevoia să-și schimbe pielea. Dar vreau să spun că eu nu mă amestec!

Janine începu să râdă, cam acru.

— Foarte ingenios! Dar, admitând ipoteza asta, tatăl dumitale n-a jucat un rol prea plăcut.

— A murit, și Fernand făcu un gest cu mâna. Odihnească-se în pace!

— Te înțeleg! Și moștenitorii să-și vadă de drum, de asemenea, în pace! Și toate astea știind perfect că cea mai mare parte a moștenirii e rezultatul unui șantaj mârșav care a durat șaisprezece ani!... Și pe care aveți poate intenția să-l continuați?

— Ah, n-o să lăsăm lucrurile așa, replică Antoinette. Niște indivizi care n-au nume și vin să ne insulte în casa noastră!

— Lasă, spuse Fernand. Toate astea-s presupuneri. Noi suntem persoane particulare, nu ne pricepem. Dar când treaba va ajunge la notar, poate că o să vrea să știe și el de unde vine fratele ăsta? Crezi că n-am făcut bine că am discutat înainte?

— Da, spuse Georges. Foarte bine. Chiar mai simplu decât credeam. Notarul încă nu știe?

— Încă nu. Nu-i nici o grabă.

— Absolut nici o grabă, spuse Georges. Plec și n-o să mai auziți vorbindu-se niciodată despre vreun frate. Sunteți de acord?

— Nu-i grabă, repetă Fernand. Trebuie totuși să găsim un răgaz să limpezim situația. Iată-mă cu un frate, apoi iată-mă fără el. Lucrurile merg puțin cam prea repede.

— Trebuie să semneze o declarație că s-a folosit de numele nostru, pretinse Antoinette.

— Tac! îi retează vorba Fernand. Oamenii nu vor semna nimic. Sunt destul de sâcâiți și așa, nu crezi?

— Vom primi despăgubiri, insistă femeia. Există legi pentru asta!

— Dar împotriva șantajului? spuse Janine. Există de asemenea legi, știți bine! Am putea furniza și noi o convorbire înregistrată pe bandă de magnetofon care i-ar interesa mult pe oamenii legii!

Fernand Delouis lovi cu pumnul în masă. Era la el acasă; autoritate deplină!

— Ah, fără amenințări! Eu nu vreau decât să ne înțelegem, dar n-ar trebui să mă exasperați, pentru că atunci aș avea tocmai bine de spus o vorbă la jandarmerie! Și n-o să mai faceți pe fanfaronii. Vă previn!

Atunci Georges se ridică încet, fără bruschețe, își împinse scaunul înapoi, și dintr-o dată îi domină pe toți.

Era alb la față, avea maxilarul împins înainte și nările strânse. Janine îi urmărea pupilele, două găuri negre imense, ivite brusc în ochi, și prin care se zărea roșul întunecat al retinei, ca la o fiară.

Aproape că țipă:

— Nu, Georges, nu, nu.

Mărunțelul Delouis se lipi de spătarul scaunului, și Antoinette își duse mâinile la gât, ca și cum urma să înceapă să urle.

Trecură două secunde de încordare, apoi Georges întrebă cu o voce albă:

— Atunci... mergem la jandarmerie?

— Bine! făcu Fernand tulburat. Ia te uită ce maniere. Suntem aici să discutăm, sau ce?

Georges respira des, şuierător. Privi spre nevastă-sa, deschise gura... Simțea că se stăpânește cu mare greutate. Bâlbâi:

— S... spu... spune-le cât ne-a costat!

— Cinci milioane patru sute de mii, zise Janine. În rate mici care nu se mai terminau! Și erau bani de acum șaisprezece ani, care azi valorează zece milioane! Am vândut tot ce aveam! Vă revine toată zestrea mea! Și toate economiile noastre timp de șaisprezece ani! Ne-am spetit! Ajunge.

— Ajunge, repetă Georges.

— Vă lăsam totul și nu spunem nimic, urmă Janine. Pentru asta am și venit. Dar dacă e vorba să reînceapă coșmarul, atunci nu! Georges are dreptate. Să mergem imediat la jandarmerie, să se sfârșească.

Se ridicase și ea, și amândoi îi dominau pe soții Delouis, împietriți pe scaune.

Antoinette era o fire bățăioasă. Se învineți, deschise gura:

— Oh, dar!... Oh, dar!...

— Taci, i-o reteză Fernand, o să spui tâmpenii!

— Tâmpenii? Ei bine, bucură-te că sunt aici să-ți apăr averea! Ceea ce ni se cuvine e al nostru! Și apoi, dacă tatăl tău avea o rentă în Seine-et-Marne nu există nici un motiv să o faci cadou! N-aveau decât să n-ajungă în situația asta! Am riscat fără rost, dacă l-am lăsat pe un pretins Delouis să facă ce vrea. Asta se plătește.

— Tacă-ți fleanca! spuse Fernand. O să strici totul!

Obrazul i se scofâlcise. Își netezi mustățile sugându-și-le de două ori cu buza de jos, redeveni un om foarte cumsecade:

— Ei bine, iacă aflu o mulțime ele lucruri! Trebuia să mergem la notar și iacă o să mergem la jandarm? Cred că nu-i șade bine nimănui să se înfurie din orice fleac. Există întotdeauna o posibilitate de înțelegere. Ce crezi?

Georges făcu atunci o mișcare bruscă. Luă carafa de pe masă, aruncă creanga de trandafiri și își vărsă apa rece pe mâini.

De la albul livid trecuse la roșul aprins. Avea o privire de nebun, nu mai vedea pe nimeni, n-auzea apa care curgea pe pardoseală și-i împrășca încălțăminte.

Puse carafa la loc și-și trecu mâinile umede peste tâmpile, însingurat ca într-un vis.

Ceilalți nu mai suflau. Totul se petrecea la treapta animalică. Simțeau că, la cea mai neînsemnată șoaptă, era capabil să răstoarne totul, ca un nebun hăituit.

Antoinette își aruncase capul înapoi și în poziția asta i se formase brusc o gușă și niște ochi exoftalmici de degenerată.

La rândul lui, Fernand, cu frica în sân, devenise foarte palid. „Fratele” îl depășea cu douăzeci de kilograme și avea o înfățișare zdravănă. Poate nu era momentul să-l sâcâie prea mult. Încercă, mios:

— O să te simți curând mai bine, nu?... Tot așa sunt și eu, am atacuri de apoplexie.

Georges nu-l asculta. Părea că respirația i se liniștise. Janine, cu mutra ei de șoarece minuscul, venise lângă el. Îi luă o mână și își frecă obrazul de ea.

— Hai, dragul meu... Plecăm.

El dădu aprobativ din cap și repetă:

— Plecăm.

Părea mirat că are mâinile ude și le ținea cu stângăcie puțin depărtate de trup. Apoi, dintr-odată foarte calm, cu totul hotărât, fără violență, puse o mână pe umărul mărunțelului Delouis. Îi spuse în față ceva din care celălalt nu înțelese nimic:

— Djodj Rey Hâtchins, din Niu Giăsi!

— Ce... Ce-a spus? se bâlbâi Fernand.

Janine înțelese că asta era poate cea mai bună soluție:

— Soțul meu v-a spus numele lui adevărat. A dezertat din armata americană. Tatăl dumitale a aranjat în așa fel, ca să treacă drept mort. Și tot el, peste trei ani, i-a făcut rost de acte.

— N-am nici un amestec, spuse Fernand.

— Amnistie! lăsa Georges să-i scape, simplu.

— Soțul meu spune că a fost de fapt amnistiat. Dacă s-ar preda jandarmeriei, am putea avea neplăceri pentru uzurparea stării civile. Asta-i tot ce ni se poate reproșa. Va face șase luni sau un an de închisoare; ba e chiar posibil să obțină amânarea pedepsei... Cel mai plictisitor pentru noi e că va trebui poate să ne reîncepem viața de la zero. Dar fiți siguri că nu vom plăti nici o centimă în plus!

— O, nu, spuse Georges peste măsură de calm..

Ridică mâna, desfăcu cele cinci degete:

— Vreau cinci milioane! Vreau banii furați și căsuța nevastă-mi! Janine nu s-a strâmtorat șaisprezece ani ca să vă îndoape pe voi! Mă cheamă George Hutchins. Vă las să chibzuiți. Stabilim data întâlnirii și trec să iau cele cinci milioane!

— Georges, spuse Janine, așteaptă!

Dar el era foarte lucid, doar puțin cam încordat.

— La cursul actual ar trebui să pretind douăsprezece sau cincisprezece milioane. Adică atât cât veți moșteni.

Ridică din nou mâna, cu degetele desfăcute.

— Cinci! Am zis cinci!

Pocni din degete, privirea îi deveni dură:

— Așteptați un telefon de la mine. De afacerile mele mă ocup eu însumi! Bună seara!

VII

Janine îi luase cu forța volanul.

Era mult mai scundă decât Georges și ar fi trebuit să apropie scaunul, dar se mulțumise numai să modifice poziția retrovizorului. Conducea puțin aplecată, fără să atingă rezemătoarea.

— Ai făcut bine, spuse ea, asta o să-i însăimânte.

Apucase automat pe drumul spre Paris. Unde mergeau habar n-avea... Poate că jandarmii din Isigny și fuseseră anunțați? Oare vor pune un obstacol, să-i oprească? Părea neverosimil.

— Vom dovedi, mai spuse ea. Înregistrarea nu e prea grozavă, dar vom dovedi că bătrânul a venit la noi.

Și, cum Georges tăcea, adăugă pentru a-l liniști:

— N-am nici o grijă, nu vor pomeni nimic. Vor prefera să păstreze moștenirea, evitând scandalul. S-a sfârșit, Georges, simt că s-a sfârșit definitiv.

— Abia începe! spuse bărbatul. Cinci milioane. Vor fi ale mele.

— Renunță. De ajuns că nu mai trebuie să plătim nimic. Indivizii sunt mult prea lacomi și nu ne vor denunța, sunt sigură.

Georges nu răspunse. Își privea mâinile.

În vârful degetelor i se născuse dorința de a-i înșfăca pe cei doi Delouis, mascul și femelă, și de a le sfărâma capetele unul de altul... De foarte multă vreme nu mai simțise ceva asemănător..., Cât de ușor e să ucizi, cât de firesc!...

Palmele lui mari și musculoase, de muncitor care triază cuarțul, avansat acum la biroul tehnic, vroiau să trăiască și, la nevoie, să ucidă ca să nu moară asfixiate. Așa se întâmplase în casa lui Fernand, când furia îi întunecase mințile... Mâinile! Și mâinile vorbiseră într-un limbaj al mâinii: cinci!

Cinci milioane! Nu era posibil ca toată munca pe care o depusese el ani și ani, ca sacrificiul lui Janine să servească la îmbogățirea lui Fernand și a lui Antoinette, care nu riscaseră niciodată și culegeau așa, simplu, fructul copt.

Nu era nevoie de cuvinte sau de argumente. Să se facă dreptate! Asta era tot!

Încă nu știa cum o va obține. Dar cele cinci milioane vor fi ale lui!

Șoseaua națională 13. N-aveau decât să se lase în voia mașinii, spre Paris.

Janine socotea. Patru ore, soarele coborâse puțin încă de pe acum.

— Dacă nu ne oprim pe drum, putem ajunge acasă la căderea nopții. Ar fi o călătorie fulger!

— Nu ne întoarcem acasă, puse Georges.

Cuvintele lui o deranjară. Îl vedea oarecum pentru prima oară luând o hotărâre de unul singur. Ea îi altoise un nou caracter și portaltoiul se lăsase de multă vreme uitat. Și iată că o frunză creștea pe tulpina sălbatică. Janine, ca un grădinar desăvârșit, trebuia să o ciupească și să o înlăture.

— Sunt de altă părere, spuse ea. Le putem întreține frica, de acord. Dar crede-mă, oamenii ăștia sunt avari. Ca să le smulgem cinci milioane suntem mult prea slabi.

— N-am intenția să fiu slab, mormăi el. Dacă mi-aș fi ascultat imboldurile inimii, i-aș fi sugrumat pe fiecare cu câte o mână.

— Frumoasă mentalitate!

Dar își dădea seama că dreptatea e de partea lui. Ca oricine altul, se simțise și ea în pragul nebuniei. Ca un cablu părăsit, ruginit, disprețuit, care ar fi fost brusc încărcat la șase mii de volți și ar fi devenit un pericol mortal. Era neliniștită și uimită.

Nu era neapărată nevoie să insiste, să se întoarcă în aceeași seară. Chiar se înțeleșeseră că nu se vor întoarce mai devreme de a doua zi, pe înserat.

La intrarea pe șoseaua care ducea spre Viervillo și Saint-Laurent se înălța un uriaș monument comemorativ. Nu mai era însă vorba de Omaha Beach și de 1944, ci de o oarecare bătălie de la Formigny, în care francezii le trăsese o mamă de bătaie englezilor, în timpul Războiului de o sută de ani, pe când America nu era încă descoperită.

— la uite, spuse Janine, interesată, căci avea Războiul de o sută de ani în programa cursului mijlociu.

Dar lui Georges prea puțin îi păsa de conetabilul de Richemont. Îi arată drumul spre Vierville.

— Ne întoarcem acolo?

— O să mergem pe plajă. Revin ca ucigașul la locul crimei.

Ea conducea foarte lent, aproape tot timpul în viteza a patra; și pe un drum nu prea întortocheat asta nu mai însemna meserie, ci cârpeală.

Georges, care o învățase să conducă, îi repeta întotdeauna ca pe un refren:

— Bagă într-a treia!

Dar acum, concentrat, cu vinele de la mâini umflate, cu privirea fixă, nu (...)

Ea o luă pe drumul pe care mai fuseseră și văzură din nou marea care își schimbase, de dimineată și până acum, culoarea.

În largul plajei de la Moulins, recuperatorii de fiare vechi intraseră cu mașinile în apă și lucrau ca scafandri.

Dar ei o luară prin cealaltă parte, pe digul-șosea care mergea spre Vierville.

Vacanța școlară nu începea decât peste câteva zile și pentru moment plaja era aproape pustie.

Acolo unde se sfârșea nisipul, în locul unde răsărea un ultim ponton desfundat, singura rămășiță a portului artificial, se terminau de văruit două sau trei hoteluri mici pentru primirea familiilor care veneau să închirieze cu luna sau pentru întreg sezonul.

Se afla printre ele unul cu obloane vopsite în albastru deschis: „Les Flots”, unde puteai să mănânci și să bei.

Cum peste cincizeci de metri drumul urca din nou, Janine se opri.

Aici era poate cel mai bun loc de plajă. Prevăzut cu balize, avea un catarg pe care în timpul sezonului trebuiau să fie înălțate bilele roșii, galbene și verzi, limbajul înotătorilor de performanță.

Și aproape imediat începea din nou faleza cu grohotișuri, îngrămădeala, bălți pline de creveți și unghere cu raci.

Aerul era tare și marea făcea valuri cu creste albe în zgomotul catifelat de spălare planetară a nisipului auriu.

De câte ori fluxul urmase refluxului, începând din acea îndepărtată dimineață a măcelului? De paisprezece, poate de cincisprezece mii de ori valurile obosite ori marea echinocțiului șterseseră încetul cu încetul urmele masacrului.

Și, după cum pe locul bătăliei de la Formigny, la doi kilometri înlăuntrul uscatului, rămăseseră timp de secole pajiști mustind de o nemaipomenită fertilitate, la fel și invazia din 6 iunie 1944 cu miile de trupuri prăbușite spre falezele de la Percée dăduse naștere unei specii celebre de scoici cu carne abundentă, galbene, zemoase după pofta inimii, deliciul vilegiaturiștilor care vizitau în circuit plaja de debarcare.

Vai! ciclul se continua. Scoicile uriașe erau atacate acum și nimicite de stele de mare gigantice. Era vârsta de aur a stelelor de mare care deveneau niște obiecte scârboase, mari cât roata mașinii, îngrămădite într-o magmă monstruoasă cu ambulare tremurând ușor, roze sau galbene ca șofranul, dezgustătoare.

Lumina unui tub de neon dintr-o anexă întretăia firma colorată a barului de la hotel, așa încât citeai OM AHA BAR.

Georges păstra încă în gură gustul țigării și țuicii lui Fernand. Simțea nevoia să-și clătească gura, fie chiar și numai cu sifon.

O teighea de plastic cu aspect de lemn, lămpi aplicate în perete. Fusesse fără îndoială un bar construit la început cu pretenții, dar se transformase într-un bistro pentru localnici, cu un colț unde se vindeau suveniruri, tutun și cărți poștale.

Alta trebuie să fi fost ambianța în timpul vacanței, însă pentru moment clientela era alcătuită din patru sau cinci țărani dezghețați care tăcură ca un singur om la intrarea celor doi.

Toate fețele întoarse spre noii sosiți, câteva secunde de examinare; atitudinea clasică!

Colțul de lângă geam era rareori ocupat, oamenilor nu le păsa de priveliștea mării. Janine se strecură de-a lungul peretelui, iar Georges se așează în fața ei, cu spatele întors spre sală.

Flăcăii care beau vin și se încinseseră în obraji își relatau discuția, ridicând repede tonul, până la răcnet.

Patroana, în corsaj de mătase, cu înfățișarea unei codoașe bătrâne cu pulpe voinice, veni să ia comanda. Fu cât pe-acți să vorbească, dar abia când aduse paharele cu Dubonnet zise:

— Nu erați la înmormântarca lui Amédée, azi dimineață?

Janine aprobă, cu un surâs prefăcut. Încurajată, patroana insistă:

— N-ați fi, cumva, din neamul Lehoussain?

— Un pic, spuse Janine.

— Săracu' Amédée, spuse patroana. N-au trecut nici opt zile de când era încă în toate puterile.

— Așa-i viața, spuse Janine cu profunzime.

Cumătra asta începea să semene cu o lipitoare.

— După cât se spune, se pare că ar fi fost bogat. Și trăia ca un cerșetor!... În sfârșit, cu atât mai bine pentru moștenitori, nu-i așa?

Zâmbetul lui Janine se accentua, însă gestul pe care îl făcu era neclar. Binecrescută, patroana nu insistă.

Georges părea năuc, în pragul unei mari oboseli. Își goli paharul de Dubonnet, apoi se întoarse cu fața spre mare. Janine, care-l cunoștea bine, putea să-și dea seama că așa cum stătea, cu ochii încrețiți, cu privirea fixă ca a unui copil care căuta soluția unei probleme imposibile, nu se destindea de loc.

La rândul ei, se simțea epuizată, durerea aceea femeiască îi urca din abdomen pe neașteptate. Călătoria, nemulțumirea, organismul i se deregla, era silită să găsească repede un farmacist...

Își dădu seama după o clipă că recitea pentru a douăzecea sau pentru a cincizecea oară titlurile unui mic afiș de cinematograf ambulant care anunța programul lunii iulie.

Din conversația gălăgioasă a țăranilor se desprindeau din când în când, ieșind în evidență, voci răsunătoare... Senzația de vis în stare de trezie...

— Nimic altceva decât sclavii lor, bătrâne!

— Bătrâne, îi doare-n cot de francezi! Trebuie să pricepem că ne spetim pentru ei și nimic altceva!...

Vorbe șterse, fără nici o importanță, pe care însă, din cauza oboselii, le înregistrau ca pe niște anunțuri insipide de înmormântare încadrate în chenar negru.

— I-a spus atunci: domnule căpitan, noi n-am cerut ca băieții voștri să vină să moară aici. Oricine ar porunci, Hitler sau Roosevelt, noi la fel o să facem muncile pe care nimeni altcineva nu vrea să le facă. În ce ne privește, războiul nu schimbă nimic...

Orație funebră pentru moș Amédée? N-ar fi imposibil. Ticălos pentru unii, erou pentru alții; eterna polivalență a naturii umane.

Era timpul să plece. Ea puse mâna pe brațul lui Georges. Atunci el se întoarse cu fața, își așează coatele pe masă și își apropie capul, confidențial.

— Am putea să cinăm și să dormim aici?

— Oh, nu! răspunse ea imediat, iritată. Nu, nu aici!

El păru mirat. Răsucindu-și bustul, aruncă o privire scurtă în sală.

— De ce? Putem totuși cere să vedem o cameră.

Patroana dispăruse, iar cei cinci oameni, beți, nu le mai dădeau atenție. Janine nu-i lăsase brațul.

— Ia să vedem, ce nume am putea trece pe fișă?

— Cel adevărat, spuse Georges, părând că și-ar fi cântărit bine hotărârea. Mă cheamă Delouis.

Își puse mâna lui mare pe cea a lui Janine. Recăpătase aspect omenesc și nu mai inspira teamă. Vorbea foarte încet, cu o voce adâncă de bas.

— Poker! Jocul meu preferat... mult mai bine... dacă rămân Georges Delouis. Imposibil să ceri cinci milioane. Jumătate din moștenire... mult mai bine.

— E foarte periculos, șopti ea. Noi n-am făcut nimic necinstit până azi. N-am pricinuit nimănui vreun neajuns...

O bătu ușor cu palma pe mână.

— Păstrează educația civică morală pentru elevii tăi.

Din nou se exprima mai greu în frațuzește, ca de fiecare dată când era profund emoționat.

— Vin aici să aflu dacă fratele normand știe sau nu știe... Întorc foaia... Murdar ca taică-său. Își mănâncă plăcinta și ar vrea-o tot întreagă. Eu spun nu!... Sunt frate, am drept la jumătate!... Dacă nu vrea să fiu fratele lui, cu atât mai rău! Dar dacă vrea să fiu fratele lui, are și el jumătate... Și mă recunoaște în fața notarului.

— Nu, Georges...

— Și nu mai poate șantaja.

— Dar nu va accepta. Ea, mai ales, nu va accepta niciodată.

— Poker! repeta el. Dacă nu vrea să fiu fratele lui, atunci sunt Hutchins, fac pușcărie, dar și proces pentru șantaj. Blochez moștenirea și poate câștig tot... Bune cărți!

Cu ochii măriți, Janine încerca un sentiment de groază și de revoltă. Nu împotriva lui Georges; pe el îl iubea, fără rezerve. Însă el se comporta ca un copil care vorbește de emancipare, care refuză eforturile ei prudente și vrea să riște totul (alternativa pe care ea mereu o înlăturase) ca să ajungă la concluzia că viața asta nu merită osteneala de a fi trăită... Viața ei, pe care și-o alesese, în care de altfel investise aproape toate sacrificiile. Și totul trebuia să fie jucat acum la zaruri? Era de neconceput.

Ar fi vrut să găsească argumente, dar își simțea mintea disperat de pustie.

Din nou decorul se însuflețea, ca o încăpere datorită ecoului, cu frânturi de fraze care persistau, iar capul i se învârtea.

— Hei, ia priviți să vedeți cine vine!

— Ia te uită, și-a pus pantofii cu basculă, zău așa, americanășul.

— Hei, Tronelle, vino odată să vezi în ce hal ți-e șeful!

— Na, că n-o să poată ajunge până aici!

Ațâțați, oamenii se ridicaseră și se îngrămădiseră la ușă.

— Beție de încornorat!

— Bine i-a făcut, și-a găsit nașul! Femeile noastre nu-s de vânzare.

Urmărind spectacolul, exclamau toți deodată, își manifestau satisfacția:

— Vai!

— Șterge-o!

— O să cadă, Jo-Pătlăgică!

Veni și patroana la ușă.

— Dați-mi voie.

— Hai, Germaine, îl dăm gata?

— Nu, nu vreau scandal aici cu cei din administrația cimitirului.

Apropiindu-se de geam, Janine îl văzu pe omul despre care se vorbea. Cu țeasta roșie și îmbrăcămintea în dezordine, se afla destul de departe de plajă, pășea cu demnitatea bețivului, împleticindu-se brusc, redresându-se, gesticulând și ținând probabil un discurs, dinspre mare.

Îl recunosc imediat. Simți ca într-o străfulgerare șocul și o puternică ușurare; găsisse un argument temeinic. Desigur, nu mai puteau să rămână.

— Privește!

Georges se întoarse și-l văzu și el pe Reilly care gesticula pe plajă. Dar de data asta nu mai era surprins și acceptă situația cu răceală.

— Mă întreb ce face acolo.

— Cred că lucrează la cimitir.

— Ah!

Asta explica totul și înlătura partea miraculoasă a întâlnirii.

— Să mergem! spuse încet Janine.

— Dar Georges îl privea pe fostul său sergent maimuțărindu-se pe plajă și-l detesta când acesta era caraghios ori simțea pentru el simpatie în momentele când era patetic.

— Ar trebui să-și rupă gâtul, gunoiul ăsta ordinar!

— Hei, Tronelle, mai bine te-ai duce să-i pui piedică!

— E un idiot, bine i-a făcut!

Țăranii ăștia nu-l puteau suferi pe omul singuratic de pe malul mării; faptul sărea în ochi.

Janine pregătise banii și o chemă pe patroană:

— Doamnă!

Patroana părăsi cu părere de rău spectacolul, luă bancnota, dădu restul.

— Cine e? întreba Janine arătând spre plajă.

Femeia mătăhăloasă cu corsaj de mătase și subsuorile transpirate simulă indiferența.

— Oh! Nevastă-sa a plecat cu un flăcău din Bayeux. Era cu aproape douăzeci de ani mai tânără decât el, așa că știți...!

Doi dintre oameni, printre care și cel ce se numea Tronelle, ieșiseră afară, ca să se bucure mai din plin de spectacol. Traversară bulevardul, până la marginea digului.

Patroana se întoarse la ușă, ca să nu piardă nici un amănunt.

— Să plecăm, repetă Janine și se ridică.

Afară, oamenii păreau că vorbesc cu sergentul, îi făceau semne să se apropie. Reilly îi zărise și se îndrepta spre ei.

Tronelle trecu înapoi bulevardul, ca o vijelie.

— O sticlă de băutură, Germaine, să-l dăm gata. O să-l ridicăm cu jandarmii.

— Fără scandal aici, se încăpățână Germaine.

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, n-o să se întâmple la tine. Termin cu el acolo, pe nisip.

— Nu, spuse Germaine. Du-l în altă parte, dacă vrei. Eu una nu vreau să văd așa ceva.

Cu nasul turtit de geam, hipnotizat, Georges nici nu se clintea. Janine îl trase de braț:

— Hai, te rog, o să te recunoască.

El se sculă, cu părere de rău. Trecură prin fața oamenilor și a lui Germaine, care le spuse, complice:

— Se ține bine!

Tronelle era din nou pe dig.

— Pe aici, domnule sergent.

Jos, lângă digul cimentat, se afla o băltoacă stătută, plină de alge și resturi. Ca un copil rătăcit, Reilly se îndrepta spre cel despre care credea că-i arată simpatie. Avea picioarele ude și nu-l deranja că se mai bălăcește încă puțin... Trecu prin baltă, cu apa până la genunchi.

Panta era destul de abruptă, dar datorită pietrelor ieșite în afară era accesibilă unui om în stare normală. Reilly își dădu seama că n-ar putea să se cațere și se îndreptă spre o scară aflată la vreo cincizeci de metri... Atunci Tronelle coborî puțin și întinse brațul.

Din clipa aceea, Janine ghici ce urma să se întâmple. Trase de bărbatu-său:

— Hai, hai repede!

La vreo douăzeci de metri de ei, Tronelle îl apucase de mânecă pe sergentul care se împleticea, apoi, prefăcându-se că și-ar fi pierdut echilibrul, îi dădu drumul, poate chiar împingându-l puțin.

Reilly bătu aerul cu brațele și căzu cu fundul în baltă, împrôșcând apa gălbuie.

Izbucniră hohote de râs. Opintindu-se ca o vită, omul încerca să se ridice din nou, cădea la loc, plin de noroi, neînsemnat.

Janine simți brațul bărbatului tremurând. Fără uimire, aproape ușurată, îl văzu cum traversează repede șoseaua și începe să urce panta.

— Lasă-l, spuse Tronelle. Îi priește.

Stând jos în apa care putea a nămol, suflând ca o focă și având o privire de cal bătrân bătut, Reilly nu mai depunea nici un efort.

Georges întinse mâna ca să-l scoată de acolo.

— Vino, domnule sergent!

Însă celălalt nici nu-l privea.

Atunci el intră în apă, îl luă de subsuori și-l ridică.

Sergentul se ținea din nou pe picioare, dar nu mai scotea decât un fel de behăit, pe jumătate inconștient.

Plecară de lângă dig și ajunseră pe nisip uscat. Janine rămăsese lângă ușă, cu ceilalți, și le auzea părerile.

— Nu putea și ăsta să-l lase unde era?

— De ce se amestecă...!

Pe plajă, Georges își petrecuse brațul pe sub cel al lui Reilly și părea că-i vorbește aproape la ureche.

Un spectacol vrednic de milă. Reilly era complet ud; însă pe Janine, cu firea ei practică, o interesau pantalonii bărbatului ei, dintr-un camgarn frumos de culoarea frunzelor veștede, plini de nămol acum în partea de jos și prinși de alge agățătoare pe care bărbatul le târa în smocuri după el.

Ca și când i s-ar fi înfipt o sabie sub piele, sergentul se înțepeni brusc. Și, dintr-o zdreanță prăpădită, deveni din nou bețivul demn care vroia să meargă singur. Georges se mulțumea doar să-l țină de mânecă.

Urcară destul de greu treptele scării și ieșiră la șosea.

Atunci răsăriră toți ceilalți cheflii, cu o veselie plină de blândețe, compătitori:

— Ei bine, iată-te curat nevoie mare, sărmanul de dumneata!

— Hai să bei o înghițitură, să-ți revii!

— Sigur că dumneata ai învins!

Tronelle se apropiase de Germaine:

— N-avem decât să-i telefonăm căpitanului să vină după el.

Dacă-l vede în halul ăsta, o să-l avanseze!

Tot ce putea fi simț al dreptății și fire de învățătoare la Janine se revoltă dintr-o dată.

— Dar ce v-a făcut nefericitul ăsta?

Surprins, Tronelle o privi.

— Scumpă doamnă, noi nu ne amestecăm în treburile dumneavoastră, de ce vă băgați într-ale noastre! Nu vrea bălegar de la mine, bine, n-are decât să se facă el bălegar, acum.

Din tonul cu care spuse asta țâșnea o ură multă vreme reținută, înăbușită ani întregi sub zâmbete, și răbufnind dintr-odată, având însă grijă să nu se pună într-o situație proastă.

Georges îl trăgea din nou după sine pe sergent, de data asta spre mașină.

Janine înțelese. N-ar fi vrut pentru nimic în lume, dar acceptă. Trecu la volan și-i lăsă pe cei doi bărbați să se așeze în spate îndoind arcurile mașinii.

Asta semăna efectiv cu o salvare. Porni, deschizând imediat geamurile mici, ca să izgonească mirosul de nămol și de câine ud.

Încă nu știa ce vor face cu omul ăsta, dar pentru moment era necesar să-l scoată de sub privirile clevetitorilor.

Părăsi plaja, pe drumul care străbătea mica vale. În spate nu se auzea nici un cuvânt și era mai bine așa. În acest fel erau puține șanse ca sergentul să-l recunoască pe Georges.

Înălțându-se puțin, femeia văzu în oglinda retrovizoare fața udă a omului murdar de noroi și cu fire de iarbă de mare pe umăr. Desigur, ce ar face pentru un câine, trebuia să facă și pentru el: să-l ducă înapoi la coteț.

La încrucișarea cu drumul care ducea la Saint-Laurent, o luă spre Colleville, fără să întrebe pe nimeni: o șosea strâmtă plină de curbe bruște, oarbe, pe care trebuia să mergi cu viteză limitată.

Conducea la fel de încet, cu piciorul acționând greoi și cu mâini părăsite pe volan, fără interes.

Aproape de intrarea în sat apucă pe aleea Memorialului, mărginită de trotuare din iarbă tunsă cu mașina. Era neliniștită. O înspăimânta cimitirul uriaș care domina marea... Îi veni în minte imaginea morții necuviincioase și a uneia dintre nenumăratele cruci, cu numele lui George Hutchins... Nu, n-o să intre în cimitirul ăsta mizerabil!

La poarta lui monumentală exista un mic loc de parcare. Femeia manevră pentru a opri, însă Georges interveni:

— Ar fi poate mai bine să mergi cât mai departe.

Și îl întrebă pe sergent:

— Aici stai?

Sergentul făcu un mare efort ca să articuleze:

— Mulțumesc că vă deranjat. Permis intrați dacă vreți. E mai bine ca turiștii să nu vadă că-s amețiți.

Se zăreau într-adevăr câteva familii care fotografiau: nu era momentul potrivit pentru tărbăboi. Janine apăsă pe ambreiaj și intra.

Înăuntrul cimitirului, între peluze îngrijite ca într-un parc de prefectură, mai exista un loc pentru parcare. Dar locuințele personalului erau în stânga, în spatele unei porțițe din tuburi metalice prevăzute cu o tăbliță care împiedica intrarea străinilor.

Janine opri din nou mașina. Sergentul încercă să se ridice; avea hainele lipite de trup. Păru că e cuprins de rușine și îi rugă:

— Puteți deschide ușa.

Georges coborî. Și el era într-un hal fără hal. Pantalonii în partea de jos, păreau negri, iar încălțăminte avea o crustă de noroi verzui și urât mirositor.

Dintr-un pavilion aflat la vreo treizeci de metri ieși un om și strigă, dînd negativ din mână:

— Domnule, vă rog, interzis!

Apoi îl zări pe Reilly în mașină și se apropie. Păru jenat văzându-l în ce stare se afla.

— Fugi repede, bătrâne, căpitanul nu e acasă!

Era Power, portarul. Îl măsură pe Georges din cap până-n picioare, se miră văzându-i pantalonii uzi, însă păru să înțeleagă și întreabă încet, într-o franceză corectă:

— V-ați întâlnit cu preotul din Saint-Laurent?

— Mă rog? spuse Georges.

Power era scund, îndesat și avea o voce mieroasă de țârcovnic. Se uită la Janine care conducea.

— Sunteți cumva din familia doamnei?

— Nu.

Celălalt nu insistă, oftă și le făcu semn să treacă.

Locuința lui Reilly era ultima, în fundul unui mic labirint de alei întortocheate. Când mașina opri în fața trandafirilor agățători, Reilly își căpătă din nou înfățișarea buimăcită și se agăță de scaun, parcă refuzând să se clintească din loc.

Georges înconjură mașina, ca să-l ajute să coboare, dar Janine, încăpățânată, absentă, nu se dăduse jos de la volan. Nici măcar nu oprise motorul, ca să nu rămână nici o clipă mai mult în locul ăsta care-i inspira groază.

Îi văzu pe cei doi bărbați urcând scara micului peron, uzi, vrednici de plîns. Costumul lui Georges era distrus, trebuia dat la curățat. Femeia încercă un sentiment de ură surdă împotriva sergentului încornorat și beat, care-i punea într-o situație neplăcută.

Sprijinit de ușă, cu capul în piept, Reilly se scotocea în buzunare, căutându-și, fără îndoială, cheia. Dar Georges doar apăsă pe clanță și ușa se deschise.

Intrară amândoi și Janine, neliniștită, în pragul unei crize de nervi, număra secunde.

Tremura. Ceva în ea striga: PERICOL!

Printr-o deschizătură în gardul de trandafiri putea să vadă o parte din șirurile de cruci albe. De sub una dintre cruci lipsea un om, omul ei... Fusesse o nebunie să vină aici... Să plece repede, foarte repede, departe de gazonul ăsta prea verde, de crucile

astea prea albe întoarse cu fața spre America și care nici măcar nu acopereau viermi și carne putredă, ci goliciunea verzuie și înjosită a unor oseminte îngropate fără ceremonie, la întâmplare! Oase ale bazinului, coaste, femure, clavicule! Rotule dizlocate, articulații răzlețe ca niște bile sărite din rulmenți! Maxilare cu dinți înnegriți, cranii cu orbitele goale, răzuite pe dinăuntru ca gamelele pe vreme de foamete!... Morții erau numeroși, erau „cei mai numeroși”! Te aflai aici pe tărâmul celor mai numeroși, celor mai puternici!... Și toți acești trandafiri, heliotropi, rododendroni, iasomie, lemnul câinesc și gazonul impecabil cu parfum discret de fin proaspăt cosit păreau să fie tentaculele vibratile și translucide ale unei monstruoase anemone de mare, gata să-i înhațe pe cei vii pentru un ospăț întunecat în fundul unui stomac cu acizi vâscoși, care acționează fulgerător.

Se auzi strigată. Și când îl văzu pe Georges în cadrul ușii avu impresia că primește o lovitură.

Bărbatul își scosese haina și pantofii, parcă ar fi avut de gând să se instaleze în casa asta. Îi făcu semn să vină... Ea clătină din cap negativ, cu violență.

El se apropie, lăsând urme umede pe piatra albă. Vârând mâna pe geam, tăie contactul motorului.

— Hai vino! Recuperăm noi... Vino să ne faci o cafea.

Deschise portiera și observă atunci că era albă la față și crispată.

— Ce ai?

— Să mergem! spuse ea cu glas tremurat.

El părea, dimpotrivă, liniștit, aproape fericit, îi arată simplu pantalonii mânjiți de noroi.

— În halul ăsta?

— O să te recunoască, spuse ea. Te joci cu focul.

— Cred, spuse el, că lucrul ăsta s-a și întâmplat. Mi-a spus pe nume.

Și nu părea neliniștit; cu un surâs blând în colțul buzelor, adăugă în șoaptă:

— E minunat să ți se spună pe nume.

— Oh, vino! țipă ea. Te implor, Georges, hai, hai repede.

— Dar sunt ud, spuse el surâzând. Lasă-mă cel puțin să mă usuc... Înăuntru e o sobă.

Luă cheia de contact, o băgă în buzunar și apucă brațul femeii, trăgând-o cu blândețe. Atunci ea aruncă vorbele ca pe un argument:

— Georges, nu mă simt bine.

El luă o înfățișare enervată, oftă, îi înapoie cheia.

— Cum vrei. Eu unul vreau să mă usuc.

Ea înțelese că n-ar fi urmat-o și se dădu jos din mașină.

— A doua oară nu se mai întâmplă.

Pătrunzând pe culoar, auzi zgomotul respingător pe care-l făcea sergentul, vomitând în closet.

Ajunseră în camera de zi, mobilată în stil rustic normand. Pereții erau proaspăt văruiți în galben luminos, dar totul în jur era murdar și în dezordine... Mai mult decât dezordine, adevărat masacru!... Un lampadar trântit pe jos, cu abajurul călcat în picioare, rame doborâte, cioburi de pahare, un scaun cu piciorul rupt... Furie de om părăsit... În soba de cărămidă zugrăvită rămăseseră, pe jumătate arse de un foc purificator, hârtii, fotografii și chiar lenjerie cu dantelă mai ieftină.

Chiuveta din bucătărie era plină de veselii spartă, frigiderul stătea larg deschis. Închizându-l Janine observă emailul murdărit, din răzbunare, cu ruj de buze: TÂRFĂ ÎMPUȚITĂ; o pereche de fese și un organ bărbătesc completau tabloul.

Atunci, femeia asta semănând cu un șoarece își suflecă mânecile, șterse mai întâi inscripția cu ajutorul unui burete umed, aprinse încălzitorul de apă și începu să spele vasele.

VIII

Printre hortensiile albastre din vitrină, doamna Deshaies zări „Chevrolet”-ul care trecea încet, învăluit în zgomotul catifelat al celor opt cilindri.

O recunosc pe Norah Mason, singură la volan; vedea cum manevrează ca să parcheze puțin mai încolo, într-un gang.

În prăvălia în care nu se afla nici un client, parfumurile florilor se amestecau cu un iz statornic de semințe uscate, ca într-un magazin vechi de plante medicinale.

De emoție, mătușa Deshaies simți o înțepătură în partea de sus a stomacului. Alergă în încăperea din spatele prăvăliei, apoi în sera alăturată, caldă încă de razele soarelui de după-amiază.

— Claudine!... Căpităneasa!

Tânără femeie stătea la masa pe care se aranjează florile, în fundul serei. Cu ajutorul unui cleștișor plat și al unui mănunchi de sârme, pregătea o coroană mortuară care trebuia să fie livrată a doua zi în zori. Stingherită, se înroși ca focul.

— Mă cheamă?

— Și-a oprit mașina în față la alde Pajot, dar cred că vine aici. Ce-i de făcut?

— Nu sunt aici, spuse Claudine.

Auziră clinchetul clopoțelului de la ușa prăvăliei.

— Vreau să fiu singură, continuă tânăra femeie, puțin neliniștită. Să fiu lăsată singură!

Maică-sa ridică din umeri.

— Draga mea, ești sigură că faci bine?

— Sunt majoră, spuse Claudine încăpățânată.

— Ești majoră, dar și măritată!... În sfârșit, te privește.

Doamna Deshaies se întoarse în prăvălie, ținându-și o mână la stomac.

Era chiar Norah Mason, înaltă, ușor adusă de spate, îmbrăcată ca o artistă, plină de dezinvoltură, cu părul tăiat scurt, cu obrazul galben cărămiziu de blondă, ars de soare, și cu ochelari cu rame de nylon care aruncau reflexe.

Te întrebai de fiecare dată dacă e foarte frumoasă ori foarte urâtă. Ca la o statuie, depindea de felul în care primea lumina. Și, după unghiul ei, se transforma neîncetat, în fiecare clipă, dintr-o femeie neîngrijită într-o doamnă, membră a unei societăți de binefacere, luând între timp și înfățișarea artistei nepăsătoare ori a fetei cu inimă largă care urmase „într-adins” cursurile de prim-ajutor. Într-un cuvânt o femeie complexă.

Doamna Deshaies, grăsuță, fără bărbie, însă cu niște ochi negri și vii, își confecționează o expresie mirată.

— Ei, ia te uită...

Norah avu un scurt zâmbet luminos. Purta o fustă de tweed gros care-i acoperea pulpele bărbătești și o bluză de cașmir pestriț, foarte drăguț de altminteri, aducând vag cu uniforma ca de leopard a parașutiștilor.

Poșeta ei nu era mare sau imensă, era pur și simplu monumentală, de formă alungită, parcă ar fi conținut un lot întreg de flajeolete și de flaute.

Își vârî mâna în deschizătura acestei poșete cu mânere ca fălcile unui crocodil, și cu o precizie impresionantă, fără să privească înăuntru, fără să caute, găsi un cartonaș de culoare galben deschisă; îți venea să crezi că poșeta e plină de asemenea cartonașe.

Îl întinse florăresei.

— Dăm duminică seara un concert de muzică religioasă la Conservatorul din Caen. Dacă vă face plăcere să asistați...

Doamna Deshaies luă invitația, dezorientată. Aruncă o privire peste cartonul de pe care se desprindeau numele de Praetorius Lassus, Bach și alte... specialități adormitoare.

— O să mergem, eu și soțul meu, să dăm o raită, spuse ea.

Femeia bănuia că invitația nu era decât un pretext. Adăugă foarte repede:

— Păcat că Claudine nu-i acasă!

— Păcat, spuse Norah, care vorbea o franceză foarte îngrijită, cu o voce monotonă de femeie calmă. Mi-ar plăcea să pălăvrălesc cu draga noastră Claudine, care ne lipsește mult.

La cimitir, relațiile dintre cele două femei erau practic inexistente; însă doamna Deshaies nu era obligată să știe asta. Ca o bună normandă, găsi că americanca intra puțin cam prea repede în miezul problemei... *Time is money!*

— Claudine e un copil, spuse ea. Dar un copil căruia nu-i place să fie bătut.

Norah arboră din nou un surâs încântător, făcând în același timp un gest circumspect care nu vroia să însemne nimic; era o fată cu educație înaltă.

— Se spun o grămadă de prostii, zise doamna Deshaies care simțea că i se deschide inima. Și în primul rând fata mea n-a plecat cu un amant. Suntem o familie onorabilă. Steve a venit să ne facă scandal, luni scara... Noroc că micuța nu era aici!

— Și Steve e un copil, spuse Norah. Crede-mă, un copil mare. Ce păcat că nu pot avea o discuție serioasă cu micuța Claudine. Sunt sigură că s-ar putea aranja totul.

Și adăugă cu compasiune, trăgându-și poșeta pe pântec cu brațele ei lungi încrucișate, gest care-i dădea o înfățișare de asistentă socială:

— Știți, Steve e foarte nefericit!

— N-avea decât să n-o lovească, protestă mama. Și apoi, ce vreți, devenise zgârcit... Știu bine că nu are solda soțului dumneavoastră, dar nu-l costa totuși prea scump să cheme o femeie de servicii de trei ori pe săptămână.

— Steve nu mi-a făcut mie mărturisiri, spuse Norah, însă după spusele lui James, economisea, ca să poată petrece o vacanță în Statele Unite.

— Da? făcu florăreasa, indiferentă. Ei bine, e țara dumneavoastră, doamnă Mason (pronunța accentuând pe ultima silabă), nu vreau s-o vorbesc de rău, desigur, dar când a venit de acolo, acum trei ani, Claudine nu era deosebit de entuziasmată. M-ar mira să fie ea cea care i-a cerut să se întoarcă iar acolo.

Norah își accentuă zâmbetul. Faptul că ea cânta la un instrument de suflat o determina să-și îngrijească în mod

deosebit buzele și dinții. O adevărată reclamă pentru pasta de dinți. Surâsul „Cheeze” în toată splendoarea lui.

— Steve al nostru e într-un fel erou național, mai ales pe teritoriul Kansas-ului. Cred că voiajul lui de nuntă a fost, de fapt, un turneu de banchete cu vechii luptători, în timpul cărora Steve al nostru își scotea din nou uniforma lui frumoasă și toate decorațiile. Vedeți, nu e grozav de inteligent, dar e un om cumsecade, cum spuneți voi în franțuzește.

Doamna Deshaies rămase destul de rece.

— Claudine a consultat un doctor. Face o depresiune nervoasă, înțelegeți? Nu se simte bine la cimitir.

— Nici eu, spuse Norah. Și atunci, cânt din flaut. Așa cred că se spune în franțuzește. A evada, a o lua la sănătoasa¹, nu?

Închizând ochii, dădu din cap cu un aer fals deșucheat, pentru a-și sublinia vorba de duh; însă mătușa Deshaies rămânea tăcută, nu se dădea în vânt după felul ăsta prietenos de a fi. Alături de Norah, înaltă și cu părul scurt, ea părea mică și cam durdulie; însă, deși avea cu vreo cincisprezece ani mai mult, părea aproape mai tânără, mai accesibilă și, în definitiv, mai atrăgătoare. Și văzând-o pe mamă îți puteai imagina cum ar arăta fiica peste douăzeci de ani; erau dintr-o specie care dă fructe și flori pe toată durata vieții.

În liniștea străzii se auzeau trecând rar mașini în vreme ce la catedrală bătaia clopotului anunța pavecernia ori angelus-ul. Se auzi un mic zgomot în încăperea din spatele prăvăliei și cele două femei nu fură de loc surprinse văzând-o pe Claudine că apare, îmbrăcată cu șorțul de florăreasă prevăzut cu un buzunar larg din care ieșeau la iveală fâșii de rafie, sârme și un clește plat.

Nu părea dușmănoasă; era puțin îngrijorată.

— Steve v-a trimis?

Norah se folosi de zâmbetul ei impecabil, ca un cuirasa care își folosește bateria de 420, chiar pentru a saluta un pavilion prieten.

— Bună ziua, Claudine, îți mulțumesc că mă primești... Nu, nu Steve m-a trimis, și nici James. Vizita mea nu are nimic oficial, e absolut prietenească,

— Veniți, spuse tânăra femeie.

¹ Joc de cuvinte intraductibil: *jouer de la flûte*: a cânta din flaut; *jouer des flûtes* = a o lua la sănătoasa.

O conduse în seră, unde stăpânea parfumul de garoafe. Toate geamurile erau ridicate pe cremaliere, dar ambianța, puțin exotică, rămânea suportabilă.

Fundul serei era amenajat ca să poți lucra, aproape ca să poți locui acolo: o masă mare, instalată pe capră, o pendulă în miniatură, tranzistorul, acum închis, cazanul cu termostată, clășorul cart conținea probabil facturile, corespondența și mașina de scris, sub o husă de mușama.

Din nenorocire, nu existau scaune. Doar un simplu taburet și o lădiță pusă pe jos cu pernă de plastic.

— Steve e foarte nenorocit, spuse Norah. Cred că și-a pierdut puțin controlul. Bea... Bea mult! Nu cred că asta i se întâmplă adesea, când erai dumneata.

Jucându-se cu florile tăiate, Claudine avea un aer nervos rușinat.

— Nu, spuse ea. Se stăpânea. În privința asta n-am nimic să-i reproșez. La Topeka era beat mereu, nu era prea vesel. Pentru camarazi el era poate un erou plin de decorații însă, la hotel, eu eram obligată să-i desfac șireturile la pantofi și să-i scot izmenele. A fost un voiaj de nuntă reușit, n-am ce zice! Aveam șaptesprezece ani, vă dați seama.

— Da, spuse Norah. Toate astea te-au traumatizat.

— M-au ce?

— N-are importanță, spuse Norah. Dar nu pot să cred că ai doar amintiri urâte cu el.

Claudine tăcu, privind țintă masa, încăpățânată.

— Te iubește, spuse Norah.

— Eu nu, spuse Claudine.

Americanca se așezase pe lădiță. Fără să vrea o privea pe femeia care îi întorsese spatele, bosumflată parcă, cu trupul gol sub șorț, suplă și proaspătă ca o fetiță.

— Trebuie să te gândești întotdeauna la îndatoririle pe care le ai, spuse cu pedanterie Norah. Nu știu de loc care sunt intențiile domnului căpitan Mason, dar mă tem că n-are posibilitate de alegere. Închide ochii sau se poartă oficial. În particular, noi îl înțelegem perfect pe Steve. Însă punctul de vedere oficial este mult mai strâmt. Poziția pe care o ocupă Steve Reilly nu-i permite să fie obiect de scandal. Și rezolvarea problemei nu este vai, prea suplă: trimitere în America, blamul... Dragă Claudine, îți vorbesc ca o prietenă, crezi că sărmanul nostru Steve merită asta?

Claudine ridică din umeri.

— Nu eu mă îmbăt. Vreau să fiu lăsată în pace, atâta tot. Sunt sătulă până-n gât de cimitir. Sunt tânără, nu mai pot trăi printre morți.

Norah aruncă o privire curioasă spre coroana mortuară pe care o pregătea florăreasa.

— Toți trăim printre morți, dragă Claudine. Pot să-ți pun o întrebare amicală, ca între femei?

Se ridică, se duse până la fereastră și privi, de la înălțimea ei de un metru și șaptezeci și opt, șirurile de flori din grădină. Era o intelectuală, plină de bune intenții. Spuse cu jumătate de voce, puțin jenată:

— Ca între femei... neînțelegerea e de natură sexuală?

— Sexuală? repetă Claudine, parcă i s-ar fi vorbit într-o limbă străină. Ce vreți să spuneți?

Se întoarse spre americană și aceasta, mult mai pricepută și cu atât mai puțin naturală, se înroși.

— Ei bine, Claudine dragă, e o simplă ipoteză, dar faptul că după patru ani de căsnicie n-aveți copii...

— Vreți să știți dacă e impotent? întrebă Claudine cu simplitate. În privința asta, merge! Uneori chiar mă plictisește. Când se pune pe bere, cu șuncă și conserve de vacă, e mai moale; însă de îndată ce se reîntoarce la bucătăria franțuzească, merge.

— Atunci Claudine dragă, dacă-mi pot permite, ce-i reprozezi? Că e mai în vârstă decât tine?

Claudine abia de se întrebă.

— E puțin și asta, conveni ea fără entuziasm. Deși, știți, pe aici există și băieți de vârsta mea care-mi spun gogoși... Sunt tâmpiți! Într-adevăr tâmpiți!

— Prin urmare, nu e neapărat o problemă de diferență de vârstă? Steve se poartă brutal?

— Niciodată! spuse categoric Claudine. Asta mai lipsea! Mi-a tras o pereche de palme și atât.

— Mama dumitale m-a lăsat să înțeleg că ai regreta că doamna Couliboeuf nu mai vine să vă facă menajul... Explicându-i asta lui Steve, cred că lucrurile ar putea foarte bine să se aranjeze.

— Nu, se încăpățână femeia. Nu și nu! Nu mai vreau să mă întorc acolo. Nu știu cum se poartă domnul căpitan cu dumneavoastră, doamnă Norah, dar nu vă doresc să fiți nevasta unui erou! M-a încântat cu asta când aveam șaptesprezece ani... Debarcarea, oamenii din patrula lui, el - primul american care a

străpuns linia... Citatele, tăieturile din ziare, fotografia în care Eisenhower îi strânge mâna... E măgulitor pentru o puștancă, înțelegeți. Dar acum sunt majoră, văd altfel lucrurile. Văd doar că sunt nevasta unui sergent de carieră, închisă într-un cimitir, lângă un om care e prea prost ca să ajungă măcar plutonier, în douăzeci de ani.

— Trebuie să mărturisesc că Steve nu e prea dotat, spuse Norah. Dar e un om de suflet. Are bun simț, cum spuneți voi în franțuzește. Te-ai gândit că, deseori, nașterea unui copil aranjează totul? Stere are poate tendința să trăiască puțin cam prea militarmente; prezența unui copil în căminul vostru n-ar mai face din el un erou, ci un tată. Gândește-te la asta, dragă Claudine.

Femeia își încruntă sprâncenele, reflectă și declară cu hotărâre:

— Nu, n-am chef să ajung ca o mitralieră... Pam, pam, pam. Un mic american în fiecare an. Mulțumesc! Nu-l cunoașteți pe Steve. Dacă fiul lui s-ar juca cu trocineta printre cruci, el ar fi capabil să-l dea pe mâna tribunalului militar. Mi-e într-adevăr lehamite de toți eroii ăștia, înțelegeți? Am impresia că dorm cu morții. Când îmi pun un slip nou, aș dori ca bărbatul meu să găsească asta mai important decât înălțarea drapelului. Morții care ne-au eliberat... Veșnică recunoștință... Destul! Mi-ar plăcea mai mult să fiu ca turiștii, să mă gândesc la asta o dată pe an; atât.

— Te înțeleg, spuse Norah, ușor înțepată. Nu ești cetățeană americană decât prin căsătorie. În calitate de femeie, te mai pot înțelege, viața într-un cimitir nu e foarte veselă. Dar trebuie să ne aducem aminte că mii de tineri au murit aici... Și-au sacrificat viața...

— ...ca să ne elibereze patria de sub jugul asupritorului, încheie repede Claudine, plictisită. Noi suntem nobilii păstrători ai amintirii, și tot tapajul respectiv! Doamnă Norah, astea sunt vorbe goale pentru mine. Făceam încă pipi în leagăn când s-au petrecut toate astea.

— Să nu mai vorbim! spuse Norah, de data asta destul de sec.

Claudine observă schimbarea de ton și îi păru rău. Avusese intenția să pună lucrurile la punct, nu să provoace supărare... Dar la ce bun să se întoarcă acolo? Întrebă cu blândețe:

— Ei... el provoacă vâlvă?

— Nu-l mai interesează nimic, spuse Norah cu reproș. Asta ne ridică probleme. A-l pune pe Power, care e doar caporal, să înalțe, drapelul, ar fi ca și când i-ai tăgădui superiorul. Așa că deșteptarea o dăm noi și James e obligat să...

— Înțeleg, spuse Claudine. Corvoada e neplăcută.

— Onoarea! replică imediat americanca. Soțul meu e obligat să-l lipsească pe Steve de onoarea de a înălța drapelul... E obligat să discute despre bălegar și plivitul ierbii cu grădinarii. Asta îi știrbește din demnitatea funcției. Înțelege, Claudine dragă. Noi, soțiile de ofițeri și de subofițeri, trebuie să ne mărităm și cu cariera lor.

— Exact, spuse Claudine, aș dori să știu dacă Steve e însurat cu mine sau cu morții.

Norah își dădu seama că vorbele mari alunecau pe lângă Claudine ca pe o pânză ceruită. Își regăsi surâsul monden, își deschise geanta cât un crocodil și își vârî mâna înăuntru.

— Dăm duminică seara un concert de muzică religioasă, la Caen...

Claudine era hipnotizată de uriașa poșetă. Firească și practică, întrebă:

— Ați putea să luați un pachet, doamnă Norah?

— Un pachet?

— Vroiam să-l pun la poștă, dar pentru că sunteți aici...

Luă o cutie mică de carton, de formă alungită, semănând cu poșeta lui Norah, dar mai puțin impunătoare, pe care era marcat: „Casa Laugier-Deshaies, fondată în 1860, Pierre Deshaies, succesor, horticultor-florar. Corespondent Interflora, Specializat în coroane mortuare”.

— Azi dimineată, pe când făceam cumpărături, spuse ea, m-am prostit de tot. Am cumpărat șosete de nylon și două maieuri de corp, măsură mare, pentru Steve, înainte de a-mi aduce aminte că eram certați. Și apoi i-am mai făcut o prăjitură de orez cu zahăr ars, așa o să se simtă totuși mai puțin singur, idiotul.

Timp de o secundă sau două, Norah rămase crispată, devenind tot atât de urâtă și de ursuză ca o „fiică a Revoluției”; apoi, luminată parcă de o lumină nouă se transformă dintr-odată într-un înger mare cu zâmbet blând... În ochelarii ei strălucitori se reflecta armătura serei. Își aruncă poșeta care căzu de pe lădiță pe pământ.

Se apropie de tânăra femeie și își deschise brațele. O sărută cu putere pe obraji, regăsindu-și în mod bizar un vechi accent rău canalizat.

— Nici eu, d’aga mea, nici eu nu mai pot să păzesc maorți.

IX

Crucea albă era luminată de soarele care apunea pe Contentin.

GEORGE R. HUTCHINS
P.V.T.¹ 116 INF. 1 DIV.
New Jersey June 6 1944.

Janine strânse mâna bărbatului său.

— Vino, Georges!

El murmură ceva nedeslușit în americană, ceea ce nu i se întâmpla niciodată.

— Ce spui?

— Nimic, zise el. Chestia asta te impresionează al dracului!

Mormântul lui se afla între steaua de marmoră a unui P.V.T., izraelit din Ohio, și crucea unui sergent californian. Dar, ca într-o fotografie de grup, nu se vedea decât pe el însuși sau cel puțin numele lui, acolo, săpat în marmoră.

¹ Prescurtare de la *private*: soldat (în engleză, în original). (N.T.).

Era îmbrăcat în niște pantaloni militari de gabardină și într-un fol de pulover de la începutul carierii sergentului Reilly.

Acesta era în retragere; mai puțin entuziast acum, schimbat, cu țeasta roșie sub chipiu, și cu obraji căzuți, ca epava unei șalupe. Părea reîntinerit, cu ochii de un albastru de porțelan, cu reflexe blonde în genele care-l făceau să aibă o privire de vier satisfăcut. Își contemplă camaradul, năpădit de un soi de bucurie primitivă, izvorâtă din inimă.

Complice și binevoitor, își trecu mâna peste țeastă.

— Părul, doamnă. El se albește. Eu îmbătrânește!

Și izbucni în râs, așa cum cazi într-o criză mistică, cu transe și tremurători, cu burta clătinându-se și cu privirea în extaz, hohotele ieșindu-i abia după aceea din gâtleej, într-un gâtleej ca dintr-un furtun pentru udat.

Își petrecu brațul sub cel al camaradului regăsit.

— Hai, vo'bește noi franceză, domnule Djodj Delouis! Mârșavul bătrân Amédée face deze'tează soldat am'rican și pune vaca în loc! Pariez toată grupa înlocuită cu vaci! Tot plutonul meu deze'tat! Ce rușine, ce rușine!

— Nu pot garanta pentru nimic, spuse Hutchins, lăsându-se târât în discuție, dar cred că toți au fost curățați.

— Nu peurmis spune „curățați”, domnule! se înroși automat Reilly.

— Uciși, se corectă Hutchins cu blândețe.

— De acord, „uciși”, admise sergentul. Vino să arăt mo'mintele vechi camarazi!

Era un fel de pelerinaj la care Janine nu ținea în mod deosebit. Încăpățânată, se opunea, se agăța de bărbatu-său, parcă ar fi vrut să-i smulgă un picior din groapă.

— Hai, Georges! Trecutul a murit. Am greșit venind aici.

— Tu nu poți înțelege, remarcă Hutchins.

Privea nostalgic panorama crucilor, cu fața spre flamura înstelată care fâlfâia în amurg.

— Vreau să-ți calc pantalonii, insistă ea. Trebuie să plecăm, Georges. E târziu.

Reilly hotărî, cu naturalețe:

— Camera musafiri, doar se pune cearceafuri. Rămâneți aici, hai!

— De asta nici nu poate fi vorba.

Obosită și nemulțumită, era și mai slăbănoagă, o rasă pipernicită; zgribulită se strângea în gulerul de iepure al hainei. Hăinuța cu guler de iepure cusută de ea o jena.

Georges încercă un sentiment de iritare amestecată cu milă; privită cu ochii unui camarad ea era, desigur, o biată femeie urâtă de care se folosisese el.

Se rușina, simțindu-se dintr-odată teribil de murdar; o trase spre el cu o mână, o sărută pe frunte, drăguț:

— Sergentul ne propune asta fără nici o intenție rea.

Gestul acesta afectuos îi readuse culoarea în obraji, însă replică imediat.

— E imposibil, Georges.

— Peurmit să insist, spuse Reilly. Foarte plăcere să pălăvrăgească mult cu Georges... Georges Delouis, adăugă el, complice. Dacă înțeleg, voi venit îngropați pe nemernicul bătrân Amédée, condoleanțele mele...

Georges vroia să rămână, era clar. Încă de când îndrăznise să-și dezvăluie numele la Fernand și poate chiar mai înainte, când și-l citise pe marmora obeliscului pentru morți... din „Marele Unu Roșu” ea știa că Georges vrea să reintre în pielea lui Hutchins, cealaltă jumătate a lui.

Mai subtilă decât el, dar simțindu-se dintr-o dată neajutorată, ar fi dorit să plângă. Avea impresia că-l purtase pe palme pe omul ăsta timp de douăzeci de ani și că acum nu mai avea destulă energie să-l scoată din acest cimitir înspăimântător cu iarba moaie, cu cruci aliniate ireproșabil ca paginile revăzute și corectate ale unui manual de istorie.

Sergentul avea poate spiritul mărginit, dar inima largă; nu era el omul care să provoace neplăceri. Salută chiar.

— Djodj îmi spune dumneata ai mult meurite, doamnă.

Ea făcu un gest evaziv, trist.

— O să vă prepar îndată mâncarea.

Din nou, Georges simți că i se încrețește pielea de enervare. O soție merituoasă, desigur, dar jalnică precum o furnică.

Reacționa totuși cu bun simț, o strânse lângă el; la înălțimea bărbiei lui, părul ei negru mirosea a esență de cedru.

— De șaisprezece ani de când îl mituim pe moș Delouis, ea și-a dat tot ce avea. Tot!

— Înțeleg mituește, făcu Steve. Înțeleg ticălosul bătân cere bani ca să tacă?

— Milioane! spuse Georges cu furie. Și noi destul de tâmpiți să-l îndesăm și pe nas și pe gură.

— Dar s-a sfârșit, dragă, să nu mai vorbim de asta.

— Milioane? exclamă Reilly. Voi plătit milioane ticălosului bătrân?... Aș vrea învierea morților ca să-i dau picior în fund!

— Pentru așa ceva, spuse Georges, reînviat, e tocmai bun. Toată familia e la fel.

— Fiul din Isigny socotește la voi tot vlei?

— Flei! îl corectă, perseverentă, femeia. Însă Georges l-a speriat, cred că ne va lăsa în pace. S-a sfârșit.

— Ba începe, explodează Hutchins. Nu vroiam nimic. Apoi cinci milioane și după aceea jumătate din moștenire... Ei bine, acum vreau tot. Tot ce le-am dat. Nici o para mai mult, dar nici una mai puțin!

— Taci Georges!

— Nu! De douăzeci de ani trăiesc în spinarea ta...

— Pe spinarea mea, îl corectă Janine. Dar nu-i de loc așa, dragul meu. Ai muncit mereu, ai câștigat mereu mai mult decât pentru tine. Niciodată nu m-am simțit păgubită și nici copiii mei. Nu vreau să-ți faci complexe.

— Înțeleg: complexe, spuse Reilly. Bătrânul Delouis crăpat, sunt d-acord dăm cu piciorul fund lui Delouis din Isigny. Bătiînul murdar scârbos pune tutunul de mestecat pe cruci, la'va în bălegar, vaci în mo'minte, și face să plătească milioane pe pușcașul C. 4 sub comanda mea... Hai, Hutchins, vom pocni la mutră pe fiul lui Isigny!

Se învinețea, sincer, om inimos, care se înfurie repede și pe care mârșăvia îl revolta întotdeauna.

Prin forța împrejurărilor, revolta rămânea verbală, însă intenția exista.

— Sunteți niște copii mari, spuse Janine. Lucrul făcut rămâne bun făcut. Ne-am dat multă osteneală să ne rostim modesta noastră viață, nu e momentul s-o compromitem.

Mereu aceleași cuvinte cumiți, măsurate și în definitiv fricoase, pe care Georges le cunoștea de aproape douăzeci de ani, cum simte un șlep gâfâitul vaporului minuscul care-l remorchează.

În fața camaradului său se simțea ca mutilat. Rușinat, ar fi vrut să o facă să tacă. O bătut ușor cu palma, drăgălaș, peste fesele slabe:

— Vin și eu numaidecât.

Ea îi părăsi cu un surâs dulce pe obrazul vlăguit, asexuată ca o furnică, urâtă să-i plângi de milă.

Cei doi bărbați rămaseră o clipă tăcuți, apoi Reilly spuse cu tonul cu care se împart premiile:

— Foarte bine, femeia multe merite!

Atinse brațul camaradului, ca și când i-ar fi prezentat într-un fel condoleanțe.

— Da, spuse Georges, aproape zdrobit. N-am nimic să-i reproșez!

Sergentul Reilly deveni din nou cordial, bățându-l zdravăn pe umăr pe vechiul prieten.

— Te uimește, hai, că vorbesc bine franceză? Nevastă al meu...

Cuprins din nou de amărăciune, se opri brusc.

— Oh, nevastă al meu. Noi ajunge dărâmături, băț'âne Hutchins! Părul s-a dus. S-a dus și femeia micuț.

— O franțuzoaică? Întrebă Hutchins.

— Mic târâtură franțuzoaică! strigă celălalt în gura mare. Foarte dreptate tu nu te lași ucis ca să lib'rezi francezii care nu fură fonduri, dar pune larve în bălegar și vaci în cimitir militar am'rican.

Scoase un portofel din care smulse o fotografie... Reilly, într-o frumoasă uniformă de gală, cu vestă fantezi și cu toate decorațiile; Claudine, într-o rochie strălucitoare, cu părul sub un voal simbolic, se strângea în el; el avea un aer radios, ea îl sorbea din ochi... Zile îndepărtate!

Hutchins fluieră ușor, exprimându-și admirația:

— E foarte tânără.

— Oh, foarte tânăr puișor. Făcut mare tâmpenie însurat cu puicuță prea drăguță. Foarte dreptate dumneata să te însori cu o femeie... hm...

Se stăpâni la timp, tuși ușor.

— Dă-i drumul, spuse Hutchins, puțin jignit. Zi că nevastă-mea e urâtă.

— Nu peurmis, făcu Reilly cu demnitate.

Însă după toate aparențele nu-i plăcea de loc genul de femeie cu trup slab și cu față de dihor patetic.

— Sigur, femeie al tău. mult meurit! Poate nu veselă în fiecare zi, dar femeie serioasă. Aveți copil?

— Trei, spuse Hutchins.

Fu rândul sergentului, să fluiera ușor.

— Ah, te veselești mai des decât cu cred!

— Ea e foarte bine, insistă Hutchins. Mult prea bună pentru un dezertor murdar.

Cu o lovitură de palmă pe braț, Reilly îi făcu semn să tacă.

Curat și îmbrăcat în haine de oraș, țăntoș, se apropie Power, portarul. Îi dădu sergentului trei sau patru scrisori care miroseau de la distanță a prospecte...

— După cele întâmplate ieri... Dacă rămâneți acasă, domnule sergent, pot să mă duc la spectacol la Bayeux?

— Unde e căpitanul?

— Cred că a plecat cu doamna la repetiția pentru concertul religios.

— Religios, înregistră Reilly. E totul în ordine? Porțile sunt închise?

— Doar drapelul trebuie adus, spuse Power, intuind cu privirea flamura care pocnea în vârful catargului,

— O să mă ocup eu de el. Poți să pleci, Power.

— Mulțumesc, domnule sergent, spuse celălalt îndepărtându-se.

Verificând cu rapiditate plicurile, Reilly înfundă trei dintre ele în buzunar, lipsit de interes, îl deschise pe ultimul și începu să citească cu brațul aproape întins, ca un om care și-a uitat ochelarii.

Se înroși imediat, cuprins de furie.

— Oh, pușlamaua obraznică!

Îi dădu scrisoarea lui Hutchins. Hârtie cu antet de întreprindere comercială, cu numărul registrului de comerț și cu număr de telefon la Isigny, Era „fratele” Fernand!

Domnule sergent Reilly,

Vă scriu ca să vă fac cunoscut că pot și eu să vă furnizez bălegar, ca tatăl meu. Garantez proveniența naturală, paiele (de la animale sănătoase) foarte moi, nici prea putrezite, nici preparate cu amoniac, nici care au fost deja arse, cum știu că persoane mai puțin conștiincioase v-au propus ca să ceară prețuri mai mari.

Ca succesor al tatălui meu, mă angajez să respect bunul renume al familiei Delouis. Livrez încă de pe acum pentru cimitirul german din La Cambe, de unde v-ați putea informa în ce privește calitatea produsului.

Și pentru ca fiecare să-și aibă profitul lui, propun o întâlnire la alegerea dumneavoastră. Poate cel care cumpără este domnul căpitan-contabil, dar cel care face recepția sunteți dumneavoastră. Mai bine te înțelegeți cu un cunoscător, n-o să regretați...

— Niciodată! strigă Reilly. Niciodată cumpăr bălegar la mârșavul fiu din Isigny.

Luând înapoi scrisoarea, o mototoli, o aruncă la pământ și nu se stăpâni decât din respect pentru locul în care se afla. Nu mai era beat, ci devenise brusc un bătrân obosit și demn; avea o față cinstită cu ochi limpezi pe fond cărămiziu; sergent decorat, erou național.

Georges arăta, după siluetă și după privire, cam cu cincisprezece ani mai tânăr. Ca și când faptul că și-a schimbat identitatea l-ar fi menținut pe Hutchins aproape neschimbat, păstrându-i strălucirea, ca o monedă care n-a circulat.

— Îl poți chema aici? întrebă el.

— Nu chem! spuse Reilly. Nu discut combinație.

Hutchins își avea planul lui, născut în timp ce citise scrisoarea „fratelui”. Avea nevoie să-l vadă? Era servit pe tavă.

— Păcat! spuse el. E o bucurie să faci pe cineva să se deplaseze ca să-i spui că nu e nevoie de el... Și, personal, mie asta mi-ar conveni.

— Ah! făcu Reilly.

Își privi lung tovarășul și hotărî, neutru ca un „curcan” care împarte actele de identitate:

— Asta se poate face!

Erau la baza marelui catarg. Sergentul își luase aerul oficial, cu călcâiele lipite, burta suptă și umerii împinși înapoi.

Mai întâi salută. Apoi, ca un mecanism, apucă odgonul și începu să-l tragă încet, cu o mână după alta.

Fără voia sa, „soldatul” Hutchins luă poziția de dreptși și, cu capul sus, cu o furnicătură ciudată în pântec, privi cum coboară pânda și stelele, părăsind ultimele raze strălucitoare ca să pătrundă în umbra cenușie a crepusculului.

X

La masă, cei doi bărbați sfârșeau de mâncat cireșele, scuișând plini de gravitate sâmburii.

În biroul alăturat se auzea vocea Janinei vorbind la telefon cu Seine-et-Marne. N-aveau telefon la locuințele personalului de la Sticlăria din Loing, însă băcănia Bouillot era la zece metri.

Posomorât, Georges asculta sfaturile mămicăi, plosca către pui: „Să fiți foarte cuminți... să n-o enervați pe doamna Bouillot... O să ne întoarcem probabil mâine seară... Așteptați, tata o să vă spună imediat bună-seara”.

Și apăru în prag.

— Tată, vii să spui bună seara copiilor?

Georges scoase un oftat de enervare, dar se ridică și o urmă. Se auzi din nou vocea Janinei:

— Vi-l dau pe tata! Noapte bună, puișorilor. Pe mâine!

Reveni în sufragerie. În sobă ardeau butuci și în fața ei, pe spătarul unui scaun, pantalonii din camgarn de culoarea frunzei veștede erau aproape uscați.

Reilly o privi pe femeie cu simpatie. Era trandafirie, puțin îngâmfată, ridiculă, cu totul reînviată de reluarea legăturii cu lumea ei.

— Aveți copii mari doamnă?

— Mari? Curând, primul o să mă întâlnească în înălțime. Are șaisprezece ani; e aproape la fel de voinic ca tatăl lui.

— Foarte bine copii, aprobă Reilly. Mult regret că Claudine zice avem timp.

— Ah, exclamă ea ca o adevărată învățătoare, nu există o fericire mai mare decât să-i dăruiești copii bărbatului pe care-l iubești.

N-o făcea într-adins, ci cu înțelegere, ca o persoană cu experiență care a reușit în viață. Îi surâse sergentului.

— Lasă, nu trebuie să-ți pese. Certuri între îndrăgostiți, toți au trecut prin asta. E chiar o dovadă că sunteți vii.

Reilly își încreți sprâncenele galbene, reflectând.

— Dumneata ai certuri îndrăgostiți cu Djodj?

Oh, noi! spuse ea cu profunzime. Noi am devenit parcă una și aceeași persoană. E minunat... Felul în care ne-am cunoscut... Și apoi tot ce-am suferit împreună... Am fost închiși ca într-o paranteză.

De teamă că el nu înțelege făcu semnele în aer.

— Înțelegi, uite așa și uite așa.

— Așa și așa, repetă sergentul, refăcând semnele. Înțeleg paranteză.

Împietri, brusc, ațintindu-și urechea. Dar nu ascultă ce-ar fi putut să spună Georges în birou; afară, o mașină încă depărtată aluneca pe pietriș.

— Auzi-l!

Vorbiseră despre el tot timpul cinei. Janine se străduise să nu creadă. Și totuși Fernand „fratele”, chemat telefonic de la Isigny de sergent, sosea la ora nouă seara să-și vândă bălegarul.

În timpul mesei fusese stabilit totul. Ea însăși trebuia să-și joace rolul; însă ceea ce urma să facă îi dis plăcea.

Îi spuse asta cu o voce pierdută sergentului cu țeasta roșie.

— O să fiți rezonabil, nu-i așa... Georges are niște accese îngrozitoare de furie.

Încheindu-și bluzonul, Reilly o liniști.

— Deprinderea să comand oamenii, doamnă. Discuție plăcută cu fiul din Isigny. Fără a se certa. Te rog, îl primesc în magazia de unelte. Spune lui Djodj să vină în trei minute.

Cum ea își schimbă culoarea, o bătu ușor, cu familiaritate, pe obraz.

— Simplă conferință dezarmare. Nu te sinchisi.

Georges ieșea din birou; avură între ei un schimb rapid de fraze în americană, Reilly repeta că-l așteaptă în trei minute în magazioara de unelte.

Janine nu poseda decât o cunoaștere școlărească a limbii engleze. Nu vorbea niciodată cu Georges altfel decât în franțuzește; asta făcea parte din sistemul de modificare a personalității.

Rămase singură cu el. Ar fi vrut să-l mustre ca pe un copil care tocmai a spus o grosolănie.

El n-o auzea. Spuse „ce?” distrat. Era concentrat ca un boxer înaintea luptei. De-abia în momentele când era crispat îi remarcăi nasul puțin deformat și maxilarul greoi de luptător.

Își împreună palmele grosolane pe care le examina cu grijă, făcând să iasă în relief vinele. Janinei nu-i plăcea gestul. Îi puse mâna pe braț, ca pentru a-l liniști.

— Georges, te rog...

El se mulțumi să o privească în față, cu asprime.

— Mi-e frică, spuse ea. Să renunțăm, Georges. Șă plecăm. Nu-mi pasă de bani. Suntem mai presus de ei. Hai!

Privirea lui deveni rea, parcă ar fi urmat să-și lovească nevasta. Înălță din umeri și, în timp ce ieșea, spuse:

— Mă întorc imediat.

Îl auzi cum închide în urma lui ușa casei, apoi pașii pe pietriș îndepărtându-se în noapte.

Atunci strânse farfuriile și tacâmurile, le duse în bucătărie să le spele. Femeie din rasa furnicilor harnice, nu știa ce e trândăvia... Apă caldă și rece, chiuvea dublă din oțel inoxidabil... Îi plăcea să spele vasele, ca tuturor sufletelor cinstite. Să curețe, să spele, să frece, să șteargă. Un fel ca oricare altul de a-și păstra echilibrul.

Avea viața aceea goală a educatorilor și trăia într-o lume a copiilor. Ceea ce se petrecea acum în magazia de unelte era o copilărie. Dar nici nu trebuia să-l pedepsească pe Georges dacă el socotea că procedează bine. Oricum, ca să trăiești trebuie să plătești; pedagogii numesc asta datorie civică. De ce să nu plătească familiei Delouis?

Timpul trecea. Un sfert de oră, o jumătate de oră poate. Se întoarse în fața șemineului din salon, însă rămase în picioare... „Dacă mă așez, adorm”.

Intră Hutchins, cu un aer foarte milităros în hainele lui Reilly; un tip frumos de flăcău care nu se potrivea de loc cu femeia aceea vlăguită. Văzându-l, ea păru că recapătă viață, obrazii prinseră din nou culoare și un soi de gingășie îi îndulci înfățișarea deșălată și jigărită.

— La ce rezultat ați ajuns?

— Fernand e înțeleghător, spuse Huchins. O să scrie imediat scrisoarea.

Era palid, cu un tendon secționat. Ea preferă sa nu-l descoase și-l urmă în noapte.

Magazia de unelte servea și de șură, și de seră rece. Lumina venea de la trei becuri mari fără globuri, fixate sus în scheletul metalic.

Femeia îl observă imediat pe normand, așezat în fața unei măsuțe; în spatele lui Reilly, ca un pedagog supraveghind un candidat.

Fernand era foarte demn însă își tampona nasul. Dădu la o parte batista pentru ca să poată vedea mai bine dărele de sânge, însă femeia își întoarse imediat privirile și întrebă eu o voce prefăcută:

— Toată lumea e de acord?

Nu răspunse nimeni.

Ea avu un gest tipic de învățătoare, ducându-și mâna la falcă, în timp ce brațul celălalt, sprijinit pe stomac, susținea cotul... Tremura ca un șoarece într-o gaură de șarpe.

Văzu creionul cu pastă și blocul de corespondență în fața lui Fernand. Atunci își căută un ton firesc, arătând spre colțul stâng al hârtiei.

— Bine, atunci pune-ți aici numele și adresa.

Cu cheaguri de sânge în mustață, Fernand rămase neclintit, dar o privi drept în ochi. Își pierduse vocea puternică de țărănoi, nu însă și demnitatea.

— Doamnă, sunt un francez care se adresează unei franțuzoaice. La noi nu se procedează așa!

Ei, asta-i bună, le făcea el morală! Enervată, Janine se întoarse spre soț.

— E de acord sau nu?

Reilly își așează palma grosolană pe umărul micului normand și, văzând cum i se albește mâna, se putea ghici că-i zdrobea acestuia clavicula.

— Desigur, cumnat este de acord! Spontan restituiază. El vrea să scrie! Nu-i așa, fiu Isigny?

— Ne putem înțelege în ce privește întocmirea actului, spuse femeia. E vorba de felul cum vei construi frazele. Uite ce propun... Pui data de 23 iunie, Isigny.

— Mârșavul bătrân crăpat pe 24, remarcă Reilly.

— Tocmai bine, datează din ajun... „Dragă Georges...”

— Nu pot să scriu așa unui domn pe care nu l-am văzut niciodată, protestă Fernand.

Pumnul lui Reilly se strânse mai tare; era furios. Fața normandului se schimonosi de durere stoică și spuse, posomorât:

— Continuați!

— „Dragă Georges, îți scriu ca să te informez că tata e pe patul de moarte. I-a venit un fel de atac, și de data asta e serios...”

Se întrerupse și-l privi pe Fernand.

— Se potrivește cu felul dumitale de a întocmi frazele?

Fernand nu-i răspunse. Se scotoci în buzunar și-și scoase ochelarii. Luă creionul și începu să scrie, ca și când s-ar fi resemnat.

Așteptară într-o liniște desăvârșită, în timp ce negustorul de păsări scria literele cu mîgală... Nu se potrivea cu realitatea, însă el dădea dovadă de bunăvoință: Isigny, 23 iunie. Dragă frate, te informez că tata are o criză care pare serioasă...

— Bun, spuse Janine. Un stil mai puțin liber decât credeam. Să continuăm: „Prezența ta mi se pare de dorit...”

Fernand reflectă și scrise textul. Părea să colaboreze sută la sută, era ceva tulburător. Janine continuă, ținându-și încă bărbia cu o mână, în timp ce mîna cealaltă sprijinea cotul - o învățătoare dictând rar:

— „...mi se pare de dorit, ca să discutăm despre afacerile noastre. Încă nu știu care sunt dispozițiile testamentare...”

Fernand tresări și scrise mai încet, cu o silă vădită.

— Credeți că e într-adevăr nevoie, să vorbim de asta? Nu se pune așa ceva într-o scrisoare.

— Pentru o singură dată o s-o punem, spuse Hutchins. Să continuăm.

— „...dispozițiile testamentare, dar nu vreau să fiu învinuit că l-am vegheat singur pe tata ca să obțin partea mai mare.”

— Nimeni n-o să creadă că am putut să scriu așa ceva! remarcă Fernand.

— Continuă!

Janine dictă mai departe, mereu în aceeași atitudine, făcând trei sau patru pași la dreapta și la stânga, ca printre băncile unei clase. În fund se zăreau, aliniate, mașinile de tuns iarba.

— „Tata mi-a confirmat ceea ce-mi spuseseși tu cu privire la sumele de bani pe care ai consimțit să i le împrumuți și care se ridică la mai mult de cinci milioane de franci vechi...”

Fernand Delouis sări ca sub efectul unei descărcări electrice.

— Ah, dar nu! Nu, nu, hoților! Nu, nu scriu asta, Dumnezeule, nu!

Scos din fire, vru să se ridice. Cu o lovitură neașteptată Reilly îl întoarse brutal pe scaun. Dar omulețul își luă din nou avânt ca un diavol, se trezi în picioare și întinse brațele spre Janine, aproape implorând:

— Doamnă! Între francezi! Ceea ce-mi cereți aici e condamnarea mea la moarte.

— Să nu exagerăm!

— Ba da, spuse normandul. Recunosc un frate, recunosc datorii; n-o să-mi mai rămână nimic. Și când veți avea scrisoarea, nu va mai lipsi decât să mă ucideți.

Femeia se dăduse înapoi, cu brațele încrucișate acum pe pântec, cu un umăr mai sus decât celălalt, parcă ar fi avut picioarele strâmbe. Părea și mai îngrozită decât normandul. Bâigui:

— Suntem obligați să ne luăm garanții...

Soțul o apucă de umeri și trecu în fața ei. Calm și puternic, îi spuse lui Fernand cu o voce profundă:

— Așază-te!

Omul ascultă, supus. În spatele soțului al cărui spate lat o proteja, femeia mai încercă un fel de justificare:

— E posibil ca tatăl dumitale să-ți fi lăsat moștenire toată averea. E chiar foarte probabil și suntem obligați să ținem scama de asta. Nu i-ar folosi cu nimic soțului meu să fie recunoscut ca frate mai mic, dacă prin asta află că e dezmoștenit.

— Dar el nu e fratele meu! strigă normandul.

— Atunci sunt Hutchins! țipă brusc lovind în masă. Fac scandal și fac proces! Nu pupi tu jumătate, nu mai pupi nimic!

Înșfăcă blocul de hârtie și îl azvârli cu violență pe pavaj. Cu vinele gâtului umflate, cu palmele mari întinse înaintea lui ca pentru bătaie, spuse:

— M-am săturat să mă ascund douăzeci de ani! Hutchins, din New Jersey! Eu sunt eu! Și eu nu las o femeie să fie jefuită. Înțeles?

Janine se agăță de el.

— Georges, lucrurile se vor aranja îndată! Nu te înfură.

Dar el o respinse, răutăcios, ca și cum ar fi făcut-o răspunzătoare pentru pierderile suferite.

— Hei, porumbele, porumbel mic jumulit timp de șaisprezece ani! Nu-i laș să dezertezi. Nu mi-e rușine. Dar mi-e rușine să las să i se ia unei femei toți banii. Nu! *I am George Hutchins!*

Se propti în el ca să-l facă să tacă:

— Georges, te implor... Cândește-te la copiii noștri!

— Care copii? țișă el. Copiii unei zdrențe care-i lasă să fie prădați timp de șaisprezece ani! Poți să fii mândră. Ai făcut din mine un papă-lapte!... Dar s-a sfârșit cu asta. Înțelege-mă!

Furia părea să i se fi întors împotriva femeii. Pe ea o apucase el de grumaz. Palmele lui mari nu strângeau, însă privirea lui împrôșca dispreț, își bătea joc, o caricaturiza:

— Învățătoare!... „Fericirea noastră, Georges, prețul fericirii noastre...” Tu vorbești de fericire!

O ținea înaintea lui, o obliga să stea cu fața, ca să-și poată cufunda privirea între-a ei. Și dintr-o dată își dădu seama de imensa disperare din ochii dilatați ai femeii vlăguite, pustiite, istovite *pentru el!* Era paralizată, fără apărare și parcă striga: „Îndurare!” fără să deschidă gura, fără să scoată vreun sunet.

Îi fu milă.

Mâinile sale urcară câțiva centimentri pe gâtul fragil, mișcarea lor se prefăcu într-o aparență de gest dragăstos învăluindu-i ceafa.

— Hai, iartă-mă... N-am avut dreptate să mă înfurii.

Ea simți un fel de spasm în pieptul slab și scobit, falca îi tremură și Hutchins înțelese, plictisit, că femeia era gata să plângă.

În acel moment cineva ciocăni în ușa cu geam.

Ca într-o ramă pe fundalul nopții, Janine zări obrazul prelung și trist, ochii galbeni ai omului care o privea. Apoi silueta se opri în prag; un om tânăr și înalt, osos, sarcastic:

— Ce de lume!

Peste un pulover de culoare deschisă purta descheiată o haină mototolită, însă trebuia să fie un superior. Ca un adevărat sergent de carieră, Reilly luase poziția de drept și raporta situația.

— Domnule căpitan, e vorba de îngrășămintе animale. Moștenitorii din familia Delouis doreau să se adreseze dumneavoastră.

Privirea lui Mason se fixă asupra lui Hutchins, cercetând amănunțit blazonul militar din pânză groasă, împrumutată de sergent.

— Pe cine zici că a moștenit?

Reilly începu o explicație în americană, dar celălalt îl opri.

— E-n regulă!

Atunci Fernand se ridică brusc, ca și cum s-ar fi temut să nu fie scurt-circuit. Amestecă tot ce putea ști într-o limbă străină.

— *Brazer nix. Amédée Delouis oan san - Mi singurul!*¹

Căpitanul își regăsi expresia ironică a buzelor, culoarea ochilor lui tinzând spre cafeniul aurit al monedelor de douăzeci de centime.

— Ar fi preferabil să te exprimi în franțuzește. Dar în ceea ce privește îngrășămintele animale, mă tem ca oferta dumitale să nu fie puțin întârziată.

— Nu-i vorba de asta, spuse Delouis, albastru de furie. Vor să semnez o hârtie ca să-l recunosc pe el frate...

— Sergent! îl întrerupse Mason cu un aer plictisit. Situația de familie a acestui domn nu mă interesează. Vrei să-i explici că, începând de ieri, formăm, împreună cu cimitirele engleze și germane din sector, o cooperativă, ca să obținem un bălegar în condiții mai avantajoase decât prin intermediari locali?

Vorbise în franțuzește pentru a se face înțeles, dar rezumă, special pentru Fernand.

— Gata, domnule! S-a sfârșit cu bălegarul lui tăticu! Trebuie să pășim pe calea progresului!

Afacerea cu bălegarul devenise lipsită de importanță pentru normand, însă el nu se putu împiedica să riposteze:

— Pricep că vă înțelegeți pe spinarea francezilor! Oricine vă poate reduce din preț pentru bălegar prefăcut cu amoniac, domnule căpitan, însă, cu tot respectul, ăsta nu egalează bălegarul de calitate, natural, al țăranului.

— E o treabă hotărâtă, spuse Mason.

Fernand se aruncă la pământ, strânse blocul de corespondență pe care-l aruncase Hutchins.

— Priviți, domnule căpitan. M-a bătut! Iată ce mă forța să scriu! Arestați-l! E un dezertor din armata dumneavoastră.

Mason nu-l privea nici pe Fernand, nici pe omul pe care acesta i-l arăta. Îl fascina femeia... Ai fi asemănat-o cu o mică rețea internă de iluminat care primește un curent de înaltă

¹ *Frate nu. Amédée Delouis un fiu. Eu singurul!*

tensiune. Fără doar și poate, ea se consuma, se topea pe loc. Era înfiorător să privești un asemenea spectacol, totul se petrecea în ochii care deveneau intenși, negri, efectiv demenți.

— Domnule, soțul meu are acte... Te rog, Georges, arată-i actele tale domnului căpitan.

Fără voia lui, Mason se apropie de ea, liniștitor.

— Nu vă îngrijorați, doamnă. Războiul s-a sfârșit de mult!

— S-a dat drept mort, insistă Fernand. Uzurparea identității, prin amenințare!

Ochii galbeni îl priveră fix și firele din mustața lui moș Fernand se zbârliră, ca sub un duș rece.

— Oferte de servicii se primesc între 9 și 11... dimineața, preciză Mason. Practic, dumneata te afli pe teritoriul Statelor Unite și, din punct de vedere legal, pe o proprietate particulară. Fii bun și nu vorbi decât atunci când te voi întreba!

Tăcere. Cei doi veterani din compania a patra stăteau fără să-și dea seama în poziție de dreptți. Căpitanul o privi din nou pe femeie. Ea îl făcea, într-un chip irezistibil, să se gândească la acei osândiți ai lui Dirck Bouts, albi, subțiratici, schimonosiți de groază; suferință inexprimabilă de mic animal hăituit, căre-și apără viața împotriva monștrilor.

Defectele lui Mason erau mai degrabă calități. Intelectual enervant prin cinismul său prefăcut, era de fapt bun ca pâinea caldă și ascundea o finețe de bisturiu. Puțin dispus să compătimizească, simțea totuși repede și cu intensitate, fără a fi nevoie să i se prezinte un crochiu cotate.

Își strânse pleoapele grele peste ochii galbeni, ca pentru a da adâncime câmpului de vedere, căci acțiunea se desfășura pe diferite planuri.

Mai întâi îl examinează din cap până-n picioare pe Reilly, vrând parcă să constate că nu e beat. Nu insistă și spuse cu o afecțiune rece:

— Steve, bătrâne, am o surpriză pentru dumneata. Cred că o să-ți faci plăcere... cineva s-a întors acasă.

Ca să facă față încordării, Reilly se aprinsese la față, ajungând până la culoarea pătlăgelei vinete... Vestea îl lovi drept în inimă.

În câteva secunde el trecu de la nuanța căpșunilor cu frișcă la culoarea sosului galben auriu, de la culoarea melcului strivit până la cenușiul cadaveric. Bâlbâi:

— E... Claudine?

— Vei vedea, spuse Mason.

Era o confirmare. Reilly rămase o clipă amețit, cu privirea tulbure; apoi viața reveni în valuri puternice, și el explodă într-un strigăt sălbatic de irochez pornit la război:

— Ya hu!

Și țâșni cu toate cele nouăzeci și cinci de kilograme spre ușă, indiferent la orice altceva. Masoni îl ținut în prag:

— Sergent!

Reilly se opri dintr-o dată, frânt, ca un câine la capătul lanțului.

— Sergent Reilly, o să poți pleca atunci când îți voi da eu permisiunea. Dumneata l-ai bătut pe acest domn?

— Eu, spuse Hutchins. Plătesc de șaptesprezece ani ca să mă numesc Delouis. Nu e ăsta numele meu, are dreptate.

— Taci! ți-pă femeia.

Și aproape în același timp cu ea Mason îi impuse tăcere veteranului P. V. T.

— Taci! L-am întrebat pe sergent.

— Fratele își înghesuie puțin fratele, spuse Reilly.

— Soțul meu e iute la mânie, aruncă din nou femeia vlăguită cu o voce rugătoare. Avem trei copii, domnule. Suntem cunoscuți ca oameni cinstiți.

Mason o privea, înțelegător.

— Ați venit la înmormântarea tatălui?

— Da, domnule. Vă asigur că n-aveam intenția să cerem banii înapoi. Îi sacrificasem. Vroiam doar să ne asigurăm că șantajul nu urma să continue toată viața. Nu se mai poate, domnule! Nu mai pot!

Începu să plângă. Mason o luă cu amabilitate de după umeri și o așeză pe scaunul de pai.

— Nu prea-mi place, domnilor! Chestiunile dumneavoastră de familie nu mă interesează, în măsura în care nu veniți să le discutați la mine!

— Dar nu-i vorba de familia mea, se încăpățână Fernand.

Căpitanul deveni imediat mai aspru, dominându-l cu un cap.

— În acest caz, cred că am înțeles că e vorba de un șantaj.

Smulse cu brutalitate blocul pe care celălalt îl mai ținea încă și aruncă peste el o privire rapidă.

— Înțeleg! Nu-i păstrăm tatălui dumitale o amintire prea frumoasă, domnule. Dacă ții cu tot dinadinsul la scandal, n-ar trebui să contezi prea mult pe sprijinul nostru moral. O să te întorci acum acasă și o să reflectezi la lucrul ăsta. Noaptea e un sfetnic bun, așa se spune, nu?

Îl dădea afară; Fernand era destul de inteligent ca să profite de situație:

— Dacă mi se vorbește rezonabil sunt și eu rezonabil. Desigur, nu eu voi căuta cearta. Dar în ce privește șantajul, ar trebui totuși să-l dovedească!

— Voi dovedi, spuse Hutchins.

— Nu, spuse Janine. Să păstreze tot, Georges. Sunt banii mei, n-are importanță.

— Bună seara, domnule, spuse Mason.

— Ei bine, bună seara, răspunse normandul. Poate e preferabil așa!

XI

Abia după ce se închise ușa își dădu Janine seama de ciudățenia locului: o pivniță transformată în sală de audiții cu linoleu pe jos, cu pereții îmbrăcați în pâslă și tavanul prevăzut cu casete izolante. Un pian mare cu coadă, pupitre, partituri împrăștiate, un fluturaș metalic mobil ce tremura ușor sub climatizor, filodendroni debili sprijiniți în bețe de bambus: ceva între adăpost atomic și turn de fildeș.

Căpitanul Mason îi adusese pe cei doi la el acasă; sau cel puțin în subsolul cu ușa capitonată. O radio-combină mare, un divan... Într-un pulover de lână groasă neprelucrată, James Mason avea fără îndoială o nostalgie după Greenwich Village, ca să uite că era funcționar în administrația Necropolelor militare.

Scoase niște ceșcuțe de lut ars, căută într-un dulap o sticlă, o simplă litruță de culoarea chihlimbarului, cu o etichetă purtând un nume și o dată.

— Cadou de la tatăl dumitale, îi spuse el lui Hutchins. Se pricepea strașnic la bălegar și la țuică.

O intenție de a-l încuraja, la care Janine fu sensibilă. Dar Hutchins comentă cu jumătate de voce :

— Oh, tata, mulțumesc!

— E ceea ce vom încerca să descurcăm, bătrâne, spuse Mason. Pe mine personal mă pui într-o situație ciudată. Nu sunt

agent al Poliției militare, ci paznic de cimitir, pentru moment țin contabilitatea morților. Aștepți un interogatoriu?

— Îl solicit, spuse Hutchins.

— Ei drace... Nu devine cetățean american oricine vrea, domnule Georges Delouis. Și înviezi și mai puțin ușor atunci când ai fost catalogat drept mort! Nu ești obligat să-mi răspunzi. O să bem un pahar și vei putea să pleci cum ai venit... După părerea mea, asta n-ar fi cea mai rea soluție. Dar dacă vrei să vorbești, eu te ascult.

— Mi-e teamă, spuse Janine. Trebuie să părăsim cimitirul ăsta. Ce zici, Georges? Domnul căpitan e foarte înțeleghător. Să plecăm!

Întors spre Mason, Georges nu-i dădu nici o atenție.

— Întrebați-mă și voi răspunde.

Janine îl privea pe căpitan cum toarnă băutura în pahărelele de lut. Își frângea degetele, palidă, slabă, înspăimântată.

— Calmați-vă, spuse Mason.

Atunci intră Norah. Tocmai făcuse o faptă bună și avea surâsul ei obișnuit de înger într-o catedrală. Cercetă camera cu o privire rapidă, înregistrând prezența celor doi. Surâse mai monden, înălță o sprânceană.

— Ce fac îndrăgostiții noștri? Poți să rămâi, dragă, și să iei mâinile doamnei Delouis care pare îngrozită.

— Delouis? se miră Norah. Nu-mi închipuiam așa...

Georges părea încordat ca un timid care trebuie să vorbească în public. Pronunță deslușit, ca în fața unui tribunal:

— *My name is George Ray Hutchins.*¹

— Mă rog? spuse Norah.

— Ei bine, știi acum despre treaba asta cât și mine, spuse Mason. Dar, te rog, bătrâne, putem vorbi franțuzește. Nu ești în fața consiliului de război.

Buzele lui Janine se frământau, ea murmură parcă o rugăciune, o litanie, cu aceleași silabe repetate cu îndărătnicie, încât sfârșea prin a fi înțeleasă.

— Hai să mergem, să mergem, să mergem...

Venind lângă ea, Norah avea zâmbetul plin de strălucire. Îi puse mâna pe umăr și propuse, prevenitoare:

— Poate, domnilor, să vă lăsăm să... lucrați?

— Nu, spuse Mason. Doamna Delouis este un element esențial al situației.

¹ Numele meu este George Ray Hutchins (în engleză în original). (N.T.).

Relaxat, îi întinse o ceșcuță lui Georges.

— Ascultă, bătrâne, oricine poate să-și ia orice nume, de pe fiecare din mormintele noastre.

— E numele meu, spuse Hutchins. „Soldat” George Ray Hutchins, R. I. 116, Compania C, plutonul M. Eu sunt. Vreau să fiu eu însumi. M-am deghizat douăzeci de ani. Sunt sătul! Am dezertat, să fiu pedepsit! Dar am dreptul să fiu *eu însumi*, chiar în fundul unei celule.

Mason oftă și clătină din cap, cu aerul că ar spune: dacă dumneata crezi că asta va fi ușor!

Dar brusc, cea care deveni centrul atenției fu femeia. Mușchii ei înțepeniți își recăpătaseră dintr-o dată suplețea. Privi uimită, cu un zâmbet abia dureros și murmură limpede, fixându-și soțul:

— Ticălosule!

Nu mai tremura, nu mai scrâșnea. Redevenise învățătoarea de acum douăzeci de ani din Chateau-la-Vallière. Eliberată brusc de povara unui bărbat. Era aproape drăguță.

Auzise toată lumea. Hutchins se mulțumi să ridice din umeri, dar Norah, marea campioană a flajeoletului, se scandaliză, renunțând la surâs.

— Trebuie să-mi fac o părere, spuse Mason. Actele dumitale sunt pe numele de Delouis?

— Georges Delouis, născut la Saint-Lô.

— Ai făcut căsătoria civilă sub numele ăsta și aveți trei copii?

— Exact.

— Te porți onorabil, muncești și ai o reputație bună?

— Da.

Mason înghiți dintr-o dată conținutul ceșcuței, plesni din limbă.

— Atunci, bătrâne, ce altceva mai bun dorești? Statele Unite nu duc lipsă de cetățeni.

— Mă numesc Hutchins, din New Jersey, se încăpățână fostul soldat.

— Cum speri că o vei dovedi?

— Am fost la Piège à rats, la Mateur, am debarcat la Gela, Troiana, Palermo, Anzio, Monte Cassino...

— Îți vor răspunde că dai datele biografiei oricărui mort. Îți cer o dovadă. Ai dezertat în Italia?

— Aici, spuse Hutchins. În ziua z... Toți camarazii au fost curățați cu grenade și mortiere. Mortierele noastre, domnule căpitan; trăgeau dinspre plajă. Când am vrut să cobor din nou,

au tras asupra mea. Am plecat iar singur înainte, cât mai departe cu putință, ca să nu fiu căsăpit. Carabina mea era plină de nisip.

— Îți cer o dovadă, i-o reteză Mason. Numele comandantului dumitale de companie?

— Căpitanul Corbett. Locotenentul Cairn, mort pe plajă. Sergentul Steve Reilly.

— Ce?

— Da. Mi-am aruncat pușca și casca. Nu era prima mea luptă. Când situația începe să miroasă a dezastru, e mai puțin dăunător să fugi decât să cauți să-ți întâlnești camarazii. Am zărit un hambar în ruină, m-am apropiat cu mâinile sus...

— Așteaptă, spuse Mason. Ai implicat adineauri pe cineva. Pretinzi că sergentul Reilly te cunoaște sub numele de Hutchins?

— Eram sub ordinele lui.

Mason stătea în picioare, legănându-și trupul.

— El e de mult timp la curent?

— De trei sau patru ore. Eu însumi îl credeam mort. L-am văzut prăbușindu-se în fața mea.

Pe perete exista un telefon interior. Mason se apropie de aparat, mângâindu-l cu vârful degetelor.

— O să-l chem pe Reilly. Dar, foarte sincer, nu cred că asta e soluția cea mai bună.

— Da, spuse Hutchins. Vreau să intentez proces, ca să iau înapoi banii nevesti-mi.

— Moș Amédée?

— Da!

— Cât ți-a cerut?

— Mai mult de cinci milioane.

— Poți să aduci vreo dovadă?

— Nu, spuse Janine. Nu lui Georges îi cerea, ci mie. Am plătit întotdeauna, ca să fiu liniștită. Venea când Georges era la lucru. Am încercat să-l fotografiez și să-i înregistrez vocea, dar n-a ieșit nimic ca lumea.

— Îmi închipuiam eu, spuse Mason. Nu văd cum se poate câștiga în combinația asta. Delouis din Isigny e destul de inteligent ca să te lase în pace. Pe de altă parte, nu cunosc îndeajuns Dreptul francez... Vei putea recurge la el?

— Eu l-am studiat puțin, zise Norah. Pot să spun un cuvânt, James?

— Te rog, dragă.

— Ei bine, spuse marea flautistă, chestiunea asta în care un mort trebuie să dovedească că trăiește, ca să acuze un mort în persoana unui om viu n-are sorti de izbândă.

— Georges, spuse brusc micuța învățătoare cu o voce foarte clară. Problema asta a banilor o secundară. Însă *nu vreau* ca micuții mei să fie copiii unui dezertor. Asta-i tot.

— Foarte adevărat, spuse Norah, surprinsă. N-ai de ce să fii mândru!

Hutchins oftă, copleșit:

— Judecați ca niște femei!

Nu le insulta, ci doar, cu un srâs trist, constata un adevăr foarte simplu. Asta păru să fie și părerea lui Mason, care apăsă pe un buton, declanșând un „ochi de pisică” alb. După o clipă se auzi o voce clară care părea că vine din plafon.

— Alo?

— Scuză-mă, Claudine, spuse Mason. Steve e acolo?

În difuzor răsună vocea care se îndepărta, strigând: „Steve, domnul căpitan!”

Aproape imediat izbucni vocea răcnită a lui Reilly:

— Alo!

— Te deranjez, spuse Mason. Vrei să vii un minut, bătrâne, e nevoie de dumneata.

— Sosesec!

Mason făcu să dispară ochiul alb de pisică.

— Ce vârstă au copiii dumneavoastră, doamnă? Citesc în americană?

— Merg la liceu.

Mason se îndreptă spre un mic raft pe care se aflau cărți vechi și bibelouri.

— Încă nu știu ce hotărâre vom lua. Personal eram prea tânăr ca să fi făcut războiul din Normandia, dar am participat la campania din Coreea. Am avut rara fericire să devin o curiozitate a naturii, cu o rețea de artere din plexiglas. Fapt care mi-a dat dreptul la ceea ce voi numiți o slujbă anume reținută: paznic de cimitir.

Luase o carte și o răsfoia. Surise complice spre Hutchins.

— Aș vrea doar să încerc să le explic „femeilor” că în timpul războiului nu există mai mult de un soldat din cincisprezece care să lupte în linia întâi. Și dintre cei care sunt aleși să facă treaba asta există foarte puțini care se întorc. Practic, sunt niște condamnați la moarte. Și nu-i poți acuza dacă își dau seama de asta într-o zi sau alta.

Găsi pagina căutată în cartea pe care o răsfoia.

— Memoriile generalului comandant al Armatei întâi a Statelor Unite, uite aici... Vreau să vă spun de asemenea că armata americană nu ducea lipsă de generali și că în cimitirul acesta unde există zece mii de morți nu avem decât un singur general... Și încă a trebuit să mergem să-l căutăm în sectorul de la Saint-Lô, unde, de altfel, a fost ucis de aviația noastră... Cât despre soldați ca soțul dumitale, doamnă, ei au căzut adesea în proporție de trei sute la sută, pentru că numeroase plutoane de pușcași au fost în întregime refăcute de trei ori în cincizeci de zile... Și nu vă vorbesc acum decât de sectorul care ține de cimitirul „meu”. Vă traduc acum omagiul literar, salutul generalului către infanterist... „Cu pușca sa, infanteristul merge la luptă știind că statistica îi acordă, puține șanse de a supraviețui. Luptă fără speranța recompensei, nici a înlocuirii. În spatele fiecărui râu se află o colină; și în spatele acestei coline, un alt râu. După săptămâni sau luni de front, numai o rană poate să-i aducă mângâierea tihnei, a adăpostului, a unui pat. Cei care rămân să lupte, luptă; ei scapă de moarte, dar știu că fiecare zi de amânare le scade încă una dintre șansele de a trăi. Mai devreme sau mai târziu, numai dacă nu sosește pe neașteptate victoria, vânătoarea lor se termină pe o brancardă sau în mormânt.”

Făcu un semn cu creionul pe margine și puse cartea pe o masuță.

— În cazul în care copiii dumitale, doamnă, s-ar întâmpla să-și disprețuiască tatăl, amintește-le că e mai curajos să vrei să trăiești decât să te lași mânat la abator.

— Oh, James, spuse Norah, scandalizată! Nu le poți spune asta unor copii! Un om care-și părăsește camarazii într-o luptă este într-adevăr un...

Nu lăsa să-i scape cuvântul. Se stăpâni la timp; un adevărat dispreț de doamnă. Studiat.

Hutchins avu un rânjel amar și Mason, se înroși.

— Dragă, tu ai văzut lupta asta cu actori de cinema cu privire virilă, care făceau mereu pe grozavii și care erau uciși de un glonț direct în inimă, pe când se ridicau la atac. Țasta e adevărul cinematografului. Dar ceea ce nu spune cinematograful...

Se repezi spre cartea pe care o răsfoise adineauri.

— ...e că spre ora zece, în acea zi, comandantul vroia să renunțe cu sânge rece la „Marele Unu Roșu” care era masacrat pe plajă. O afacere nereușită, se trăgea pe linie! Se pregătea

deja ordinul de a îndrepta întăririle spre Utah Beach și Arromanches, părăsind cincisprezece mii de oameni într-un abator de șase kilometri lungime pe două sute de metri lățime!

Fluturașul mobil din tabla de aluminiu se legănă în curentul de aer; tocmai intrase Reilly.

Puțin crispat, Mason se întoarse spre el și întrebă, arătându-l pe Hutchins:

— Care e numele acestui om, sergent?

— Nu! exclamă învățătoarea. Vă rog! Vă jucați cu fericirea unei familii. Lăsați-ne să plecăm... Oh, Georges, e o nenorocire că am intrat aici. Nu înțelegi? Numele ăsta care te cheamă de pe o cruce e oribil! Lusați-ne să plecăm, vă rog!

Începu din nou să plângă, fără să se clintească de pe colțul divanului, cu spatele îndoit, cu brațele atârându-i între coapsele slabe depărtate... Ceilalți stăteau înmărmuriți. Stânjenit, Reilly se scărpină pe obraz.

— E mai bine să spun oare? întrebă el.

— Dumneata să judeci, Steve! spuse Mason. Personal, urăsc complicațiile. Nu țin în mod deosebit să modific șirurile de cruci din cimitir. Ce a murit a trecut și trecutul a murit.

Janine înălță spre el o privire umedă, recunoscătoare.

— Mulțumesc, domnule!

Mason făcu un gest vag.

— Așadar, sergent Reilly? Omul ăsta pretinde că făcea parte din grupa dumitale în iunie 1944. Îl recunoști?

Reilly își privi camaradul, apoi pe femeia cu umeri ascuțiți... Era totuși limpede! Cel mai mare serviciu pe care-l putea face prietenului era să-l scape de lipitoarea asta osoasă!

— Așadar? insistă Mason.

Fără complicații, spusese căpitanul... Reilly își umflă puțin pieptul, luă tonul inferiorului către superior, privind fugitiv spre mobilul care continua să se legene.

— Nu l-am văzut niciodată.

— Și dacă te pocnesc peste mutră, spuse Hutchins, o să mă recunoști?

Dar era furia tristă a unui om cu privire de mort, care epuizase toate argumentele. Numai vorbe; rămăsese neclintit, cu ochii aproape sticloși.

Dimpotrivă, femeia se ridică reînviată.

— Mulțumesc, domnule sergent!

Atinse mâinile mari ale soțului ei, ca pentru a-l lua în stăpânire.

— Hai, dragul meu. Toata lumea e amabilă, vezi și tu. N-o să ți se facă nici un rău.

— Văd, spuse Hutchins.

Mason simți că i se face pielea ca de găină. Avea impresia că aruncase din nou în mijlocul pânzei de păianjen musca ce reușise să scape... O scurtă privire spre Reilly, ca într-o conspirație a bărbaților. Se cuvenea să-și părăsească tovarășul?

Sergentul reacționează primul, afectuos.

— Ai toată noaptea să pocnești la mine mutra! Hai, voi dormiți la mine.

Janine surâse, clătină dezaprobat din cap.

— N-o să vă deranjăm, domnule sergent! Plecăm.

Dar Mason folosi ocazia. Nu-l putea lăsa pe om să plece, pradă păianjenului. Trebuia să facă ceva pentru ei. Pentru el, pentru femeie, pentru copii. Hutchins ori Delouis - era ceva secundar. Dar să redevină un om adevărat, dacă dorește... Îi răsuna în minte cuvintele scrise cu majusculă: acelea care se aflau pe frontonul capelei: *Au îndurat orice suferință până la dăruirea vieții, ca să domnească dreptatea și omul să se poată bucura de libertate în pacea regăsită.*

— Ba da, rămâneți. Eu, în definitiv, nu vreau să evităm problema. Poate că un mic adaos de informații ne va permite să găsim o rezolvare elegantă... De acord, Hutchins?

XII

Subsolul mirosea a fum răcit. Tutun franțuzesc; țigările lui Claudine.

Norah puse în funcțiune ventilatorul. Era trecut de miezul nopții, ceilalți plecaseră, și ea rămăsese singură cu James.

Acesta înfășură la loc banda lungă de magnetofon. Era foarte cald, băuseră... Era timpul să meargă la culcare.

Dădu drumul totuși aparatului, aproape fără să vrea, și-și auzi propria voce.

MASON: *Încearcă să uiți de aparat, bătrâne. E ca și când aș lua note.*

HUTCHINS: *Nu.*

MASON: *Nu voi folosi nimic fără consimțământul dumatăle. După părerea mea, ar fi la fel de dificil să ne oprim aici. Dar pe de altă parte nu poți să-i ciunțești unui om jumătate din viață, împotriva voinței lui.*

— Dragă, spuse Norah, căscând. Sunt obosită. Dar n-o să ascuți din nou toate astea!

— Du-te! spuse James. Urc imediat.

Apăsă pe clapa pentru înfășurare rapidă. Nu discuțiile prealabile vroia el să le asculte încă o dată. Ceea ce-l interesa se afla mai încolo.

Desigur, lăsase să fie ales arbitru. Făgăduise să ofere soluția cea mai bună. Dar se simțea neliniștit, simțea în pântec un soi de teamă care nu mai avea nimic de-a face cu simplul scrupul.

HUTCHINS: ...Mă împingea cu vârful puștii și ceilalți doi nici măcar nu mai priveau. Erau culcați în spatele zidului și ținteau tot timpul spre ieșirea din pădurea care mai fumega încă. Vorbeau nemțește, nu înțelegeam nimic. M-a percheziționat și apoi mi-a tras mai întâi cămașa afară din centură și m-a forțat să-mi scot pantalonii. Și am rămas așa o clipă, în picioare, cu pantalonii căzuți peste jambiere. Când lăsam mâinile în jos ca să mi-i ridic îşi îndrepta arma spre mine și spunea „kill”. Vroia să vorbească în americană, dar eu nu înțelegeam nimic. Abia în franceză am înțeles, pentru că o învățasem puțin la Oran, de la târfe...

Da, Hutchins fusese făcut prizonier. Avusese norocul să cadă peste „veteranii” de vârstă lui care nu erau la prima lor luptă și cunoșteau prețul unui prizonier.

Retrăise această dimineață de 6 iunie cu schimburile ei neașteptate de focuri, cu rafalele nesfârșite, cu tăcerile grele accentuate de salvele cuirasatelor care patrulau în larg.

Îi luaseră centura și fusese condus mai departe, într-un hambar ars, cald încă de pe urma incendiului. Aici se afla un mic grup de comandament. Îl interogaseră, de data asta în englezește. Ofițerul vroia să știe dacă existau tancuri. Hutchins răspunsese: da, multe!

Dar nu asta era important. Asta era trecutul și nimeni nu mai avea vreo putere.

Mason încerca să-și aducă aminte. Cam în acele clipe simțise el o groază profundă care se risipise mai târziu, o dată cu sosirea lui Claudine. Și această groază nu rezulta din istorisirea vechiului pușcaș, simplă, obișnuită și imprecisă, ca relatarea oricărui soldat care în definitiv n-a văzut nimic și știe doar că s-a aflat într-un loc sau în altul, că s-a temut, că a fost umilit, că i-a fost frig și foame...

Nu, groaza îi era până la urmă inspirată de expresia răvășită a femeii slabe, lipsite de puteri. Ea părea că primește fiecare frază ca pe o izbitură în piept, ca pe un cui care o țintuiește mai tare pe cruce.

Și se simțea ea umilită, dezbrăcată, palmuită, împinsă cu capătul unui pat de armă. Asta era: tatăl afectuos, soțul bun, omul cinstit pe care ea îl poleise, strat după strat, timp de douăzeci de ani îndrăzne să-și dea în vileag tinicheaua mâncată

adânc de rugină, cusururile, suferința... DEZERTORUL! Pe obrazul ei se citea într-adevăr rușinea.

HUTCHINS: *N-am înțeles cum au plecat. De mai multe ori m-au lăsat singur în ungherul meu. Apoi cred că a venit o motocicletă și n-am mai auzit pe nimeni. Atât doar, că-mi luaseră cizmele și hainele și eram cu fundul gol...*

Pe banda de magnetofon bărbatul se destăinuia liniștit, fără ostentație, dar și cu oarecare plăcere. Ceea ce se întâmplase nu putea fi decât simplu și firesc. Nici erou, nici laș, el căuta doar să fie obiectiv. Trezea simpatie.

Felul în care își găsisese din nou niște pantaloni n-adăuga nimic la istoria eliberării pământului francez; nici întâlnirea sa cu moș Amédée, verde de frică în mijlocul iepurilor lui asfixiați.

În ce moment se botărâse să dezerteze? Nu știa. Totul se întâmplase datorită împrejurărilor și, la urma urmei, el, era mai degrabă un prizonier evadat. Și zguduit. Se adăpostise împreună cu moș Delouis imediat ce reîncepuse bombardamentul și jerbe roșcate de fum și pământ împresuraseră casa.

Ceea ce caracterizase de altfel această zi fusese faptul că tot ce venea dinspre mare era aducător de moarte. Trebuia să te ascunzi și să aștepți. Instinctiv.

HUTCHINS: *... M-am dus mai departe cu bătrânul. La niște oameni, într-o pivniță plină cu morți. Aveam cămașă militară și niște pantaloni de pânză care-mi ajungeau până la pulpe. Ei îmi spuneau Americanul dar nu vroiau să rămân acolo, pentru că dacă boșii se întorceau și vedeau un american, ar fi aruncat o grenadă în pivniță. Era unul care mi-a dat o manta de ploaie și am pornit din nou. Peste tot vedeai vaci ucise. Am rămas o clipă lângă un gard viu, pentru că în spatele lui stăteau culcați doi boi, dar am priceput că erau morți...*

Genul de mărturisire de o sută, de o mie de ori auzită. Un ins amărât care căutase să-și salveze pielea, care mersese o zi. întreagă, culcându-se la fiecare avion care trecea, siluetă de sperietoare.

Explicase că se ascunsese timp de două zile pe linia nesigură a frontului. Încă nu știa ce trebuia să facă. Dacă era ajuns din urmă de ofensiva americană ar fi avut oricum posibilitatea să

spună că era un prizonier evadat... Dar perspectiva de a spune asta condamnaților la moarte nu-l tenta.

Nu-și amintea nici de cătune, nici de ferme; și încă mai puțin de satele pe care le ocolea. Dar cu cât înainta pe acele meleaguri, cu atât ravagiile erau mai puternice. Bombardamentul formidabil la care asistase în zori, în clipa îmbarcării pe craftul de asalt, crușase betonul cazematelor, dar nimicise multe așezări omenești.

Pe mulți kilometri, pământul nu aparținea nimănui. Cunoștințele sale de franceză erau încă foarte slabe. Încerca să spună că e prizonier evadat. Și la o fermă, oamenii înțeleseseră că era aviator american prăbușit în flăcări...

HUTCHINS: *...Am zis da, ca să fiu liniștit. Atunci ei au devenit caraghioși, s-au oprit toți din vorbă și mă priveau ca pe un animal josnic. Bătrâna mi-a arătat încăperea unde își aveau morții. M-a întrebat dacă era neapărată nevoie să ucidem civilii. Mi-a spus că fuseseră distruse toate orașele Normandiei... Se auzea că lupta era în toi, spre coastă. Ea îmi spuse că armata americană avea pierderi, dar că asta avea s-o învețe să lupte. Pentru că ce făcuseră ei acolo, să masacreze civili, nu era război. Și s-a dus să caute pe cineva. Mă gândeam că sunt colaboraționiști și că o să se ducă să-i aducă pe nemți. Dar a venit un băiat din Rezistență...*

Mason apăsă din nou, ca să accelereze mersul benzii. Aventura lui Hutchins nu mai avea câtuși de puțin importanță de sine. Îi făcea bine omului să și-o povestească, atâta tot. Iar povestirea îi ucidea și dizolva nevasta, ca și când ea s-ar fi prăbușit într-un butoi cu vitriol.

Era penibil. Nimeni nu îndrăznea să miște. Simțeau groaza instalându-se în cameră. Învățătoarea, cu umerii ei ascuțiți, căpăta o înfățișare de gorgonă: ochii negri înfundați în orbite, oase ieșite în relief, gura strâmbă.

Și apoi intrase dintr-o dată soarele: Claudine.

MASON: *Da, intră, Claudine. Nu, nu ne deranjezi.*

CLAUDINE: *Aș vrea totuși să-mi iau bărbatul acasă. Ce se întâmplă?*

NORAH : *Ți-l dăm, dragă Claudine. Domnii ăștia sunt pe cale de a povesti cum au făcut războiul, așa că, știi... Vino, o să urcăm sus și o să așteptăm.*

CLAUDINE: *Da, Steve mi-a spus cu e vorba de un camarad de-al lui.*

Oricum, femeia era deja la curent. Așa încât găsiseră că e mai potrivit să scoată lichiorul și țigările și să facă pentru Claudine rezumatul capitolelor precedente...

Făcuseră prezentările. La urma urmei, lumea în care trăiau la cimitir era strâmtă și cu excepția concertelor de muzică religioasă și a vizitelor rigide la colegii de la Saint-James, lângă Avranches, viața familiei Mason nu era prea veselă. Era firesc, deci să-i amuze.

Claudine era fermecătoare, ca o tânără căsătorită, și Norah o privea cu mândrie, ca o patroană de agenție matrimonială căreia i-a reușit un pețit frumos. Micuța era inimoasă, fără îndoială. La fel și Steve. Astfel că diferența de vârstă, de naționalitate și chiar viața într-o necropolă deveneau amănunte neglijabile.

Claudine își manifestase oarecum mirarea în fața femeii slabe și albe, mută ca un stâlp de tortură. Cum reușea să se lipească sacul ăsta de oase de camaradul lui Steve, un mascul atât de frumos? Avea aceeași vârstă cu Steve, atunci bătrânul nu era chiar atât de bătrân!

Se așezase pe marginea unui scaun ca o fetiță foarte cuminte și-l privea cu coada ochiului pe eroul serii, care continua să-și golească, sacul; amintire după amintire, de toate poverile care-l îngreunau de douăzeci de ani încoace. Strașnic îl golea!

Dintr-o dată, Claudine observase cu candoare:

CLAUDINE: *Dar spune și tu, Steve, dacă înțeleg bine, lui i s-ar cuveni decorațiile tale. A ajuns chiar mai departe decât tine!*

MASON: *Într-un sens, Claudine are dreptate. Am putea chiar presupune că prezența lui Hutchins i-a îndemnat pe nemți să bată în retragere. A fost făcut prizonier și a evadat. În fond, afacerea se prezintă peste măsură de bine. Nu, Hutchins?*

HUTCHINS: *Povestită așa, da.*

MASON: *Și de ce nu așa, bătrâne? Sunt lucruri pe care le-ai făcut, nu? Le-ai spus că existau multe „Panzere”. În definitiv i-ai demoralizat dumneata singur și au plecat. Presupune că istoriseai asta unui corespondent de război; te-ai fi trezit erou național, bătrâne! Nu crezi doamnă Hutch... scuză-mă, doamnă Delouis?*

JANINE: *Vă rog!*

MASON: *Negreșit! Dar pentru numele lui Dumnezeu, Hutchins, situația atârna de un fir de păr în dimineața aceea, la Omaha Beach. A fost suficient un fleac ca să-i dezorienteze și să renunțe. Poate că dumneata ești cel care a hotărât.*

REILLY: *De acord „hotărât”. E bine. Va trebui să vo’bim hotărâre în dosar.*

JANINE: *Nu vă mai bateți joc. N-o să fie nici un dosar. Vă rog!...*

Da. Toată lumea se bucurase. Vroiau să treacă cu buretele peste ceea ce, la capătul a douăzeci de ani, devenea un păcat ușor. Dar nu și femeia care, de atâta vreme, plătea ca să-și salveze bărbatul „ei”, dezertorul „ei”, așa cum persoanele caritabile își au săracii „lor”, de care nimeni nu trebuie să se atingă.

Negreșit, asia era grozăvia; marea virtute a acestei femei plină de toate meritele.

Mason lăsa banda să se învâртеască și aproape imediat prinse o înregistrare pe care confesiunea lui Hutchins o ștersese în parte: o improvizație de flaut și pian, o temă de jazz intelectual, rafinat, care lăsa impresia ploii peste marele cimitir, a ceții care învăluia totul pe platou, a crucilor sau stelelor ca niște puncte zvâcnitoare în iarba udă și care îi izolase în acea zi pe soții Mason într-o înfiorătoare lume a ordinii și frumuseții: Eternitatea.

Ieși din subsol, împinse la loc ușa capitonată și urcă cele trei trepte.

Și în liniștea nopții auzi cum urlă cei doi dulăi din valea de la Colleville, două fiare enorme de la fermă: îi știa bine.

Nu lătrau în urma vreunui trecător pe drumeagul care ducea spre mare: urlau a moarte.

Mason simți o durere surdă în coasta rănită.

După strălucirea de incendiu neobișnuit, copleșitor, care decupa umbre roșii în noaptea compactă, înțelese că răsărea luna. Urcă și nu fu surprins că o găsește pe Norah pe terasă, fascinată de astrul stacojiu sprijinit pe porticul Memorialului. Asta se întâmpla de câteva ori pe an: răsărea o lună dementială, diformă și mărită în chip monstruos, spre miezul nopții. Într-o oră sau două își relua locul obișnuit deasupra cimitirului; dar nopțile acestea când urlau câinii erau ca un sfârșit de lume, de parcă Astrul, care fusese văzut în ajun la distanța lui obișnuită, urma să se prăbușească pe Pământ.

Există o figură la jocul de taroc, înfățișând între două mari turnuri, care indică limitele cunoașterii, doi lupi urlând la luna din care cad picături de sânge, în vreme ce un rac se scufundă cât mai adânc într-un bazin. E „Luna”, dar ea reprezintă Teama, care e veche de când lumea... Și omul își amintește că trebuie să moară.

Cei doi, mână în mână, stătură un timp vrăjiți de astrul nefast care, încet, se desprindea de portic, pentru a-și începe călătoria, micșorându-se treptat, din ce în ce mai luminos și mai argintiu, ca să devină curând oarecare și familiar și chiar liniștitor pentru cele două animale din vale care încetară să mai urle a moarte.

XIII

Razele lunii înaintau încet în odaie. Când ajunseră pe obrazul străveziu și osos al nevastă-și, Hutchins avu impresia că stă culcat lângă un cadavru.

Buzele erau întredeschise peste dinții falși și fremătau prin somn, de parcă femeia urma să vorbească.

Afară se auzea vântul agitând și încurcând vița sălbatică.

Hutchins înțelese că în noaptea asta n-avea să mai doarmă. Cunoștea până la greață această oroare a insomniei alături de femeia slabă, care trăgea lacom la aghioase ca o țărancă, horcăind, cu spaime bruște care-i accelerau respirația ca într-un act sexual.

La Soupes-sur-Loing, să nu se lase pradă dezgustului pentru o viață ratată, se ridica fără zgomot și cobora în bucătărie să-și pregătească o gustare cu puțină brânză..

Patul pus la dispoziție de Reilly era mult mai strâmt decât cel de acasă și Hutchins stătea de bunăvoie cât mai la margine. După o clipă, perspectiva de a petrece astfel noaptea, cu ochii larg deschiși, îi deveni de nesuportat. Dar nu avea nici măcar un

halat. Nici vorbă să hoinărească prin cimitir, ori să coboare în bucătărie să-și facă o tartină cu brânză.

Încercă să se gândească la copii. Ce vor zice, aflând că au un tată dezertor. La drept vorbind, numai părerea celui mai mare, Alain, îl interesa, pentru că Alain era într-un fel propria lui imagine, un băiat voinic, indiferent și plictisit, cu mâini puternice, obligat să suporte tirania celorlalte două stărpituri nesuferite, neobosite și în veșnică adorație pentru tatăl lor.

Cum se vor petrece lucrurile la starea civilă? Căsătoria va fi probabil anulată, va trebui deci să se recăsătorească sub numele de Hutchins și să-și recunoască și copiii sub noul nume... Ce naționalitate vor primi?

Și iată! Ceea ce dorea el cu ardoare era să se întoarcă în America, să revadă ținutul Delaware, să găsească din nou de lucru la Millville sau la Atlantic City, să revadă locurile tinereții, care s-au transformat în absența lui, la cinci mii de kilometri de aici.

Ar dori să-l ia cu sine pe Alain. Dar pe „asta”, care dormea lângă el, își mărturisise că n-o mai vroia. Se disprețuia de altfel pentru asta, însă n-avea ce face.

Auzi pe neașteptate un fâșâit furișat pe culoar, apoi scârțâitul ușor al treptelor... Cobora Steve sau poate Claudine.

Se sculă, își trase în liniște pantalonii și puloverul împrumutat de camaradul său, își puse haina și pantofii și coborî la rândul lui scara, spre lumina carc răzbătea din bucătărie.

Aproape că ar fi preferat să-l întâlnească pe Steve, dar în bucătărie era Claudine, într-un capot roșu, cu părul ei nebunatic căzut peste față, cu brațele încrucișate pe piept și cu ochii umflați de plâns. Stătea sprijinită cu spatele de frigider, într-un fel de disperare morocănoasă. Își înălță capul și constată cu simplitate:

— la te uită, nici dumneata nu dormi?

— Mi se întâmplă, spuse Hutchins.

Și cum îi plăcea fetița asta, o întrebă:

— Ai plâns?

Ea făcu un gest nedeslușit, apoi deschise mecanic frigiderul și dulapul din perete:

— N-am ce-ți oferi. Halal gospodină... Aș fi făcut mai bine să nu mă întorc.

Era amărâtă și gata să plângă din nou.

— Steve n-a fost drăguț?

— Oh, nu-i asta, spuse ea. El e așa cum e, lucrurile n-or să se schimbe niciodată.

— Doarme?

— Da. Doarme bine, mănâncă bine, se îngrașă... Da, a fost drăguț. Drăguț ca un iepuroi, face treaba aceea, se culcă apoi și moțâie. Nu, n-ar fi trebuit să mă întorc. M-au dus ceilalți cu vorba. Că sunt atât de drăguță, că am o inimă atât de bună. Și aici, crăpi!

Fereastră bucătăriei era deschisă; se auzea țipătul unei cucuvele în noapte.

— Na! spuse ea cu ură. Desigur, sunt și la Bayeux destule cucuvele. Dar aici nu le mai pot suporta. Privește!

Își ridică mâneca halatului, avea într-adevăr pielea ca de găină.

El îi prinse mașinal brațul, gândind: „Târfă mică”, proaspătă și vioaie, o dorea. Ea îl înțelese din priviri și se eliberă imediat, jignită.

— Oh, lasă asta! Nu duc lipsă!

Și începu să plângă, cu demnitate.

— Steve vrea acum să-mi facă un copil, ca să fie totul în ordine. Și pe urmă, doamna Couliboef ar veni la noi de trei ori pe săptămână. Și ca să mă simt ca în paradis, a aranjat să cumpere și să-mi dăruiască o florărie la Topeka. Ai fost la Topeka?

— Nu.

— N-ai pierdut nimic; e urât! Să te împrietenești cu soțiile foștilor combatanți! Nu, n-o să mă duc. Niște matahale de americani, care nu știu decât să mănânce; se îndoapă. Care nu știu nici măcar să se distreze.

— Ești aspră!

— Dar ei! Nu sunt aspri cu noi? Ne disprețuiesc. Dacă i-ai auzi, ai crede că suntem un popor de ajutori de bucătari însurați cu servitoare... Și care nici măcar nu mai știu să bea. Știi dumneata ce spun veteranii ăștia când se cherchelesc? Spun că femeile din Normandia sunt murdare. Nu, n-o să mă duc. Nu!

— Lasă, spuse Hutchins, Steve n-o să te oblige. N-ai decât să-i spui.

Ea luă o înfățișare plouată, istovită.

— Ai dreptate... Gata!

— Gata ce?

— Ei bine, n-am luat măsuri de precauție... Și apoi el părea să țină atât de mult la mine... Asta te măgulește. Am spus da, ca

să-i fac plăcere... Bietul bătrân, o să petreacă o noapte bună. Dar eu nu pot dormi.

Hutchins se apropie de fereastra întredeschisă. Pe deasupra gardului viu se zăreau șirurile reci ale crucilor, sub lună.

Din partea asta nu vedeai Memorialul, ci numai fundul cimitirului cu capela în formă de cilindru cu coloane. Și în spatele capelei care părea ea însăși foarte îndepărtată, crucile continuau încă până se pierdeau în infinit... Și printre aceste cruci: a lui.

Hutchins gândea încet, adesea cu o replică sau două în întârziere. O simpatiza pe Claudine, dar îi displăcea ceea ce spusese ea despre țara lui.

— Nu trebuie să judeci America după doamnele din Topeka.

— Desigur, spuse ea, e țara dumitale. Scuză-mă.

Era foarte tânără, neafectată, plăcută. Simți din nou că o dorește. Spuse cu simplitate:

— Oh, nu e nimic rău.

Se simțea cu atât mai atras, cu cât ea nu pune în gesturi nici o cochetărie. Dori să fie a lui!... Dumnezeule! Avea impresia că nu mai ținuse o femeie în brațe de douăzeci de ani!

Împinsese puțin fereastra și privea afară. Simțea cum devine livid, ca un om înfometat care s-a hrănit cu insecte amărâte și vede dintr-o dată un bifteck fraged și tocmai bun de mâncat.

— Ți place priveliștea? îl întrebă ea. O găsești veselă?

— E frumos, spuse el cu gravitate.

Ea se apropie și priviră împreună.

— În unele nopți îți vine să crezi că mii de omuleți albi întind brațele spre tine. Care e de fapt numele dumitale?

— Hutchins.

Îl atinse ușor, fără s-o facă dinadins, și se depărtă imediat. Îl plăcea și ea? Urmă o tăcere apăsătoare.

— Nu-i de loc vesel să fii mort, spuse ea în sfârșit.

— Nu, zise el, impenetrabil.

Fără voia lui, ridică mâna și o așeză pe grumazul femeii. Ea se înfioră, apoi nu se mai împotrivi.

El o sărută timid pe sprâncene, apoi o strânse în brațe. Atâta tot. Se comportau aproape ca niște prieteni, două ființe predestinate una alteia care se reîntâlnesc după secole de singurătate.

Ea își pusese mâinile pe ale lui. Fascinați de crucile luminate de lună, nu se priveau.

— E o prostie să faci o căsătorie greșită, spuse ea.

El dădu din cap cu seriozitate.

— Oh, da!

Discutau, de parcă s-ar fi cunoscut de când lumea.

— E adevărat că ai aceeași vârstă cu Steve?

— Exact.

— E un tip cumsecade, spuse ea cu convingere. Poate o să fie mai bine dacă o să am un copil. Ce crezi?

— Eu am trei, spuse el. Am resemnat... cum spuneți voi în franțuzește?

— Te resemnezi... Nu e vesel, trase ea concluzia.

El mormăi, destul de neclar.

— Te doresc!

— Știu, spuse ea fără să-i lase mâinile. Dar ar fi ceva urât, nu?

Desigur, seducând nevasta prietenului într-un ungher mizerabil, te-ai simți mai degrabă deprimat. O sărută pe păr și plecă de la fereastră.

— Mă duc să fac o baie, asta o să-mi schimbe gândurile.

— Trebuie să fie reflux, spuse ea. La început, când m-am măritat cu Steve, ne duceam și noi după ora închiderii. Apa e rece și dai uneori peste meduze, dar îmi place să înot noaptea.

— Să te iau cu mine?

— Nu. Știu ce-ar însemna asta.

— Păcat, spuse el. Hai, o să te las în pace. Pe cuvânt! Așa vii?

— Nu, spuse ea cu mai puțină hotărâre. Dacă se trezește cineva, îți închipui scena?

— Ce rău facem?

— Nici unul, conveni ea. Te conduc până la drumul care coboară la plajă, dar nu viu să fac baie.

Luă un jersey de lână, și-l aruncă simplu pe umeri. Aprinse lumina în antreu și stinse la bucătărie. Apoi, după o clipă de gândire, o aprinse din nou ca să-și păstreze un reper în noapte.

Aproape de ușa antreului se afla o măsuță din lemn de acaju pe care stătea împăturit cu grijă drapelul cu culorile Statelor Unite, ale cărui stele argintate străluceau pe fondul albastru.

Hutchins îl privi îndelung; nu era prea militaros, dar imaginea îl înduioșă. Claudine îi urmări privirea.

— Steve crede în el, spuse femeia. Drapelul e jumătate din viața lui.

Întredeschise sertarul. Dintr-o geantă de piele lustruită ieșea patul unui revolver Smith et Wesson 38 cu șnur alb de gală, un accesoriu indispensabil la ceremoniile militare.

— Cadou făcut personal de generalul primei divizii... Acum trage cu el în corbi.

Din pietrișul care strălucea sub lună ca gheața urca totuși căldura unei nopți de iunie, iar parfumul dulce al trandafirilor se amesteca cu mireasma acră și grea a pământului moale. Fără să se înțeleagă unul cu altul, merseră pe iarba umedă, ca să nu facă zgomot, apoi Marele Cimitir își deschise înaintea lor aleile sale regale.

Hutchins avu o senzație odihnitoare; parcă ar fi intrat într-un parc bine cunoscut, la care visase adesea. Era la el acasă, nu simțea nici o umbră de teamă în fața miilor de camarazi aliniați la infinit.

— Uite, acum, spuse deodată femeia, agățându-i-se de braț.

— Ce?

— Omuleții albi care întind brațele.

Era aproape adevărat. Ajunseseră fără îndoială într-un anumit unghi față de razele lunii și lumina reflectată la fel pe fiecare dintre cruci le făcea să semene, grupuri-grupuri, cu niște omuleți albi, puțin deformați, având un braț ridicat și celălalt ușor șters... Trebuia să te gândești la omuleți ca să ți se pară că-i vezi, dar, din clipa când te gândeai la ei, se aflau într-adevăr acolo, mici paiațe albe cu capetele aruncate pe spate.

N-aveai decât să faci un pas sau doi, și ei deveneau din nou simple cruci albe sub lună, dar atunci șirurile acelea se metamorfozau în omuleți albi, batjocoritori, având aerul că te cheamă încetișor: pst! Aici!

Claudine nu se temea cu adevărat; mai degrabă locul o dezgusta.

— Ei nu, mă vezi pe mine gravidă într-un asemenea loc oribil? Ce-ar ieși din asta!

Hutchins simți dorința să-și vadă propria cruce. Ce impresie putea să-i facă, transformată într-un omuleț alb sub lună?

O luă pe fată de braț, apoi, foarte firesc, de mijloc; ca niște îndrăgostiți. Cu decență. N-aveau nevoie să vorbească. Clarul de lună proiecta umbra chinuită, cu margini albăstriei, a marelui Agenor de bronz. Se auzeau izbiturile valurilor ca un vuiet surd și neîntrerupt.

Jos, în spatele lor, se afla zidul Dispăruților. O mie de nume. Mai mult de a zecea parte din morți nu putuseră fi găsiți niciodată: nici măcar o tibie în plus la numărătoarea osemintelor; nimic altceva decât carne putrezită, acoperită în grabă cu var nestins de sanitari purtând măști din pricina duhoarei... Și în

cuvintele nobile gravate pe fronton, grozăvia asta devenea: „*Fraților noștri de arme al căror lăcaș de pe urmă nu este cunoscut decât de Dumnezeu; acesta le este monumentul, mormânt le este întreg Pământul.*”

Ar fi putut la fel de bine să fie trecut și el printre dispăruți, să aibă locul cel mai mic, exact locul unui nume gravat pe un zid... Dar nu, Hutchins își avea crucea lui, locul lui sub clarul de lună. Fără îndoială, în iunie 1944 localnicii fuseseră cointeresați în căutarea cadavrelor; așa cum se oferă o primă pe cap de șobolan ucis?

Uriașa oglindă de apă reflecta sub formă de paiete razele lunii. Totul devenea liniștit și grandios în lumina supranaturală, sub frazele de pe portic, vane ca niște predici preoțești: „Ca veșnic să ne amintim de cauza nobilă pentru care au murit”.

Supraviețuitor nedorit, indecent, Hutchins se simțea tulburat...

La marginea platoului o placă de ardezie gravată domina plaja. Apoi cărarea asfaltată, prevăzută grijuliu cu rigole cimentate și mici dale de piatră așezate peste izvoare, cobora în serpentină.

Se țineau acum de mână, pătrunși de răcoarea dintre gardurile de soc, de corni și mari ferigi sălbatice.

— N-aveai pe nimeni în America?

— Pe nimeni care să se intereseze de mine. Poate că, într-un fel, și pentru asta am dezertat. N-aveam pentru cine lupta. Cunoșteam o fată de vârsta dumitale. Dacă războiul ar fi durat numai cât o vacanță, poate că lucrurile ar fi mers bine. N-am cunoscut decât târfe, peste tot aceleași: în Algeria, în Italia, în Anglia... Lovele, țigări! Plătește, soldatule, câine corcit. Scoate dolarii! *Sugar, please, corned-beef!*

Femeia nu se emoționează. Ceea ce se petrecuse acum douăzeci de ani n-o interesa. „Să-i uit vârsta. Ce e cu mine?”

Când ajunseră pe nisip, ea își scoase sandalele.

— Dacă ne-ar vedea cineva, ce ar crede?

Între dune se simțea o boare rece. Și mai departe, plaja imensă sub lună și valurile rostogolindu-se înspumate, cu zgomot greu și continuu, la vreo sută de metri: priveliște luminoasă, dar lipsită de culoare, reflex al unui reflex.

Departă spre est, un far puncta întunericul la intervale regulate, în vreme ce spre Cotentin un fascicol de raze oferea, timp de zece minute cât dura fosforescența lui rece, un palid contrast luminos.

Singurele semne de viață. În jurul lor totul era cufundat în eternitate: cerul înstelat încoronat de nori, contrastele de cerneală și argint în cea mai mică dintre băltoace, nisipul umed în care picioarele goale se înfundau. Ca o eră geologică în miniatură; o porțiune de pământ, părăsită pentru câteva ore, între două marea... Învăluți în miliardele de răsuflări ale mării se lungiseră pe jos posomorâți miliarde de oameni, sub soare, sub lună, sub vreo burniță tristă, fără nimeni pe lume, iar într-o seară, la vremea fluxului, se aventurase pe nisip și Bunicul peștilor, cel cu solzi îmbucați, ca să învețe să respire... Și din puzderia de marea una cu totul neînsemnată fusese martoră, pe opt kilometri de plajă, la unul dintre cele mai vestite masacre din istoria umanității... Și noaptea asta, plaja, refluxul ăsta le aparțineau acum amândurora, singuri pe pământ și nici măcar amanți.

O briză răcoroasă bătea dinspre mare încrețind apa băltoacelor și pielea tinerei femei.

— N-o să te murezi totuși de-adevăratelea?

— De ce nu? spuse Hutchins.

Râse, o bătu ușor cu palma pe obraz și o tutui, camaradește.

— Ești plină de haz.

— Ce ți se pare comic?

— Nimic. Penultima oară când am făcut baie aici, trupa nu fusese echipată cu prosoape de baie.

Se apropiau de valuri. Hutchins își împături cu grijă haina și o așează peste pantofi, apoi începu să-și tragă puloverul.

— Brrr! făcu femeia. Vrei să-mi înghețe oasele?

El era deja cu bustul gol, lucind în lună. Fără strop de grăsime, cu talia bine marcată, părea foarte tânăr, aproape un copil. Chiar și surâsul lui era acela al unui adolescent.

— Mă cheamă Hutchins! strigă el cu un soi de înflăcărare. Sunt cu douăzeci de ani mai tânăr. Evenimentul trebuie udat. Hai în apă, Claudine.

Își dădu jos pantalonii. Rămase gol. Gol, cu sexul în aer, un gest grozav, se potrivea întocmai cu momentul și cu locul. Era un copil mare într-o lume cu totul nouă.

— Mare smintit! spuse ea amabilă. O să te îmbolnăvești.

Cu brațele în lături ca pentru echilibru, cu fesele goale, bine proporționate, cu omoplații musculoși, el alerga spre mare cum se aleargă în întâmpinarea bucuriei.

— Așteaptă-mă! strigă ea.

Își zvârli capotul roșu, își scoase peste cap cămașa de noapte. Când el se întoarse, făcând să țâșnească apa sub pașii mari, femeia alerga spre el ca o apariție albă cu pubis întunecat și sâni mici care se clătinau.

— Hello!

El se aruncă orbește în valuri. Apa neagră era aproape mai caldă decât aerul de pe plaja luminată de lună; devenea din nou bunul lichid hrănitor de demult, dinaintea celei mai îndepărtate epoci preistorice; ea incita, înțepa, orbea, sufoca, întorcându-i în străfundul vârstelor.

Hutchins înota bine, și femeia de asemenea. Ea îl urmă fără teamă în larg. Își adresau din când în când fraze stupide, aruncate ca niște serpentine de hârtie.

— E bună!

— Grozav!

Hutchins se antrena adesea în apa din Loing. Era dotat cu o rezistență formidabilă, fiind capabil să înoate patru ore fără să obosească, dar femeia avea mai mult stil, îl ajungea cu ușurință din urmă și îi aluneca pe sub nas, cu fesele ei mici, musculoase și unduitoare.

Hula era foarte slabă, tocmai bună ca să te simți singur în lume, între valuri. O auzi strigându-l.

— Ehe, hei, fantomă!

El o regăsi.

— Cum mi-ai spus?

— Nu-ți mai știu numele.

— Djodj Hutchins.

— Noroc!

Ca să se distreze ea suflă în apă, scoțând zgomotul pe care-l face foca, apoi remarcă:

— E strașnic de bine!

— De douăzeci de ani n-am mai fost niciodată atât de fericit! strigă bărbatul înainte de a plonja în apă ca un marsuin.

Se amuzară un moment înotând pe spate, bătând apa cu picioarele și înălțând jerbe de spumă. Erau goi și nu se fereau de nimic. În dorința lor de a se atinge semănau cu niște copii, dar în apa neagră și rece această dorință se manifesta prin ghionturi, împrăștiături cu jeturi de apă sărată, prin țipetele scurte ale fetei de douăzeci de ani, inteligența proaspătă și inima curată.

La o temperatură de opt grade, un cerc ca de gheață le strângea mâinile și picioarele. Trebuia să-l facă să slăbească, punându-și în mișcare sângele cald și respirând gâfâit.

— Ai fost la Atlantic City?

— Nu. Am plecat de la New York la Washington, cu Steve. E mai frumos decât la Topeka.

— Nu-mi dau seama.

— Am părul ud... Brr, mi-e frig. Mă întorc. Tu nu?

El îi luă o mână și înotară împreună spre plajă, bățând din picioare, întorși unul către altul.

— Steve e gelos?

— Nu știu dacă i-ar place ce facem noi. Știi, e puțin cam încuiat.

— Ești o puștancă frumoasă.

— Ia te uită! Nu te ții prea rău, pentru o fantomă, Djodj Atchium.

— Hutchins.

— Domnul Djodj Hutchins, se conformă ea. Te-ai hotărât să-ți reiei numele de mort?

— Cu totul!

Vru s-o tragă spre el. Ea se eliberă dar fără să se îndepărteze, înotând mereu spre țărm.

— E drăguță nevastă-ta. Te iubește.

El nu spuse nimic. Se revăzu, brusc, cu nouăsprezece ani în urmă, într-o dimineață înghețată, luptând în hainele sale îngreunate să se țină la suprafața apei, în timp ce pe deasupra lui se trăgea din cazemate... Cu conștiința aceea că e carne de tun.

Atinseră nisipul. Se ridicară împreună în picioare, goi și dârdâind, apucându-se din nou de mână.

— Totuși bine-am făcut că am șters-o, bolborosi el, cu buzele crispate. Nu sunt un laș.

— Ce spui?

El înțelese că ea era fată bună, dar că nu-i pasă, că asta nu era treaba ei.

Curentul îi purtase puțin spre Colleville. Fură nevoiți să alerge pe nisip, agitându-și brațele pentru a se încălzi în vântul aspru care bătea dinspre mare.

Primul foc de armă îi țintui locul și nu știură ce să creadă.

— Bine, ce...

Opriți unul lângă celălalt, nu îndrăzneau încă să dea un nume celor ce se petreceau, dar se rușinară brusc de goliciunea lor.

Al doilea foc trosni în față. Georges văzu flacăra în umbră, de parcă trăgătorul ar fi stat chircit lângă digul de nisip și piatră făcut de maree.

Glonțul le şuieră cu răutate în urechi. De data asta nu mai aveau nici o îndoială.

— Oooh! țipă femeia, nu chiar îngrozită ci mai degrabă revoltată. Oh, Steve, n-am făcut nimic rău!

Hutchins luptase o clipă împotriva reflexului de a se trânti cu burta la pământ. Înaintă spre trăgătorul invizibil, făcând un gest larg și liniștitor cu mâna.

— Hei, bătrâne, hei! Aici!

Femeia pronunțase numele lui Steve și crezu un moment că el era.

Dar dintr-o dată groaza îl năpădi, i se răspândi în corp într-o teroare fără nume... Vedea acum apariția albă, ușor deformată, cu brațul întins, celălalt șters, cu capul înălțat în bătaia lunii, ca și cum o cruce albă și-ar fi părăsit șirul ca să coboare pe plajă.

Văzu din nou flacăra, ațintită spre el, dar nu auzi glonțul. Înainta mereu, crâncen, cu un singur scop: să nimicească apariția asta oribilă.

Mări pasul și începu să alerge, întinzându-și palmele mari înainte. Și brusc înțelese, dar era prea târziu. Flacăra izbucni ca o lovitură de trăznet, la câțiva metri.

Simți izbitura în craniu ca pe o explozie de lumină. Capul îi zvâcni lovit parcă de un bici și, mort, bărbatul făcu încă un pas înainte de a se prăbuși încet pe nisip.

Atunci, mica formă ghemuită se dezdoi.

Era Janine, în vesta cu guler de iepure, cu obrazul ei de dihor chinuit, alb ca varul în lumina lunii. Ținea sprijinit de pântec revolverul Smith et Wesson 38 cu șnur de gală.

Se apropie de trupul gol, îl contemplă o clipă cu un surâs liniștit, asemănător celui pe care-l avusese în casa lui Mason, și exclamă fără ură, mai degrabă cu milă:

— Ticălosule!

Înghețată de groază și de rușine, Claudine își ridică de jos capotul. Și cum cealaltă nu mai făcea nici o mișcare, ea înainta cu timiditate, clănțănind din dinți.

— N-am făcut nimic, doamnă.

Janine ridică din umeri, fără măcar să o privească.

— Oh! dumneata, puțin îmi pasă!

Și n-o văzu plecând, n-auzi nici lipăitul grăbit al picioarelor goale pe asfalt, urcând în cimitir.

De pe mortul gol apa se scurgea în șanțulețe și se pierdea în nisip. Trupul ăsta nu mai avea nici o legătură cu Georges cel viu, era al unui străin indecent și grotesc.

Janine porni spre marea care se înălța încet. Aruncă revolverul în valurile cu sclipiri argintate. Vuietul lor continuu avea un efect liniștitor, începu să meargă paralel cu fluxul care creștea și-i uda picioarele.

Găsi puțin mai departe pachetul de veșminte; haina împăturită, pantalonii din camgarn de culoarea frunzei veștede pe care ea îi călcase cu atâta grijă, seara.

Acolo, mai mult decât în fața cadavrului, își dădu seama că e o văduvă nefericită și începu să plângă.

Apoi, cu simțul ei de gospodină grijulie, luă pachetul de haine, ca și când ar fi fost singurul lucru important de salvat de apele fluxului.

Trupul lui Hutchins n-o mai interesa. Dar costumul lui Georges Delouis, al bărbatului ei, pe care-l ajutase să se nască și pe care-l îndrumase ca pe un copil aproape douăzeci de ani, era altceva!

Cu inima grea, suspină înăbușit, îngropându-și obrazul în stofa de culoarea frunzei veștede.

— Sărmanul meu drag...

Dar nu regreta nimic. Înapoiase morții un mort, iar omul pe care-l plângea îi aparținuse numai ei, în întregime, tată exemplar, lucrător priceput și soț afectuos pe care-l obținuse cu banii și cu truda ei și pe care-l iubea, fără îndoială, cum nici o femeie urâtă și fără farmec nu putuse iubi vreodată un bărbat... Un om cinstit... Nu un dezertor care fuge de răspundere.

— Micuții mei, tata s-a înecat; i s-au găsit doar hainele.

Era atât de simplu. Și ar purta doliu după Georges Delouis și viața ar continua, cinstită.

Se întoarse fără să vrea lângă trupul nemișcat. Îngenunche, sărută umărul umed, plin de nisip și mirosind a iod și a sânge.

O clipă simți înlăuntrul ei un fel de îmbrâncitură, o membrană care sta gata să pleznească și îndărătul căreia se agita urletul nebuniei care dormitează în fiecare.

Auzi pași, găfâială. Se întoarse și zări silueta înaltă a lui Mason care se apropia cu răsuflarea tăiată. Atunci îi spuse, găsind parcă o justificare de necombătut:

— Am trei copii, domnule.

— Ce? spuse Mason. Unde e arma?

Ea făcu un gest spre mare.

Mason îl privi pe omul întins în toată goliciunea lui, atins de un singur glonte la rădăcina nasului; observă o mică pată abia vizibilă, cu o prelingere întunecată. Sărmanul! Ales, cu

nouăsprezece ani în urmă, să cadă ucis în numele Nobilei Cauze, i se acordaseră, în definitiv, nouăsprezece ani de amânare. Totul reentra în ordine. Se apropie de femeie. Gâfâia încă, dându-și osteneala să-și liniștească respirația de mutilat. Simțea și în cap un soi de gâfâială a unor gânduri ce nu se lăsau exprimate.

Învățătoare! În mintea învățătoarei trăia o mică lume înspăimântătoare, un infern de fraze goale în care omul devenise un simplu dobitoc strivit sub povara unor responsabilități pe care el nu le înțelegea de loc... „Au suferit cu toții... până la sacrificiul vieții pentru ca Omul să se poată bucura de Libertate în Pacea regăsită”. Infernul majusculilor!

I se părea că ar trebui să strige peste capul acestui șoricel virtuos și plin de merite, cu botul ascuțit. Mai mult decât învățătoarei, ar fi trebuit să se adreseze lumii întregi, Societății care nu mai era decât un imens cimitir sub lună.

Își controlează respirația.

— Ce te-a apucat? În momentul... când vroia să lupte... și să redevină un om... Aveai atâta nevoie de un laș... ca să trăiești?

Atunci ea îl privi uimită, jignită.

— Dar domnule, m-ar fi părăsit.

Ar fi vrut s-o pălmuiască, însă se temu de o criză de nervi. Se aflau în umbra platoului. Mason își ridică ochii spre imensul cimitir al cărui administrator era și care pe vechile hărți se numea în chip ciudat Hamlet... *To be, or not to be.*

Era un intelectual, deci un om de prisos. Se mulțumi cu această imagine.

Cuprins

I..... 4

II..... 16

III..... 31

IV..... 41

V..... 51

VI..... 62

VII..... 71

VIII..... 85

IX..... 93

X..... 100

XI..... 110

XII..... 118

XIII..... 124

Apărut 1970. Coli de tipar 7,75.
C.Z. pentru bibliotecile mari: 84 - 31.
C.Z. pentru bibliotecile mici: 84 - 31.

.....

Tiparul executat sub comanda nr. 787
la Combinatul Poligrafic „Casa Scântei”,

Piața Scânteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Dezertor din regimentul «Marele Unu Roșu», decimat aproape în întregime, cu excepția unui singur sergent, în timpul debarcării aliaților în Normandia, George Hutchins își schimbă identitatea și-și face un rost în Franța. Dar el nu-și schimbă numai identitatea, ci și felul lui de a fi: în compania femeii cu care se căsătorește, Janine, devine alt om. După douăzeci de ani însă, printr-un concurs de împrejurări, se regăsește în locurile debarcării de odinioară, unde i se odihnesc foștii tovarăși de arme. În mintea fostului soldat dezertor încolțește ideea, dramatică prin consecințele ei, de a redeveni el: de a-și redobîndi identitatea.

Va izbuti George Hutchins să redevină George Hutchins?

EDITURA MERIDIANE